

2018

Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych

Gmina Morąg

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Dane demograficzne	8
Metryka Gminy.....	10
Działalność Ośrodka Pomocy Społecznej.....	10
Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.....	12
działalność Podkomisji Interwencyjno-Motywuującej.....	13
Punkt Konsultacyjno-Informacyjny Przeciw Przemocy w rodzinie.....	13
szkolenia, w których uczestniczyli pracownicy KRPA, MOPS, świetlic.....	14
Rynek alkoholowy.....	17
Skala problemów społecznych	18
Przestępczość.....	18
Oddziaływania profilaktyczne dla dzieci i młodzieży	21
Lokalne zagrożenia społeczne w grupie dorosłych mieszkańców	23
Grupa badana.....	23
Cel badania.....	24
Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców.....	25
Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne	26
Substancje psychoaktywne: nikotyna	35
Substancje psychoaktywne: narkotyki i dopalacze.....	37
Przemoc w rodzinie.....	40
Przekonania dotyczące wychowania dzieci	40
Zjawisko przemocy w rodzinie.....	42
Cyberprzemoc i uzależnienie od internetu.....	45
Badania sprzedawców napojów alkoholowych	47
Grupa badana.....	47

Cel badania.....	47
Wyniki badań.....	48
Problemy społeczne w środowisku dzieci i młodzieży	56
Metodologia.....	56
Cel badania.....	56
Charakterystyka grupy badanej.....	57
Wyniki.....	64
Substancje psychoaktywne: Alkohol.....	64
Substancje psychoaktywne: Papierosy	69
Substancje psychoaktywne: Narkotyki i dopalacze	74
Postawy wobec substancji psychoaktywnych.....	78
Przemoc w szkole.....	81
Uzależnienie od internetu i cyberprzemoc.....	84
Hazard.....	92
Wybrane zagadnienia z ESPAD-u. Porównanie wyników badania uczniów z morąga z wynikami próby ogólnopolskiej z 2015 roku	94
Metodologia.....	94
Cel badania.....	95
Grupa badana.....	96
Wyniki.....	97
Oddziaływania profilaktyczne wśród dzieci i młodzieży - rekomendacje oparte na modelu profilaktyki pozytywnej	118
Czynniki ryzyka.....	118
Czynniki chroniące.....	119

WSTĘP

Raport ma na celu przedstawienie wyników badań ankietowych przeprowadzonych w pierwszej połowie 2018 roku. Obejmuje on podstawowe problemy społeczne związane z nadużywaniem alkoholu, nikotyny, dopalaczy i narkotyków, uzależnieniem od hazardu, przemocą w rodzinie oraz w środowisku szkolnym, cyberprzemocą, a także postawami społecznymi wobec powyższych zjawisk.

Dane dotyczące lokalnych zagrożeń społecznych uzyskane zostały w drodze anonimowych badań ankietowych przeprowadzonych w gminie Morąg wśród trzech grup reprezentujących trzy lokalne środowiska:

- a) dorośli mieszkańcy;
- b) dzieci i młodzież szkolna;
- c) sprzedawcy i właściciele punktów sprzedaży alkoholu.

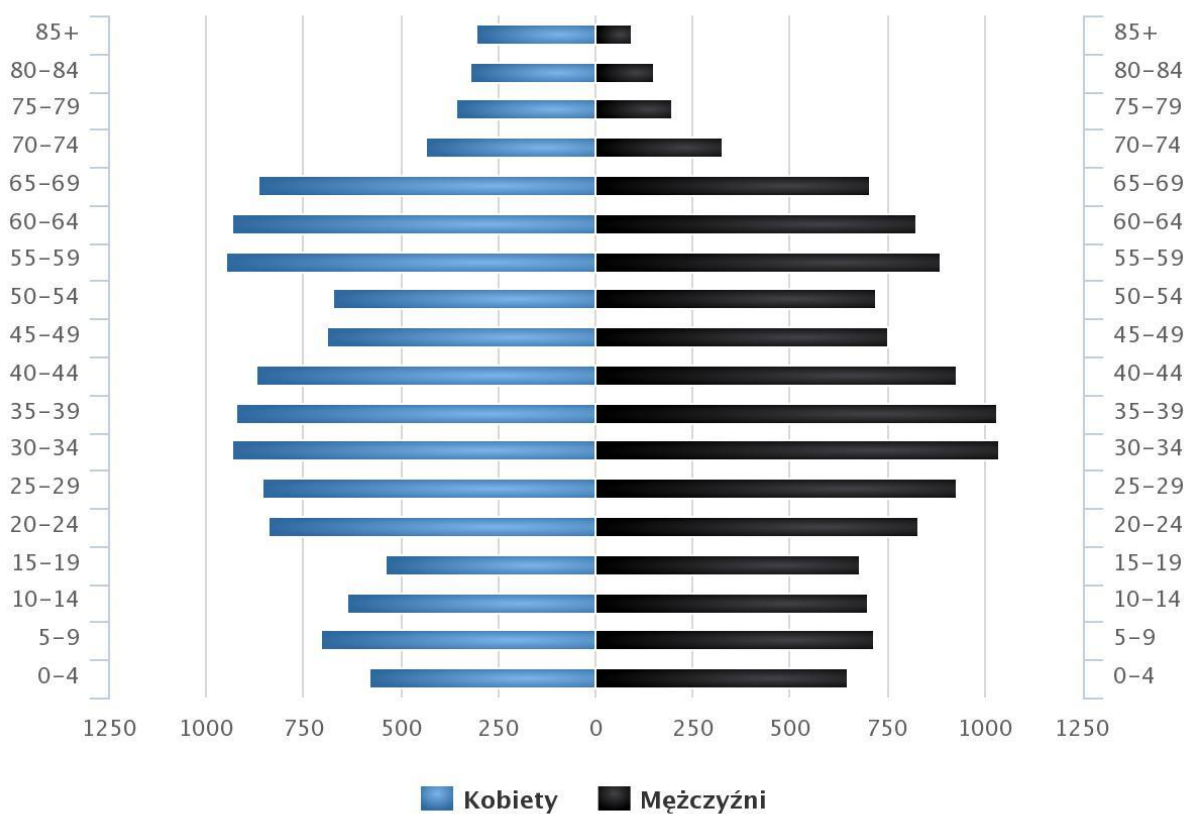
Dane pochodzące z badań ankietowych uzupełniono o dane na temat funkcjonowania Ośrodka Pomocy Społecznej, Komendy Powiatowej Policji, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Punktu Konsultacyjno-Informacyjnego.

DANE DEMOGRAFICZNE

Gmina Morąg ma 24 590 mieszkańców, z czego 50,5% stanowią kobiety, a 49,5% mężczyźni. W latach 2002-2017 liczba mieszkańców zmalała o 1,8%. Średni wiek mieszkańców wynosi 39,7 lat i jest porównywalny do średniego wieku mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego oraz nieznacznie mniejszy od średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Piramida wieku mieszkańców gminy Morąg, 2017

(Źródło: GUS)

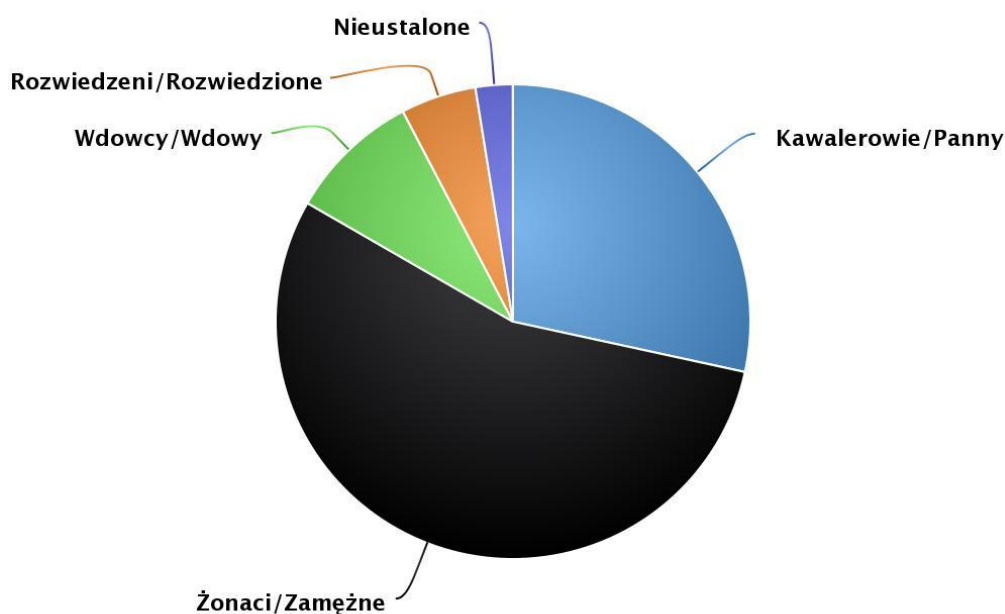
www.polskawliczbach.pl

Mieszkańcy gminy Morąg zawarli w 2017 roku 125 małżeństw, co odpowiada 5,1 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Jest to więcej od wartości dla województwa warmińsko-mazurskiego oraz wartość porównywalna do wartości dla Polski. W tym samym okresie odnotowano 2,2 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców.

28,4% mieszkańców gminy Morąg jest stanu wolnego, 54,9% żyje w małżeństwie, 5,1% mieszkańców jest po rozwodzie, a 9,0% to wdowy/wdowcy.

Stan cywilny (Ludność w wieku 15+ lat) – Gmina Morąg

(Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2011)

www.polskawliczbach.pl

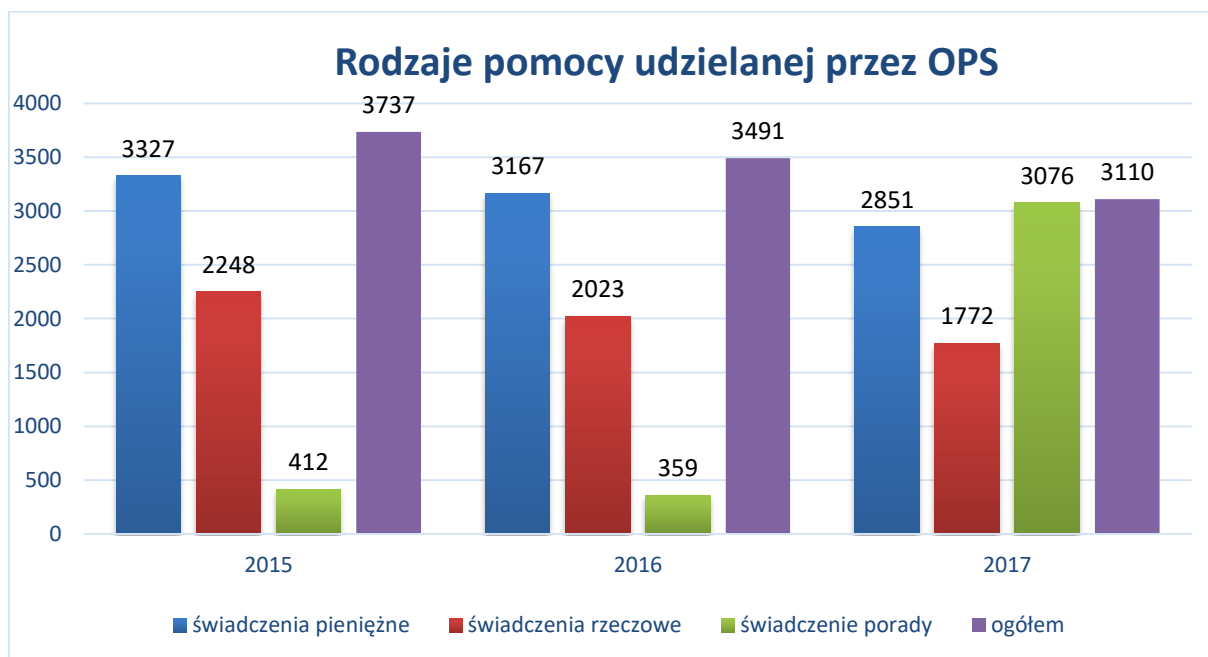
Gmina Morąg ma ujemny przyrost naturalny wynoszący -16. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu -0,65 na 1000 mieszkańców gminy Morąg. W 2017 roku urodziło się 251 dzieci, w tym 49,4% dziewczynek i 50,6% chłopców. Średnia waga noworodków to 3 380 gramów. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,97 i jest nieznacznie mniejszy od średniej dla województwa oraz porównywalny do współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju.

METRYKA GMINY

DZIAŁALNOŚĆ OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ

Pomoc Ośrodka Pomocy Społecznej

	2015 r.	2016 r.	2017 r.
Liczba rodzin ogółem	1584	1505	1230
Rodziny korzystające ze świadczeń z powodu problemów uzależnień	132	123	129

Powody przyznawania pomocy społecznej

(liczba osób)

	2015 r.	2016 r.	2017 r.
Niepełnosprawność	1395	1372	1216
Bezrobocie	2374	2199	1877
Ubóstwo	0	9	0
Bezradność opiekuńczo-wychowawcza	2688	2481	2172
Osoby dotknięte długotrwałą chorobą	578	553	438
Alkoholizm	222	239	285
Inne (bezdomność, ochrona macierzyństwa, rodziny niepełne i wielodzietne, przemoc w rodzinie, narkomania, osoby opuszczające ZK)	46	39	39
Ogółem (liczba osób w rodzinach)	3737	3491	3110

DZIAŁALNOŚĆ
GMINNEJ KOMISJI ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

GKRPA			
	2015 r.	2016 r.	2017 r.
Posiedzenia GKRPA (ogółem)	15	15	15
Ogólne posiedzenia Komisji	4	4	11
Posiedzenie komisji interwencyjno-motywuującej	11	11	11
Przeprowadzono rozmowy	62	76	74
Postanowienia opiniujące lokalizację punktów sprzedaży napojów alkoholowych (ogółem), w tym:	60	19	11
• dotyczących jednorazowych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych	13	-	-
• dotyczących zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych do spożycia w miejscu lub poza miejscem sprzedaży	47 (36 poza oraz 11 w miejscu)	19 (10 poza oraz 9 w miejscu)	11 (5 poza oraz 6 w miejscu)

DZIAŁALNOŚĆ PODKOMISJI INTERWENCYJNO-MOTYWUJĄCEJ

GKRPA

Do Komisji wpłynęło:	2015 r.	2016 r.	2017 r.
• wniosków o leczenie odwykowe	55	52	71
• obecnie rozpoczętych spraw	-	-	-
• zleceń przeprowadzenia badania przez biegłych sądowych	12	6	4
• wniosków do sądu w sprawie obowiązku leczenia odwykowego	12	6	4

PUNKT KONSULTACYJNO-INFORMACYJNY PRZECIW PRZEMOCY W RODZINIE

ROK 2015:

- liczba rodzin korzystających z pomocy punktu: 191

ROK 2016:

- liczba rodzin korzystających z pomocy Punktu: 291

ROK 2017:

- liczba rodzin korzystających z pomocy Punktu: 154

Punkt Konsultacyjno-Informacyjny - zakres działań i wykształcenie osób zatrudnionych:

- prawnik, wykształcenie wyższe
- psycholog (dwie osoby), wykształcenie wyższe
- psychoterapeuta w procesie certyfikacji Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego, wykształcenie wyższe

Poradnia Terapii Uzależnień od Alkoholu i Współuzależnienia współfinansowana z budżetu Gminy Morąg z funduszu Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii zatrudnia dwóch specjalistów:

- pierwszy w trakcie certyfikacji na specjalistę psychoterapii uzależnień;
- drugi certyfikowany specjalista psychoterapii uzależnień.

SZKOLENIA, W KTÓRYCH UCZESTNICZYLI PRACOWNIY KRPA, MOPS, ŚWIETLIC

Świetlice:

- ilość placówek: 3
- dzieci: 53
- w tym z rodzin alkoholowych: 31
- liczba wychowawców: 6

Grupy samopomocowe – ilość:

- 1) AA (dla uzależnionych): 2
- 2) Al-Anon (dla współuzależnionych): 1

ROK 2015

szkolenia dla członków GKRPA, Zespołu Interdyscyplinarnego, pedagogów, policji, Rady Pedagogicznej, rodziców w zakresie dopalaczy wśród dzieci i młodzieży.

ROK 2016

szkolenia dla członków GKRPA, Zespołu Interdyscyplinarnego, pedagogów, policji, Rady Pedagogicznej, rodziców – przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, dla pedagogów I psychologów, pn.: „Wykorzystywanie seksualne – specyficzna forma krzywdzenia dziecka”, „Rozwód a rywalizacja o dziecko – forma przemocy wobec dziecka”.

ROK 2017

szkolenia z funduszu Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych sfinansowano następujące szkolenia:

- ✓ dla członków: GKRPA, Zespołu Interdyscyplinarnego i pedagogów: „Współpraca międzyinstytucjonalna w ramach pomocy osobom uzależnionym i doznającym przemocy” oraz „Środki zastępcze tzw. dopalacze, leki z grupy OTC i tzw. „Lecznicza marihuana”, jako nowe zjawisko na polskiej scenie środków psychoaktywnych”.
- ✓ dla członków GKRPA: „Kompedium wiedzy z zakresu kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych, kontroli oświadczeń sprzedawców oraz wydawania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych” oraz „Tworzenie Gminnych Programów Profilaktyki z uwzględnieniem zmian w Narodowym Programie Zdrowia”.
- ✓ dla realizatorów programu profilaktycznego i organizacji pozarządowych „Unplugged”.
- ✓ dla pedagogów: „Interwencja wobec przemocy w rodzinie – techniki negocjacji, manipulacji, prowokacji, dialog motywacyjny oraz sposoby radzenia sobie w trudnych sytuacjach. Ochrona danych osobowych”.
- ✓ dla członków GKRPA i sprzedawców: „Warunki korzystania z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych – szkolenie w formie stacjonarnej dla przedsiębiorców, sprzedawców oraz GKRPA”.

- W marcu i kwietniu w Biurze Pełnomocnika Burmistrza ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych odbyły się dwa szkolenia dla członków GKRPA w Morągu. W szkoleniu w dniu 22 marca, zatytułowanym „Współpraca międzyinstytucjonalna w ramach pomocy osobom uzależnionym i doznającym przemocy”, organizowanym przez Centrum Profilaktyki i Reedukacji „Atelier” w Krakowie, wzięły udział także gminne komisje z Łukty i Miłakowa.

- 12 kwietnia, na warsztatach pt.: „Środki zastępcze, tzw. „dopalacze”, leki z grupy OTC i tzw. „lecznicza marihuana”, jako nowe zjawisko na polskiej scenie środków psychoaktywnych”, prowadzonych przez psychologa Marcina Milkowskiego, gościliśmy pedagogów szkolnych. Ta tematyka będzie kontynuowana w szkoleniach celowanych dla różnych grup zawodowych.

- 5 października 2017 r. w Ratuszu Miejskim w Morągu odbyły się trzy szkolenia finansowane z funduszu Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów

Alkoholowych. Realizatorem cyklu wykładów było Centrum Profilaktyki i Reedukacji „Atelier” w Krakowie. Od rana do wieczora trwał maraton dydaktyczny.

- Pierwsze szkolenie pt.: „Interwencja wobec przemocy w rodzinie – techniki negocjacji, manipulacji, prowokacji, dialog motywacyjny oraz sposoby radzenia sobie w trudnych sytuacjach. Ochrona danych osobowych”. Współfinansowane przez MOPS w Morągu było adresowane do pedagogów szkolnych, kuratorów, policjantów, przedstawicieli służby zdrowia, pracowników socjalnych, członków Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Z zaproszeń do udziału w szkoleniu skorzystały osoby reprezentujące wyżej wymienione grupy zawodowe. Z dużym aplauzem powitaliśmy po raz pierwszy przedstawicieli służby zdrowia.
- „Szkolenie dla osób podających i sprzedających napoje alkoholowe” poprzedzone było przeprowadzeniem kontroli w większości punktów sprzedaży napojów alkoholowych a następnie przesłaniem do wszystkich właścicieli sklepów i lokali gastronomicznych imiennych zaproszeń do udziału w szkoleniu. Prowadzący wykład Robert Bartosik dużo uwagi poświęcił kwestii zakazu sprzedawania napojów alkoholowych dla osób nieletnich. Zainteresowanie poruszonymi tematami było miłym zaskoczeniem dla organizatorów. Frekwencja dopisała a atmosfera spotkania sprzyjała zrozumieniu wspólnych zysków i nawiązaniu dobrej współpracy na przyszłość.
- Odbiorcami trzeciego szkolenia pt. „Kompendium wiedzy z zakresu kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych, kontroli oświadczeń sprzedawców oraz wydawania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych” byli członkowie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i pracownik Wydziału Organizacyjnego i Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Morągu.
- Wszyscy uczestnicy szkoleń otrzymali na zakończenie materiały do wykorzystania w miejscach pracy oraz imienne certyfikaty. Organizatorzy szkoleń – Biuro Pełnomocnika Burmistrza ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Morągu przygotowali catering dla uczestników.

RYNEK ALKOHOLOWY

Ilość punktów sprzedaży napojów alkoholowych (ogółem: 104) w tym:

a. do spożycia poza miejscem sprzedaży (wg zawartości alkoholu):

- do 4,5%: 70
- od 4,5% do 18%: 67
- powyżej 18%: 61

b. do spożycia w miejscu sprzedaży (wg zawartości alkoholu):

- do 4,5%: 34
- od 4,5% do 18%: 17
- powyżej 18%: 16

SKALA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

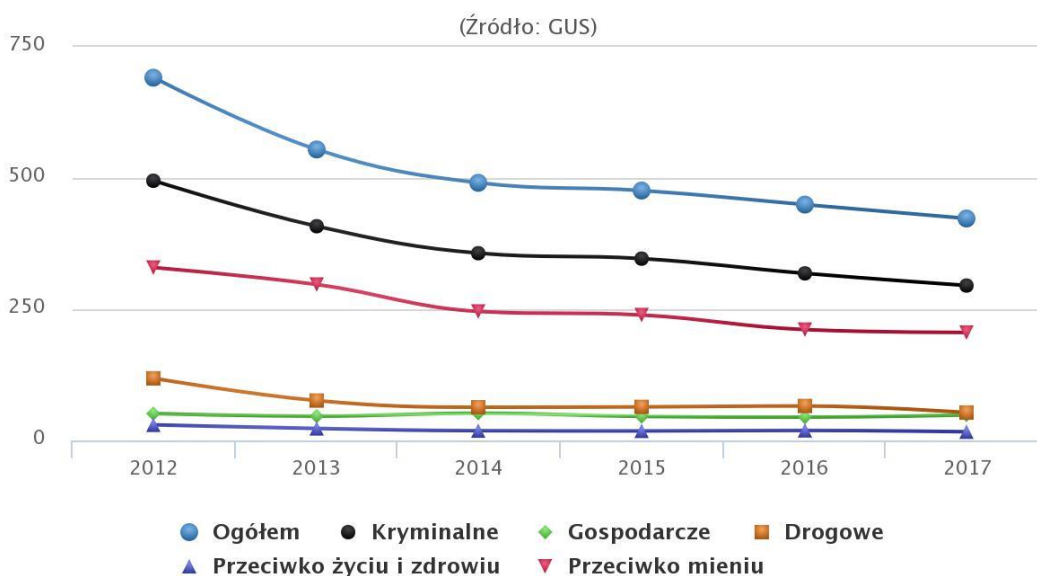
PRZESTĘPCZOŚĆ

W 2017 roku w gminie Morąg stwierdzono szacunkowo 423 przestępstw. Oznacza to, że na każdym 1000 mieszkańców odnotowano 17,19 przestępstw. Jest to wartość porównywalna do wartości dla województwa warmińsko-mazurskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski.

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w gminie Morąg wynosi 69,50% i jest porównywalny do wskaźnika wykrywalności dla województwa warmińsko-mazurskiego oraz nieznacznie mniejszy od wskaźnika dla całej Polski.

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców gminy Morąg najwięcej stwierdzono przestępstw o charakterze kryminalnym - 12,00 (wykrywalność 60%) oraz przeciwko mieniu - 8,36 (wykrywalność 46%). W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa drogowe - 2,16 (99%), o charakterze gospodarczym - 1,97 (82%) oraz przeciwko życiu i zdrowiu - 0,67 (83%).

Przestępstwa stwierdzone (oszacowanie) w gminie Morąg w latach 2012 – 2017

www.polskawliczbach.pl

Przestępstwa na terenie gminy

	2015 r.	2016 r.	2017 r.
Kradzież z włamaniem	101	52	59
Fizyczne i psychiczne znęcanie się nad rodziną	28	39	38
Pobicie	12	13	15
Uszkodzenie mienia	18	29	23
Kradzież mienia	195	168	152

W związku z procedurą „Niebieskich Kart”:

- a. **rok 2015** (ogółem wniosków założono NK – 49), w tym założonych przez:
 - skierowano do Ośrodków Pomocy Społecznej: 21
 - Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych: 3
 - Placówki szkolno-wychowawcze: 1
 - Policję: 24

- b. **2016** (ogółem wniosków założono NK – 67), w tym założonych przez:
 - Skierowano do Ośrodków Pomocy Społecznej: 10
 - Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych: 2
 - Placówki szkolno-wychowawcze: 3
 - Policję: 52

- c. **2017** (ogółem wniosków założono NK – 61), w tym założonych przez:
 - Skierowano do Ośrodków Pomocy Społecznej: 7
 - Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych: 2
 - Placówki szkolno-wychowawcze: 1
 - Policję: 51

Poniższa tabela przedstawia dane pozyskane od Policji dotyczące problemów społecznych związanych z nadużywaniem alkoholu.

<i>Przestępstwa/wykroczenia popełnione pod wpływem alkoholu</i>			
	2015 r.	2016 r.	2017 r.
Prowadzenie pojazdów na drodze publicznej w stanie nietrzeźwości	29	26	25
Prowadzenie pojazdów na drodze publicznej po spożyciu alkoholu	3	5	7
Zakłócanie porządku publicznego	3	2	7
Podejmowanie czynności zawodowych pod wpływem alkoholu	1	0	0
Liczba wypadków pod wpływem alkoholu	2	3	3
Osoby zatrzymane do wytrzeźwienia ogółem	90	81	71

ODDZIAŁYWANIA PROFILAKTYCZNE DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

- **ROK 2015:** zajęcia profilaktyczno-wychowawcze, socjoterapeutyczne: „Spójrz Inaczej”, autorskie programy terapeutyczne.
 - Ilość osób uczestniczących:
 - uczniów: 708
 - nauczycieli: 36

- **ROK 2016:** zajęcia profilaktyczno-wychowawcze, socjoterapeutyczne, „Spójrz Inaczej”, autorskie programy terapeutyczne.
 - Ilość osób uczestniczących:
 - uczniów 770
 - nauczycieli 41

- **ROK 2016:** zajęcia profilaktyczno-wychowawcze, socjoterapeutyczne, „Spójrz Inaczej”, autorskie programy terapeutyczne, „Przyjaciele Zippiego”, „Strażnicy Uśmiechu”, „Busola”, „Unplugged”, „Szkoła dla rodziców i wychowawców”.
 - Ilość osób uczestniczących:
 - uczniów 567
 - nauczycieli 35

Istotą oddziaływań profilaktycznych jest kształtowanie postaw poprzez wzmacnianie umiejętności i kompetencji społecznych oraz zastępowanie destruktywnych zachowań pozytywnymi. Zarówno w przypadku dzieci, jak i dorosłych te cele można osiągnąć dzięki odpowiednio zaprojektowanym warsztatom oraz szkoleniom zakładającym czynny udział.

Inne działania profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży

rok 2015:

- kolonie i obozy z programem zajęć socjoterapeutycznych dla dzieci i rodzin z problemem alkoholowym (ilość osób: 43);
- pozalekcyjne zajęcia sportowe realizowane w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych (ilość osób: 410).

rok 2016:

- kolonie i obozy z programem zajęć socjoterapeutycznych dla dzieci i rodzin z problemem alkoholowym (ilość osób: 34);
- pozalekcyjne zajęcia sportowe realizowane w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych (ilość osób: 381).

rok 2017:

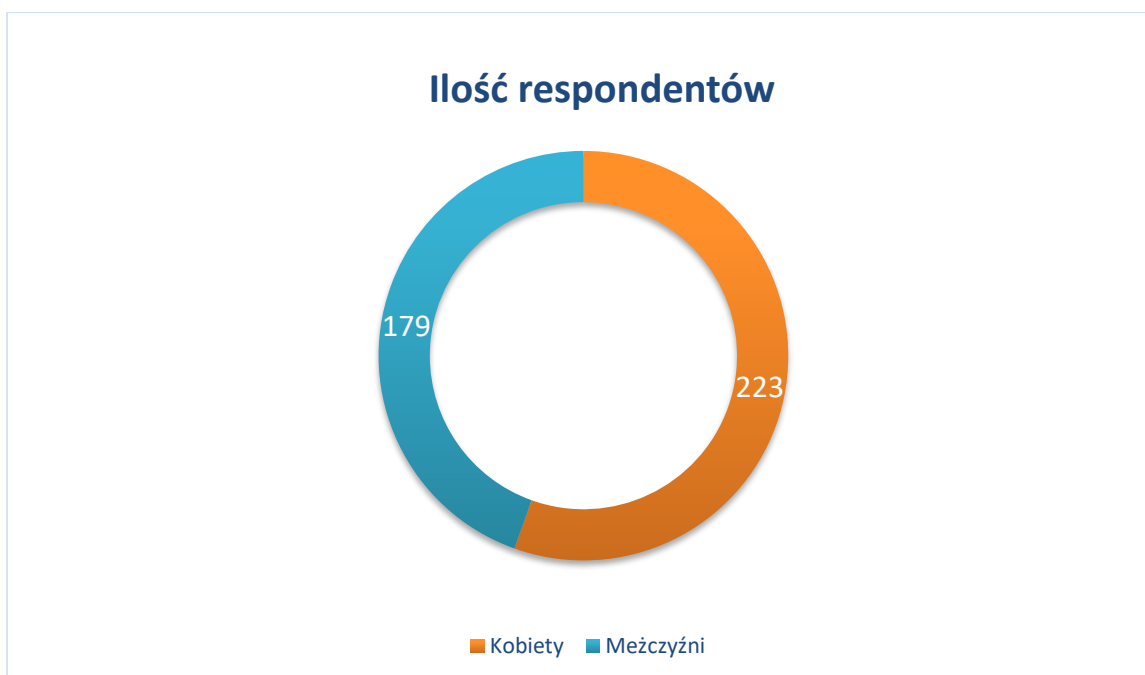
- kolonie i obozy z programem zajęć socjoterapeutycznych dla dzieci i rodzin z problemem alkoholowym (ilość osób: 34);
- pozalekcyjne zajęcia sportowe realizowane w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych (ilość osób: 248).

LOKALNE ZAGROŻENIA SPOŁECZNE W GRUPIE DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW

GRUPA BADANA

Badania miały charakter ulicznej ankiety w formie papier-ołówek i obejmowały mieszkańców Gminy Morąg, którzy ukończyli osiemnasty rok życia. Respondenci byli informowali o anonimowym charakterze ankiety oraz możliwości rezygnacji z badania w dowolnym momencie.

W badaniu wzięło udział 402 osoby, w tym 223 mężczyzn oraz 179 kobiet. Średnia wieku respondentów wyniosła 39 lat.

CEL BADANIA

Celem badania była identyfikacja zagrożeń społecznych w środowisku lokalnym, w szczególności obejmujących:

- postawy społeczne dotyczące problemów istotnych w środowisku lokalnym;
- zagadnienia związane z substancjami psychoaktywnymi, takimi jak narkotyki i dopalacze;
- zagadnienia związane ze spożywaniem alkoholu, postawami wobec alkoholu oraz problematyką uzależnienia;
- zagadnienia związane z uzależnieniem od papierosów oraz e-papierosów;
- zagadnienia związane z uzależnieniem od hazardu;
- zagadnienia związane z przemocą w rodzinie w tym przekonania dotyczące modelu wychowania dzieci i młodzieży w kontekście stosowania kar fizycznych;
- zagadnienia związane z cyberprzemocą oraz uzależnieniami od czynności związanych z nowymi technologiami.

PODSTAWOWE PROBLEMY SPOŁECZNE W OPINII MIESZKAŃCÓW

W pierwszej części badania poprosiliśmy o ocenę ważności różnych problemów społecznych w środowisku lokalnym. Przyjętą w tych badaniach miarą ważności różnych problemów społecznych jest odsetek respondentów, którzy wskazują dany problem jako bardzo ważny. Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi uzyskanych w badaniu mieszkańców Gminy Morąg.

Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców

Problem	Bardzo istotny	Raczej istotny	Raczej nieistotny	Zdecydowanie nieistotny
Zanieczyszczenie powietrza (smog)	2%	66%	30%	2%
Zanieczyszczenie wody	1%	21%	76%	2%
Zanieczyszczenie krajobrazu (zaśmiecenie)	3%	29%	63%	5%
Bezrobocie	5%	35%	53%	7%
Bieda, ubóstwo	7%	43%	44%	6%
Bezdomność	6%	49%	39%	6%
Wzrost przestępczości	7%	52%	38%	3%
Kryzys rodziny	7%	52%	39%	2%
Kryzys norm moralnych	2%	66%	30%	2%

Do najpoważniejszych problemów społecznych w opinii mieszkańców można uznać: **zanieczyszczenie powietrza – łącznie 68%**¹ oraz **kryzys norm moralnych – 68%**. Z kolei do najmniej istotnych problemów respondenci zaliczają zanieczyszczenie wody (78%).

¹ Sumy odpowiedzi: *bardzo istotny* i *raczej istotny*.

SPOŻYWANIE ALKOHOLU ORAZ ZWIĄZANE Z NIM INNE PROBLEMY SPOŁECZNE

Przyjęto się sądzić, że Polacy piją alkohol często, w dużych ilościach. Należałoby więc wnioskować, że istnieje społeczne przyzwolenie, norma, która nie potępia częstego spożywania alkoholu, lecz przeciwnie – czyni je społecznie akceptowalnym wzorem postępowania. Jednak nie potwierdza tego rozkład deklaracji, jaki uzyskaliśmy w trakcie badania. Ponad połowa Polaków (53%) twierdzi, że pije alkohol, ale tylko od czasu do czasu i mając ku temu dobrą okazję. Można to nazwać umiarkowanym stylem picia. Niewielkie grupy badanych deklarują częste (4%) i dosyć częste (7%) wykorzystywanie różnych okazji do napicia się alkoholu. Co szósty respondent (16%) przyznaje, że unika okazji do tego, żeby pić alkohol, a prawie co piąty (19%) deklaruje abstynencję. Warto zauważyć, że pewien normatywny styl picia nie zmienił się od dziesięciu lat, gdyż w badaniu z 1997 roku respondenci odpowiadali bardzo podobnie².

Kolejne badania CBOSu, z 2010 roku, wydają się potwierdzać wskazane wcześniej tendencje Polaków w piciu alkoholu. Mianowicie: *Od alkoholu nie stroni ponad trzy czwarte dorosłych Polaków (76%), przy czym dwie trzecie (65%) twierdzi, że pije czasami, a co dziewiąty (11%) – że często. Ponad jedna piąta badanych (22%) deklaruje abstynencję. W ciągu ostatnich trzynastu lat zwiększyła się (o 6 punktów procentowych) grupa abstynentów, zmalał zaś (o 4 punkty) odsetek tych, którzy rzadko piją alkohol³.*

W przeprowadzonej ankiecie zbadano postawy i przekonania dorosłych mieszkańców na temat alkoholu.

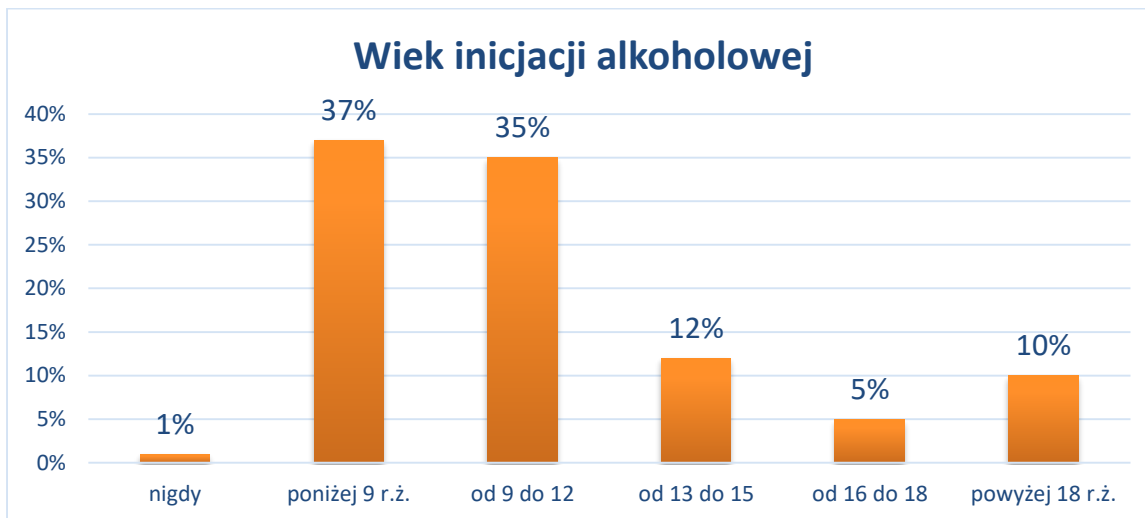
Pierwszą z poruszanych kwestii był **wiek inicjacji alkoholowej**. **37% osób swój wiek inicjacji alkoholowej wskazało na wiek poniżej 9 roku życia**. Kolejna najwyższa wartość odnosi się do wieku między 9 a 12 r.ż. – 35%. 10% badanych wskazało, że po raz

² Centrum Badania Opinii Społecznej, *Komunikat z badań: Postawy wobec wybranych substancji psychoaktywnych*, Warszawa, marzec 2007.

Źródło: www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2007/K_039_07.PDF (dostęp: 16.06.2017)

³ Centrum Badania Opinii Społecznej, *Komunikat z badań: Postawy wobec alkoholu*, Warszawa, sierpień 2010. Źródło: www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_116_10.PDF (dostęp: 19.06.2017).

pierwszy spróbowało alkoholu po uzyskaniu pełnoletności. Tylko 1% badanych nigdy nie piło alkoholu.

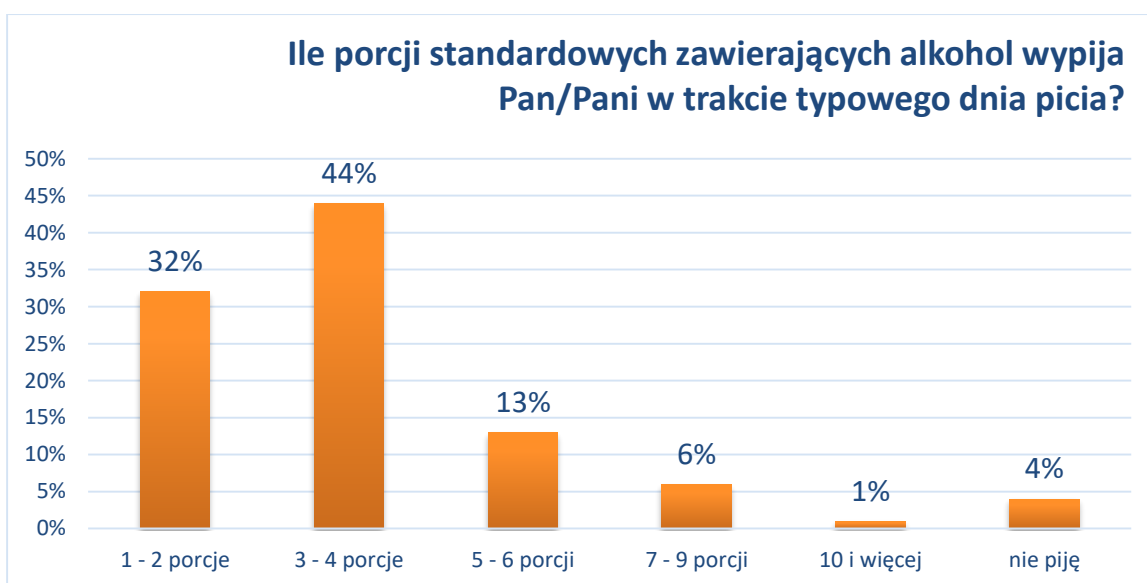

Kolejną kwestią była **częstotliwość spożywania alkoholu**. 11% respondentów to osoby deklarujące **abstynencję**. Największa liczba badanych przyznała, że spożywa alkohol raz w tygodniu (36%) oraz kilka razy w tygodniu (22%). 10% mieszkańców przyznaje się do codziennego spożywania alkoholu. Otrzymane wyniki można podsumować stwierdzeniem, że **większość badanych mieszkańców spożywa alkohol często**.

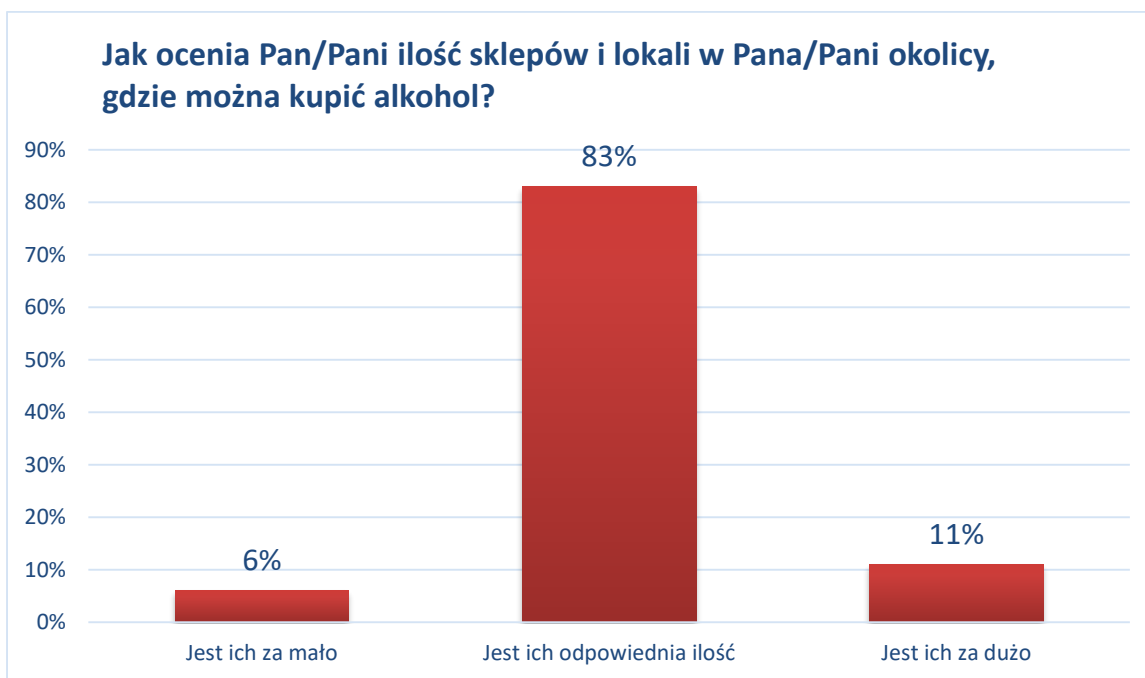

Oprócz częstotliwości spożywania alkoholu ważne są także jego **ilości**. Porcja standardowa alkoholu (tzn. 10g czystego, 100% alkoholu) zawarta jest w ok. 250 ml piwa o mocy 5% (pół butelki), w ok. 100 ml wina o mocy 12% (jeden kieliszek wina) oraz w ok. 30 ml wódki o mocy 40% (mały kieliszek wódki).

Badani deklarowali najczęściej, że spożywają jednorazowo 3 – 4 porcji alkoholu – 44% (0,5 – 1 piwa, 1 – 2 kieliszki wina lub 1 – 2 małe kieliszki wódki) **lub 1-2 porcji (32%)**. 13% osób zadeklarowało ilości rzędu 5 – 6 porcji. Tylko 1% badanych wskazało na 10 porcji i więcej. **W związku z powyższym, należy uznać, że mieszkańcy Gminy Morąg odzwierciedlają postawy wobec picia alkoholu o wysokim poziomie ryzyka.**

83% mieszkańców Gminy Morąg uważa, że **w okolicy znajduje się odpowiednia liczba punktów**, w których można kupić alkohol. 11% respondentów deklaruje, że na terenie jest ich za dużo.

Zachowania związane z pićm alkoholu są w dużej mierze zależne od postaw, czyli chociażby wiedzy na temat szkodliwego działania alkoholu, emocji i motywacji, które towarzyszą jego spożywaniu.

Pierwsze z pytań dotyczyło mitu, jakoby alkohol zawarty w „słabszych” napojach (piwie, winie) był mniej szkodliwy niż ten zawarty w wysokoprocentowych napojach (np. w wódce). Wyniki świadczą o tym, że to błędne przekonanie nie jest rozpowszechnione wśród dorosłej społeczności Gminy Morąg, ponieważ **łącznie 55% mieszkańców udzieliło poprawnej odpowiedzi**⁴. Łącznie 45% badanych wskazało błędnie, prezentując tym samym opisywany powyżej mit.

Kolejne pytanie badające postawy względem alkoholu dotyczyło dostępności i kontroli sprzedaży alkoholu. **Łącznie 31% mieszkańców uważa, że należy lub raczej należy ograniczać dostęp do napojów alkoholowych bądź kontrolować jego sprzedaż.** Jednocześnie, **34% respondentów ocenia osoby pijące alkohol jako raczej zagrażające bezpieczeństwu w środowisku lokalnym.** 38% respondentów raczej

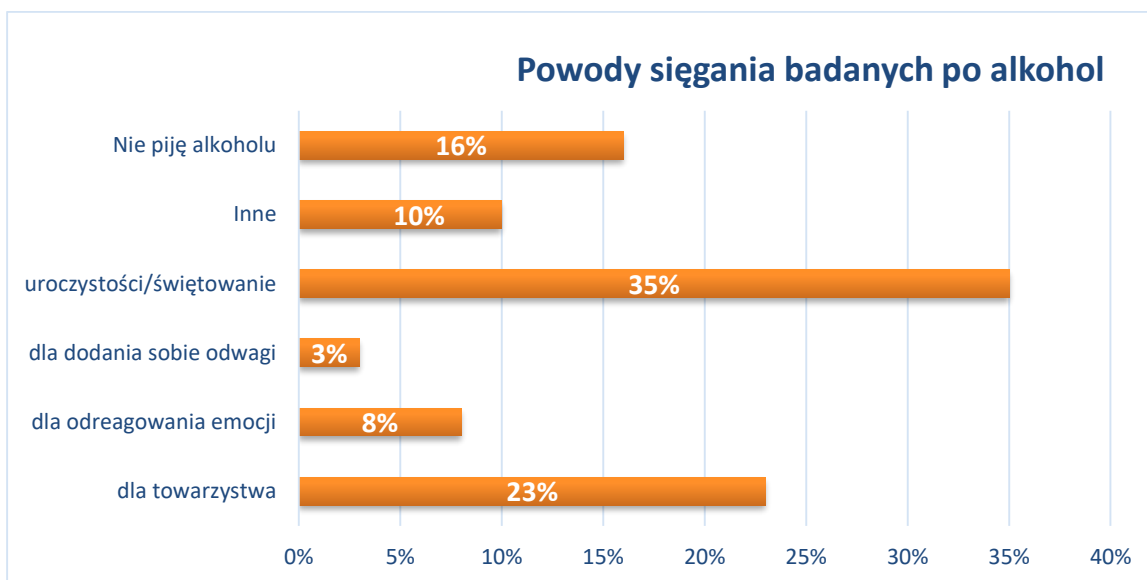
⁴ Oznacza to wskazanie odpowiedzi *raczej nie zgadzam się* i *zdecydowanie nie zgadzam się*.

przychyla się do stwierdzenia, że osoby nieletnie mogą z łatwością kupić alkohol w lokalnych sklepach.

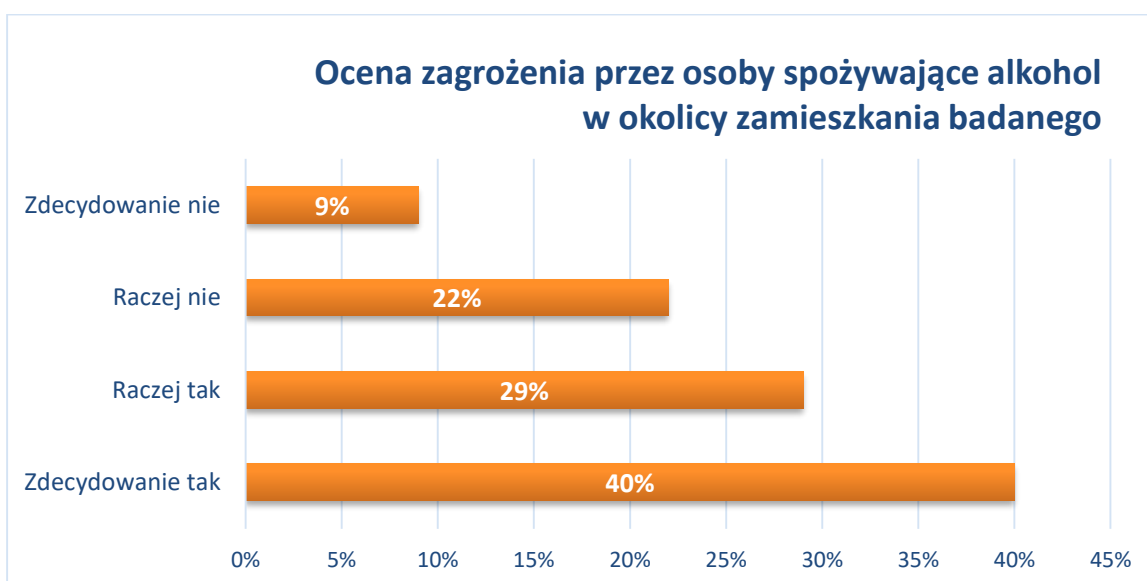
Można uznać, że dość spora część badanych mieszkańców nie przyjmuje konstruktywnych postaw wobec alkoholu. W kwestiach takich, jak: traktowanie alkoholu jako rozwiązania trudnych sytuacji 46% mieszkańców odpowiedziało pozytywnie. Zgodę na prowadzenie samochodu po spożyciu alkoholu wyraziło 46% respondentów, a **spożywanie alkoholu w ciąży spotyka się z aprobatą aż 67% osób.**

<i>Twierdzenie</i>	<i>Zdecydowanie zgadzam się</i>	<i>Raczej zgadzam się</i>	<i>Raczej nie zgadzam się</i>	<i>Zdecydowanie nie zgadzam się</i>
<i>Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.</i>	1%	54%	43%	2%
<i>Dostęp do alkoholu powinien być ograniczony lub kontrolowany.</i>	1%	30%	67%	2%
<i>Osoby pijące alkohol zagrażają bezpieczeństwu w moim środowisku lokalnym.</i>	0%	34%	61%	5%
<i>Osoby nieletnie mogą z łatwością kupić alkohol w lokalnych sklepach.</i>	0%	38%	56%	6%
<i>Picie alkoholu pomaga w trudnych sytuacjach życiowych.</i>	0%	46%	48%	6%
<i>Prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne.</i>	1%	45%	50%	4%
<i>Kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu.</i>	3%	64%	29%	4%

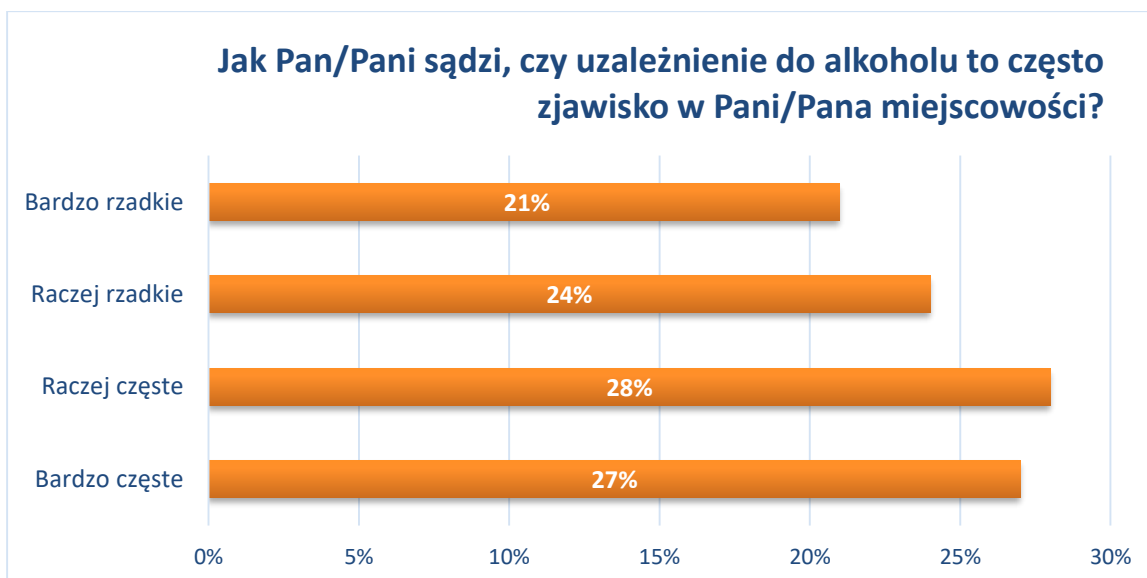
Nie tylko ilości oraz częstotliwość spożywanego alkoholu wydaje się istotne, ale także powody po jego sięganie. Do najczęściej wskazywanych okazji i motywów sięgania po alkohol mieszkańcy wskazują kolejno: **uroczystości/świętowanie – 35%**; **dla towarzystwa – 23%**; **dla odreagowania emocji – 8%**; **dla dodania sobie odwagi – 3%**. Pierwsze dwie okazje wydają się dość powszechne dla spożywania alkoholu. **16% badanych zadeklarowało nie pije alkoholu.**

Kolejne pytanie dotyczyło oceny respondentów poziomu zagrożenia, jaki stanowią osoby spożywające alkohol w miejscu ich zamieszkania. Łącznie **69%** odpowiedzi wskazuje, że mieszkańcy **odczuwają spory dyskomfort** w wyniku spożywania alkoholu przez innych np. w lokalnych parkach, czy w okolicach sklepów alkoholowych.

Pytanie związane z oceną poziomu występowania w lokalnej społeczności **uzależnienia od alkoholu**, potwierdza tylko dotychczasowe deklaracje badanych. **Łącznie 55% respondentów wskazało w badaniu, że zjawisko uzależnienia od alkoholu w ich okolicy jest częste**; 24% - raczej rzadkie; 21% - bardzo rzadkie.

Postawy dorosłych mieszkańców wobec alkoholu odnoszą się także do **wiedzy** na jego temat oraz opinii na temat spożywania i dostępu alkoholu przez najmłodszych. Przede wszystkim, **respondenci na terenie Gminy Morąg oceniają swój poziom wiedzy na temat uzależnień od substancji psychoaktywnych jako średni (44%); wysoki (27%); niski (15%).** Brak wiedzy zadeklarowało tylko 14% badanych.

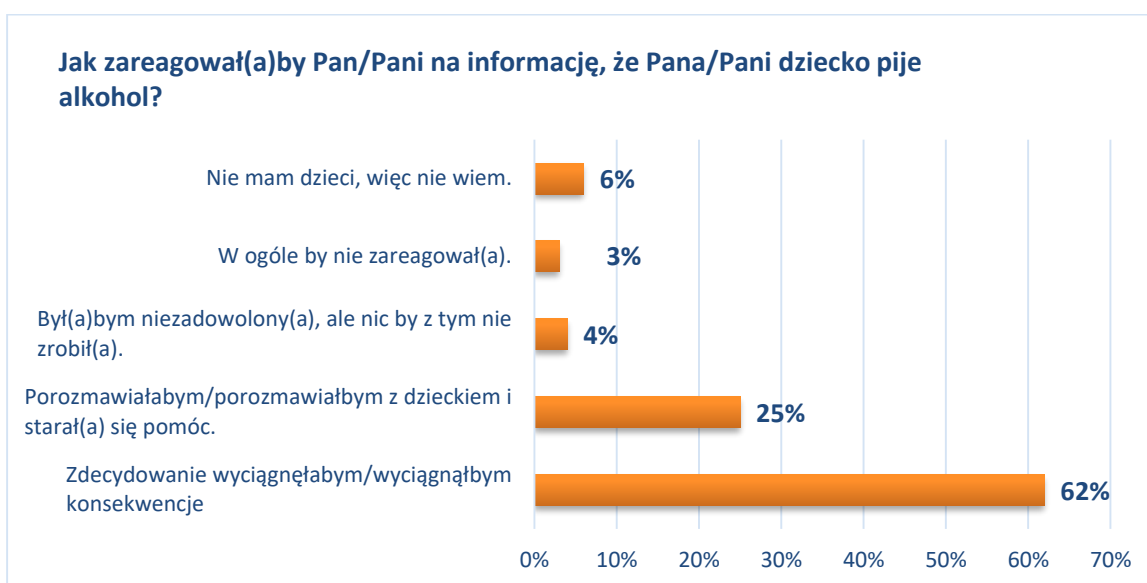
Jednym ze wskaźników potwierdzających powyższe deklaracje badanych, są odpowiedzi na pytanie: „Czy Pani/Pana zdaniem istnieją substancje psychoaktywne, które nie uzależniają?” Struktura odpowiedzi prezentuje się następująco: 55% badanych udzieliło błędnej, tj. przeczącej odpowiedzi; 11% poprawnej a 34% badanych nie potrafiło udzielić odpowiedzi.

Kolejne pytania odnoszą się do postaw dorosłych mieszkańców Gminy Morąg wobec spożywania alkoholu przez najmłodszych. Przede wszystkim, większość badanych, bo 74%, pozwala próbować alkoholu swojemu dziecku przy okazji każdego rodzinnego spotkania. Żaden z badanych nie wskazał odpowiedzi, że nigdy albo bardzo rzadko daje dziecku spróbować alkoholu. 20% rodziców przyznaje, że wręcza do spróbowania alkohol raczej rzadko, czyli tylko przy okazji szczególnych uroczystości.

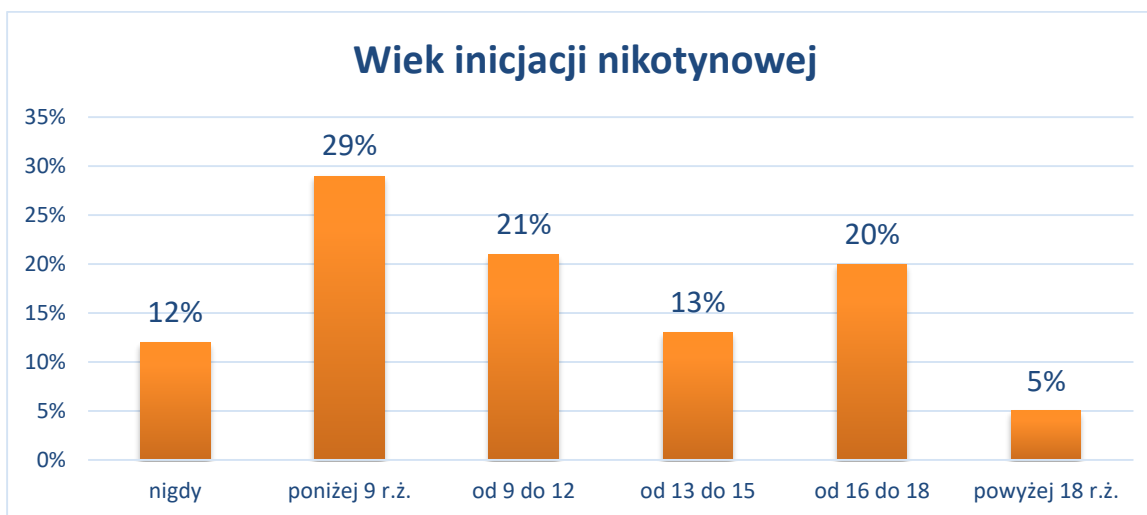

W kwestionariuszu zadaliśmy także pytanie o reakcję badanego na informację, że jego dziecko spożywa alkohol. **62% respondentów deklaruje, że wyciągnęłoby wobec niego konsekwencje. Kolejne 25% porozmawiałoby z dzieckiem na ten temat i starało się mu pomóc.** W perspektywie wcześniejszych deklaracji badanych, które wskazują, że rodzice raczej liberalnie traktują kontrolowane spożywanie przez dziecko alkoholu, poniższe wyniki pozwalają sądzić, że w swoich postawach nie są oni konsekwentni. Dodatkowo, **74% respondentów deklaruje, że posiada umiejętności w zakresie oceny stanu upojenia alkoholowego u dziecka.** Tylko 6% badanych nie wie, czy potrafiłoby to zrobić.

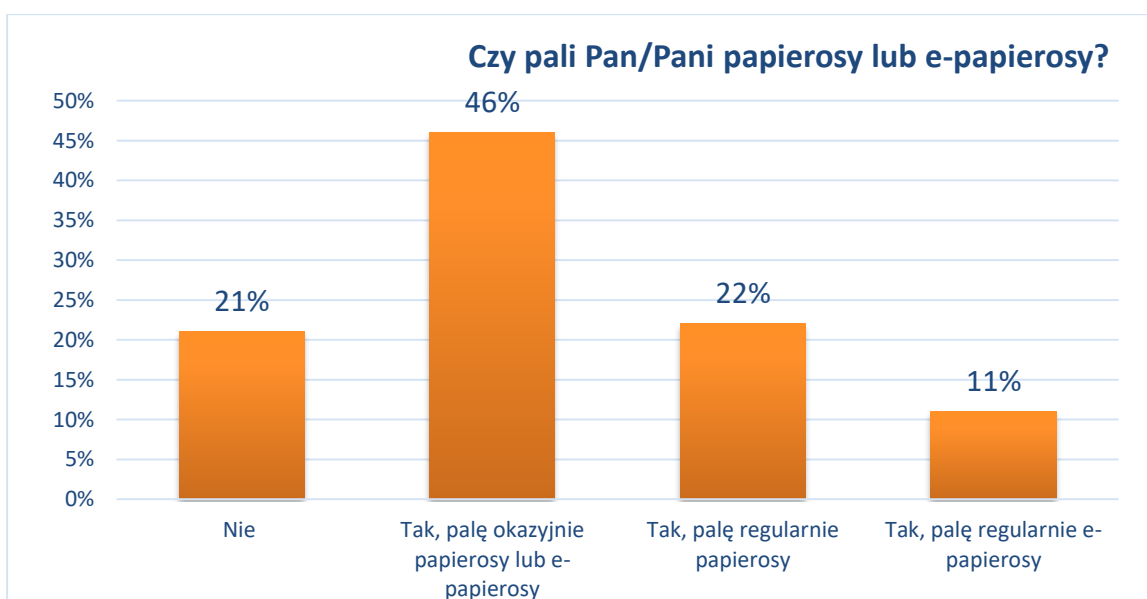

SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: NIKOTYNA

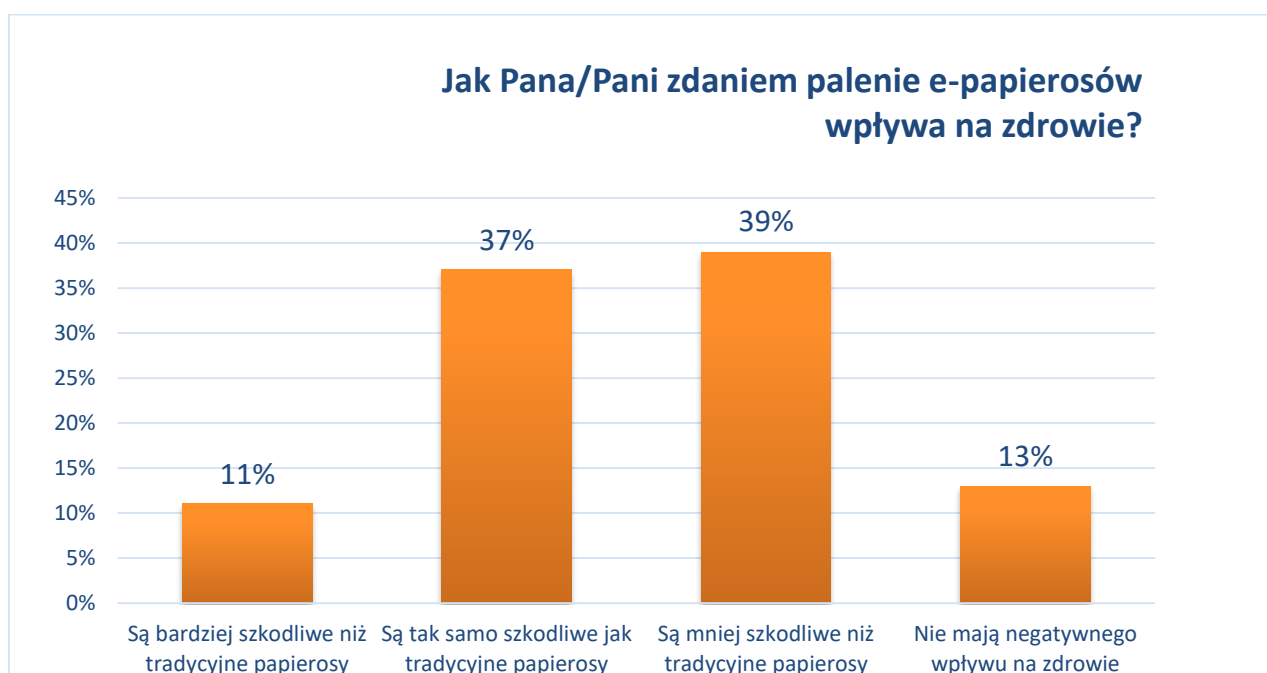
Pierwszą z poruszanych kwestii był wiek inicjacji nikotynowej. Okazuje się, że **tylko 5% respondentów** zapaliło pierwszego papierosa powyżej 18 roku życia. Warto jest zauważyć, że 12% badanych nigdy nie paliło. Kolejne 20% mieszkańców wskazało na wiek między 16 a 18 rokiem życia, a 29% na poniżej 9 r.ż.

W ciągu ostatnich lat można zaobserwować tendencję do zmniejszania się ilości osób palących papierosy: **21% badanych odpowiedziało, że nie pali papierosów. Okazyjnie robi to 46% badanych.** 22%, wskazało, że regularnie pali papierosy, a 11% e-papierosy.

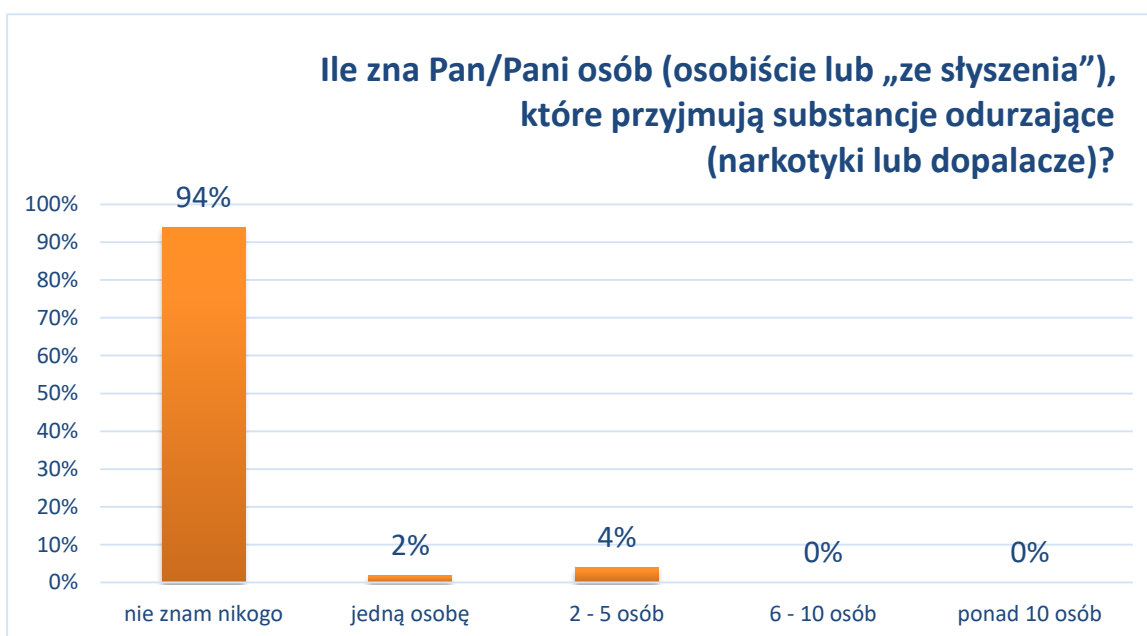

Ze względu na rosnącą popularność e-papierosów zapytaliśmy się mieszkańców, co sądzą o ich szkodliwości. Producenci tych wyrobów sugerują, że stanowią one zdrowsze odpowiedniki klasycznych papierosów. Istotnie nie zawierają one substancji smolistych, jednak nadal dostarczają one nikotyny – substancji o działaniu psychoaktywnym, skutkującej wieloma negatywnymi konsekwencjami zdrowotnymi. **37% respondentów uważa, że e-papierosy są tak samo szkodliwe, jak klasyczne papierosy.** Aczkolwiek, 39% uważa, że są one mniej szkodliwe niż tradycyjne papierosy. 11% badanych jest przeciwnego zdania, stwierdzając, że mają one gorszy wpływ na zdrowie człowieka niż tradycyjne papierosy.

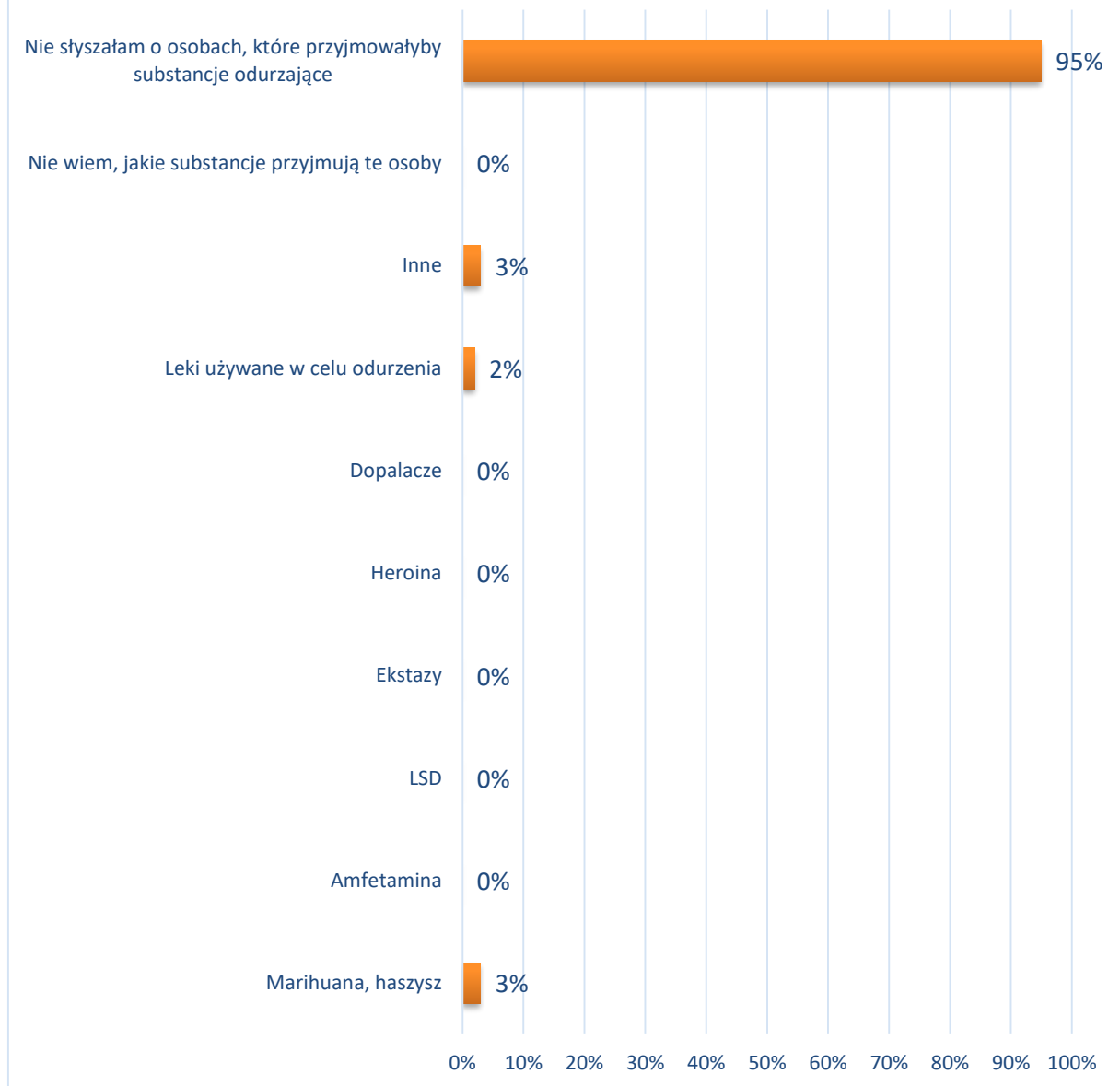
SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: NARKOTYKI I DOPALACZE

Badanie rozpoczęliśmy od pytania niezagrażającego, tj. niebudzącego oporu oraz motywującego do wyrażenia swojego rzeczywistego stanowiska. Dotyczy ono osób zażywających narkotyki i dopalacze w najbliższym środowisku badanych osób. Poniższy wykres prezentuje otrzymane wyniki, z których wynika, że wśród badanych problem występuje w stopniu znikomym **4% respondentów zna od 2 do 5 osób zażywających substancje psychoaktywne: narkotyki lub dopalacze**. 94% badanych deklaruje przeciwnie, że ten problem w ich środowisku nie występuje a 2%, zna jedną osobę, która może mieć problem z uzależnieniem od narkotyków lub dopalaczy.

Wśród najczęściej stosowanych w środowisku lokalnym substancji znalazła się **marihuana i haszysz – 3% respondentów zna osoby, które przyjmują te substancje**. Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż w społeczeństwie istnieje szeroko rozpowszechnione przekonanie o nikłej szkodliwości marihuany (najczęściej przyjmuje się ją poprzez palenie suszu). **Kolejne, co do popularności okazały się leki – 2% badanych przyznało, że biorą je osoby z ich otoczenia**. 95% badanych twierdzi, że w ich otoczeniu nie ma osób przyjmujących substancje odurzające.

Jakie substancje odurzające są najczęściej przyjmowane przez osoby, które znasz? (pytanie wielokrotnego wyboru)

45% respondentów nie wie, gdzie może nabyć substancje psychoaktywne takie, jak narkotyki czy dopalacze.

PRZEMOC W RODZINIE

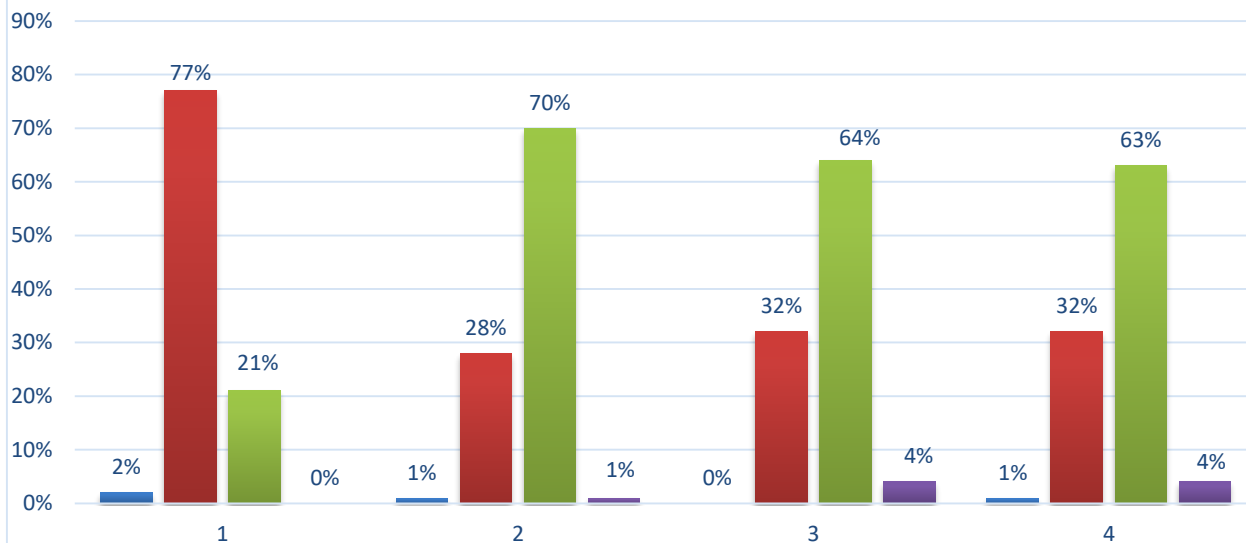
PRZEKONANIA DOTYCZĄCE WYCHOWANIA DZIECI

Respondenci otrzymali propozycje czterech stwierdzeń dotyczących wychowania dzieci, z którymi mogli się zgodzić bądź też nie. **Poniższe wartości pozwalają sądzić, że badani przejawiają postawy wychowawczych, które właściwe są dla tradycyjnego, tj. konserwatywnego wychowania.**

Stwierdzenie „**Aby prawidłowo wychować dziecko, należy od czasu do czasu dawać klapsa**” w większości spotkało się z aprobatą respondentów – **łącznie 79% mieszkańców zgadza się z takim stwierdzeniem. 32% badanych zgadza się, aby kary fizyczne były zakazane prawem.** W związku z tym, można przyjąć, że część badanych nie utożsamia klapsów z karami fizycznymi.

Kolejne twierdzenie: „Dziecko powinno bać się rodziców, wtedy łatwiej o posłuszeństwo i szacunek” spotkało się z akceptacją 29% respondentów. Łącznie 33% badanych zgadza i raczej zgadza się ze stwierdzeniem, że kary fizycznych hartują dziecko oraz pozwalają sobie lepiej radzić w przyszłości.

Przekonania dotyczące wychowania

1 - Aby prawidłowo wychować dziecko, należy od czasu do czasu dawać klapsa.

2 - Dziecko powinno bać się rodziców, wtedy łatwiej o posłuszeństwo i szacunek.

3 - Stosowanie kar fizycznych powinno być zakazane prawem.

4 - Kary fizyczne hartują dziecko i pozwalają mu lepiej radzić sobie w przyszłości.

■ zdecydowanie tak ■ raczej tak ■ raczej nie ■ zdecydowanie nie

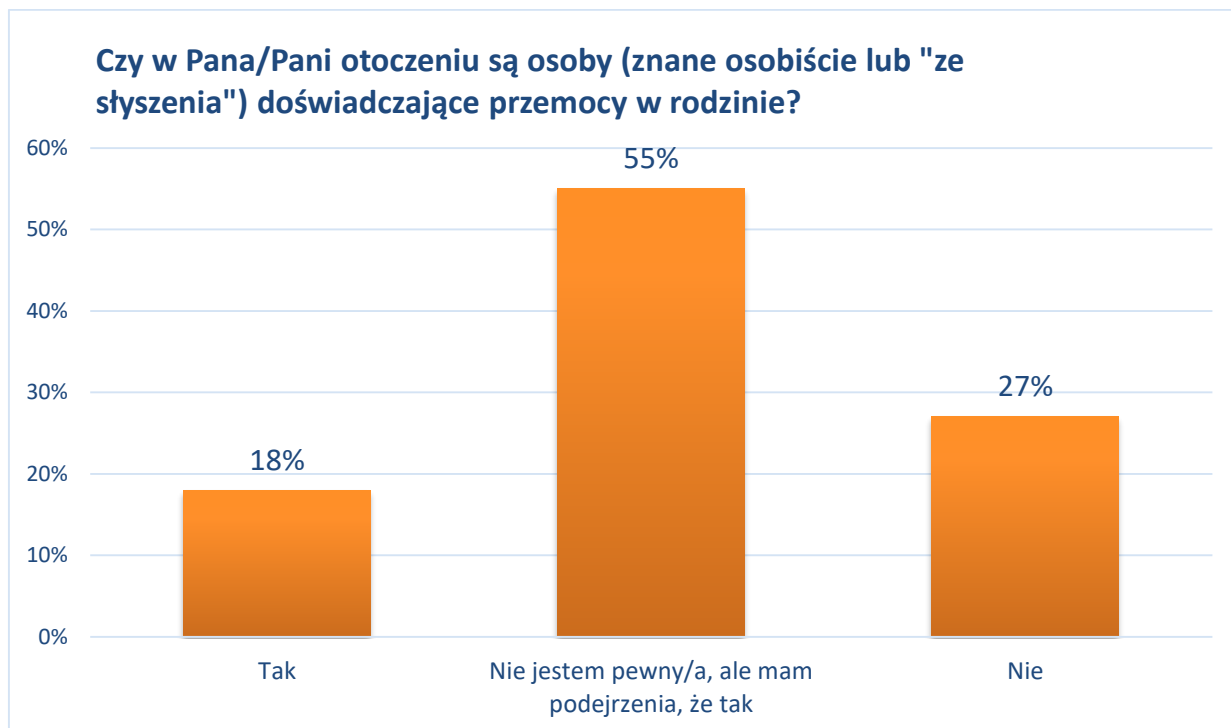
ZJAWISKO PRZEMOCY W RODZINIE

Polacy deklarują, że najczęściej doświadczali agresji w domu (9%) bądź na ulicy poza najbliższą okolicą (9%). Podobna liczba osób (8%) padła ofiarą przemocy nieopodal miejsca zamieszkania. Co dwudziesty ankietowany (5%) został zaatakowany w restauracji, kawiarni lub na dyskotecę, czterech na stu (4%) spotkało się z przemocą w pracy lub szkole, a trzech na stu (3%) w środkach komunikacji⁵.

Powyższe wyniki są zbliżone do danych sprzed 3 lat, kiedy CBOS realizował podobne badania. Przemoc, zarówno ta fizyczna, jak i psychiczna, jest zjawiskiem dość powszechnym w polskiej społeczności, o czym świadczą wyniki cytowane wyżej. Jest to zjawisko niezwykle trudne do zbadania, ponieważ osoby doświadczające przemocy w różny sposób zniekształcają swoje doświadczenia, np. racjonalizując zachowanie sprawcy lub go usprawiedliwiając. Z tego względu zbadaliśmy rozpowszechnienie przemocy fizycznej oraz psychicznej w środowisku lokalnym bez kierowania bezpośredniego pytania o bycie ofiarą lub sprawcą przemocy w rodzinie.

18% respondentów ma w swoim otoczeniu osoby, które doświadczają przemocy w rodzinie, a 55% podejrzewa, że tak się dzieje. 27% badanych mieszkańców stwierdziła przecząco.

⁵ CBOS, *Komunikat z badań: Przemoc i konflikty w domu*, Warszawa, czerwiec 2012.

Wśród badanych mieszkańców **43% badanych wie do jakich instytucji może zgłosić się osoba doświadczająca przemocy w rodzinie**. Badani wskazywali najczęściej: policję, telefon zaufania, centrum pomocy oraz Niebieską Linie.

W dalszej części ankiety badane były przekonania dotyczące przemocy oraz funkcjonujące w społeczności lokalnej mity.

Łącznie 46% badanych zdecydowanie lub raczej zgadza się ze stwierdzeniem, że przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol. Warto pamiętać, że spożywanie alkoholu nasila tendencję do stosowania przemocy, ale nie jest jej bezpośrednią przyczyną. Oznacza to, że wyleczenie uzależnienia od alkoholu nie pozwala na zakończenie problemu przemocy w rodzinie.

W społeczeństwie obecne jest przekonanie, że przemoc nie zdarza się w tzw. „dobrych domach”. 33% mieszkańców Gminy Morąg jest skłonny myśleć schematycznie o przemocy w rodzinie, co oznacza, że w ich opinii przemoc występuje tylko w domach z marginesu społecznego.

Dalej, łącznie 30% mieszkańców zgadza się ze stwierdzeniem, że ofiarą przemocy w rodzinie może stać się zarówno kobieta, jak i mężczyzna.

Poniższe wartości wskazują na ograniczoną świadomość badanych mieszkańców na temat specyfiki przemocy. **Poniższe wartości dotyczą łącznych odpowiedzi: prawdziwe i zdecydowanie prawdziwe:**

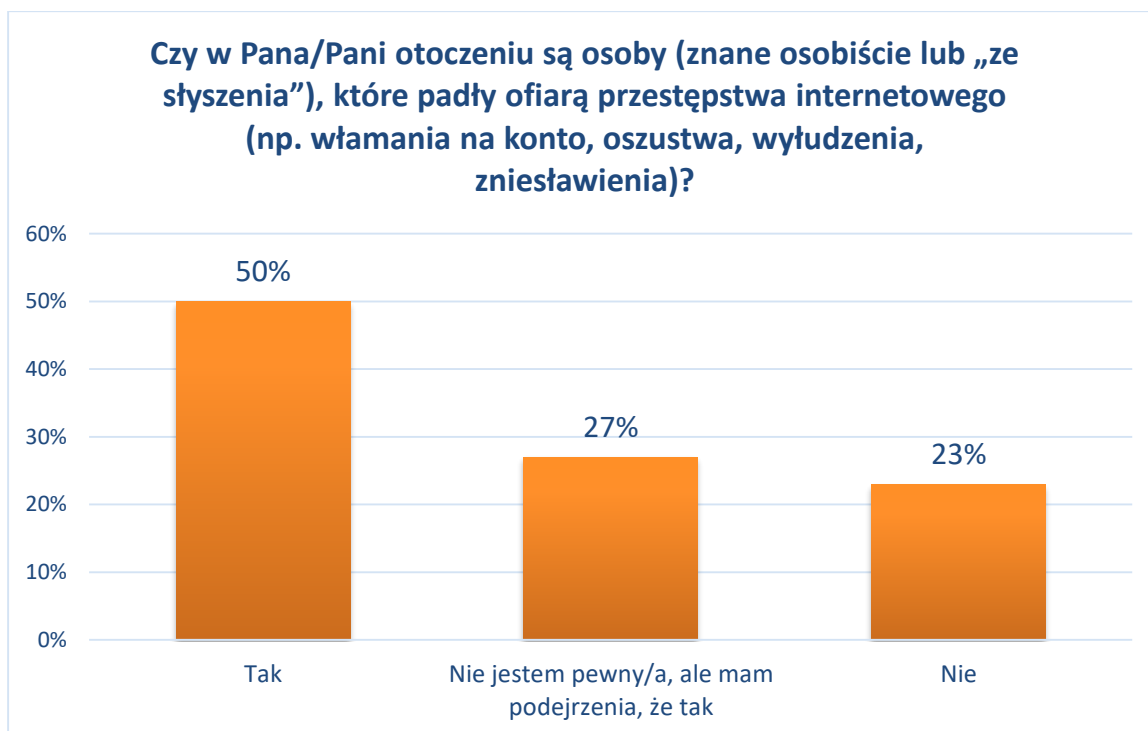
- „Przemoc w rodzinie to prywatna sprawa, nikt nie powinien się wtrącać” – 36%;
- „Przemoc jest tylko wtedy, gdy są widoczne ślady na ciele ofiary” – 35%;
- „Policja nie powinna interweniować w sprawach rodzinnych” – 71%.

<i>Twierdzenie</i>	<i>Zdecydowanie prawdziwe</i>	<i>Raczej prawdziwe</i>	<i>Raczej nieprawdziwe</i>	<i>Zdecydowanie nieprawdziwe</i>
Przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol.	1%	45%	47%	7%
Przemoc zdarza się tylko w rodzinach z marginesu społecznego.	1%	32%	58%	9%
Ofiarą przemocy w rodzinie może stać się zarówno kobieta, jak i mężczyzna.	1%	29%	63%	7%
Przemoc w rodzinie to prywatna sprawa, nikt nie powinien się wtrącać.	1%	35%	60%	4%
Przemoc jest tylko wtedy, gdy są widoczne ślady na ciele ofiary.	2%	33%	62%	3%
Policja nie powinna interweniować w sprawach rodzinnych.	1%	70%	26%	3%

CYBERPRZEMOC I UZALEŻNIENIE OD INTERNETU

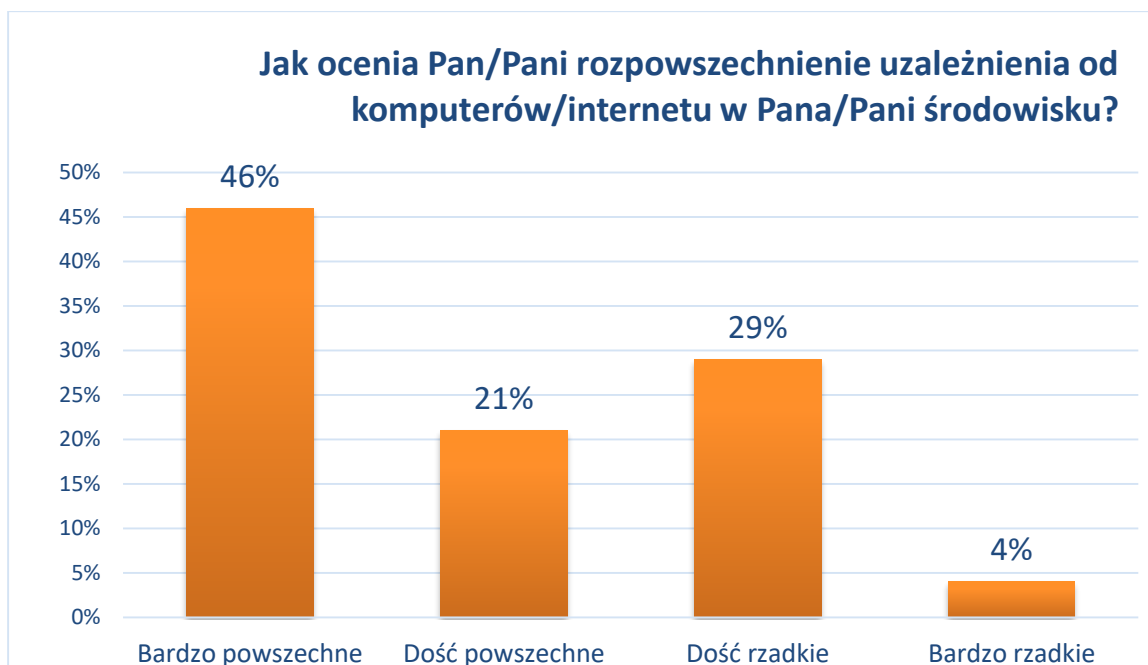
Kolejnym zagadnieniem badanym w ramach ankiety jest cyberprzemoc. *Zjawisko cyberprzemocy najkrócej definiuje się jako przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych. (...) Podstawowe formy zjawiska to nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem Sieci, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem Sieci oraz podszywanie się w Sieci pod kogoś wbrew jego woli. Do działań określanych mianem cyberprzemocy wykorzystywane są głównie: poczta elektroniczna, czaty, komunikatory, strony internetowe, blogi, serwisy społecznościowe, grupy dyskusyjne, serwisy SMS i MMS⁶.*

Badania wykazały, że cyberprzemoc stanowi dla lokalnej społeczności dosyć istotny problem. **Mianowicie, 50% badanych ma w swoim otoczeniu osoby, które padły ofiarą przestępstwa internetowego** (np. włamania na konto, oszustwa, wyłudzenia, zniesławienia), a 27% **nie jest pewna, ale ma podejrzenia, że tak właśnie się stało.**

⁶ Wojtasik, Ł. *Cyberprzemoc - charakterystyka zjawiska.*

Bardziej niepokojące są dane związane są z subiektywnym oszacowaniem uzależnienia od komputerów lub Internetu w środowisku lokalnym. **Łącznie 67% mieszkańców uważa, że tego typu uzależnienie jest dość i bardzo powszechne w środowisku lokalnym, a 29% ocenia je jako dość rzadkie zjawisko.**

BADANIA SPRZEDAWCÓW NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH

Niewątpliwie ważną grupą, która może zarysować szczególny obraz problemów związanych z alkoholem występujących w gminie są sami pracownicy punktów sprzedaży alkoholu, spotykający się codziennie w swojej pracy z konsumentami tego napoju. Ich postawy wobec osób nabywających/konsumujących alkohol oraz przestrzeganie prawa w zakresie sprzedaży alkoholu mogą w znaczącym stopniu przyczynić się do ograniczenia problemów związanych z nadużywaniem alkoholu zarówno przez nieletnich jak i dorosłych.

GRUPA BADANA

Badanie zostało przeprowadzone wśród sprzedawców napojów alkoholowych w punktach sprzedaży na terenie gminy. Grupa badana stanowiła 28 kobiet i 24 mężczyzn. 47 respondentów, to pracownicy punktów, natomiast 5 osób, to ich właściciele. Średnia wieku przebadanych sprzedawców wyniosła 38 lat.

CEL BADANIA

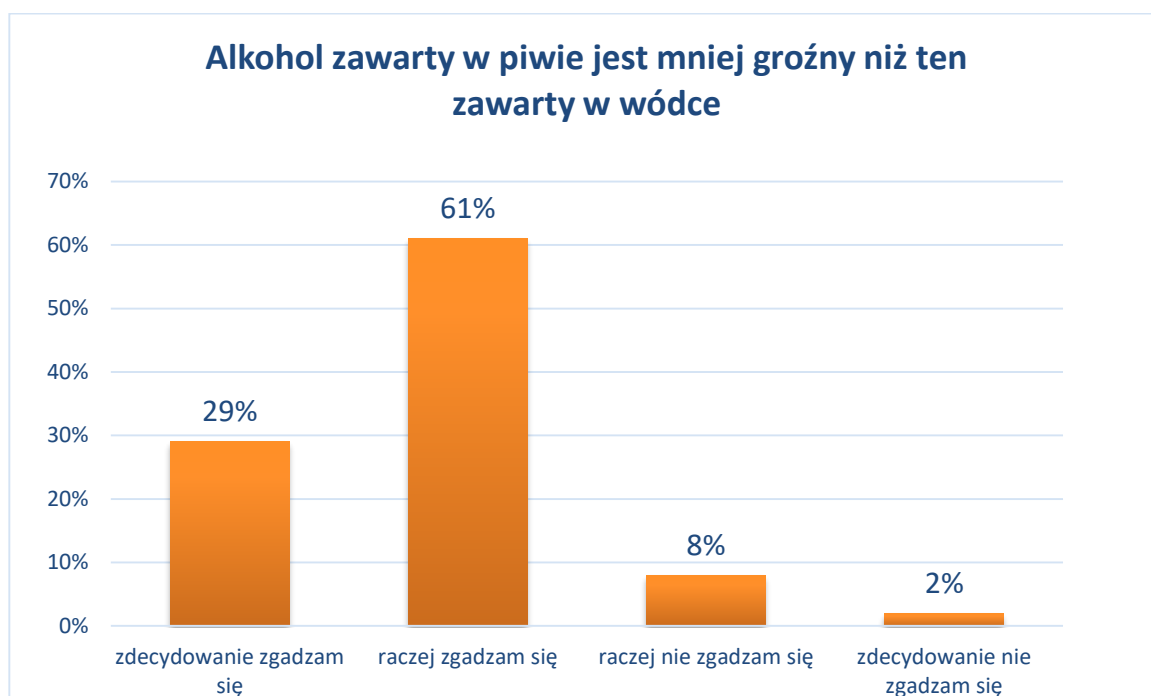
Ten obszar przeprowadzonych badań miał na celu poznanie postawy sprzedawców napojów alkoholowych względem następujących zagadnień:

- sprzedaży alkoholu osobom nieletnim,
- sprzedaży alkoholu osobom nietrzeźwym,
- spożywania alkoholu w miejscu jego sprzedaży,
- nieprzyjemne sytuacje zainicjowanych przez osoby spożywające alkohol.

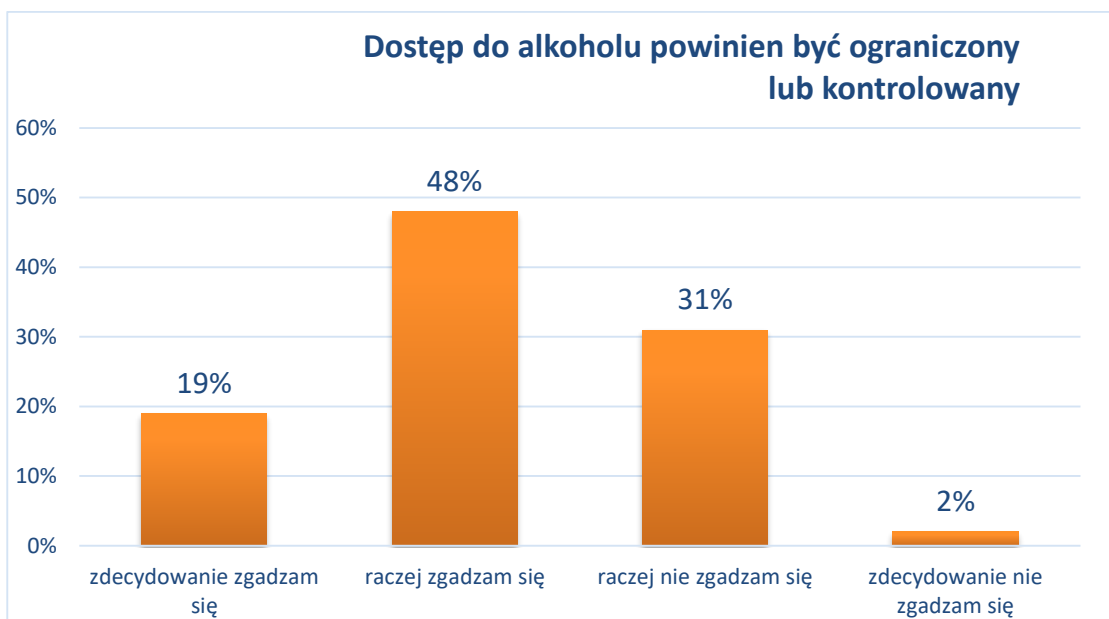
WYNIKI BADAŃ

Jednym z pierwszych zagadnień poruszonych w kwestionariuszu ankiety dla sprzedawców alkoholu było określanie poziomu świadomości na temat niebezpieczeństw wynikających z zawartości alkoholu w poszczególnych rodzajach napojów alkoholowych.

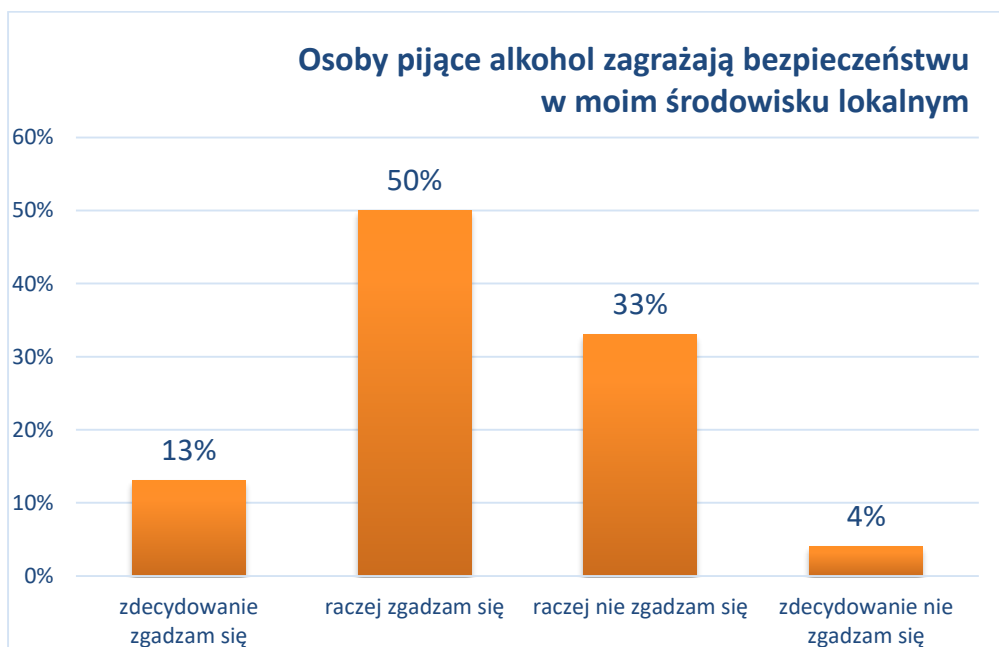
Łącznie 90% badanych sprzedawców napojów alkoholowych wskazało, że alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce. Świadczy, to pośrednio o dość niskim poziomie świadomości badanych na temat szkodliwości napojów o potencjalnie niższej zawartości procentowej alkoholu.

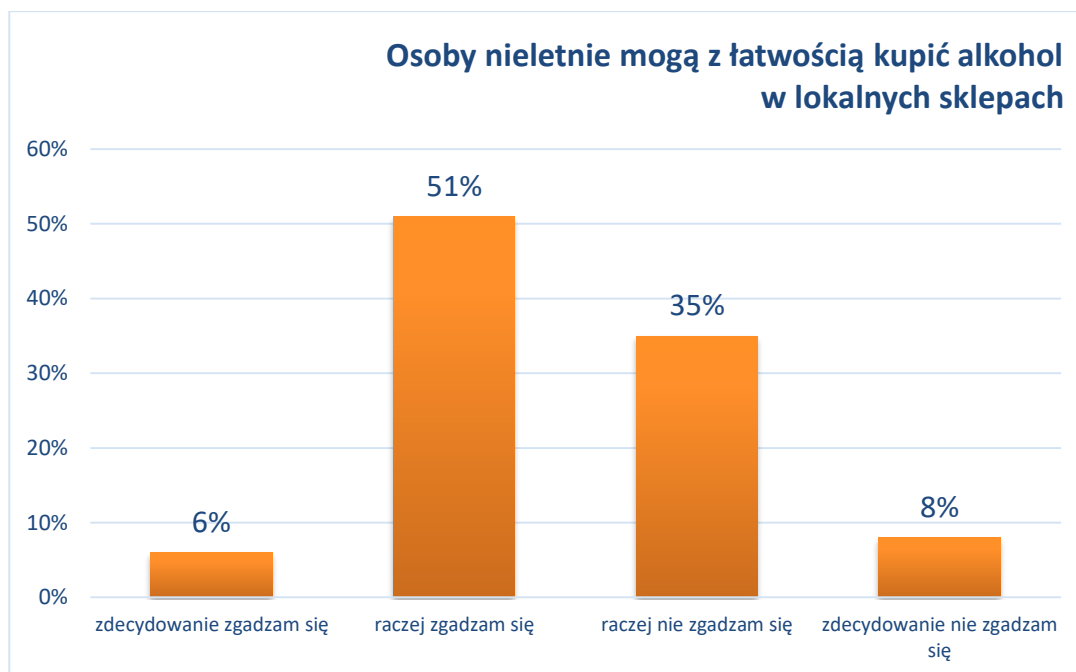
Łącznie 67% sprzedawców uważa, że dostęp do napojów alkoholowych powinien być ograniczony lub kontrolowany. 33% badanych wyraża zdanie przeciwne, czyli jest raczej przekonana, że dostęp ten nie powinien podlegać kontroli.

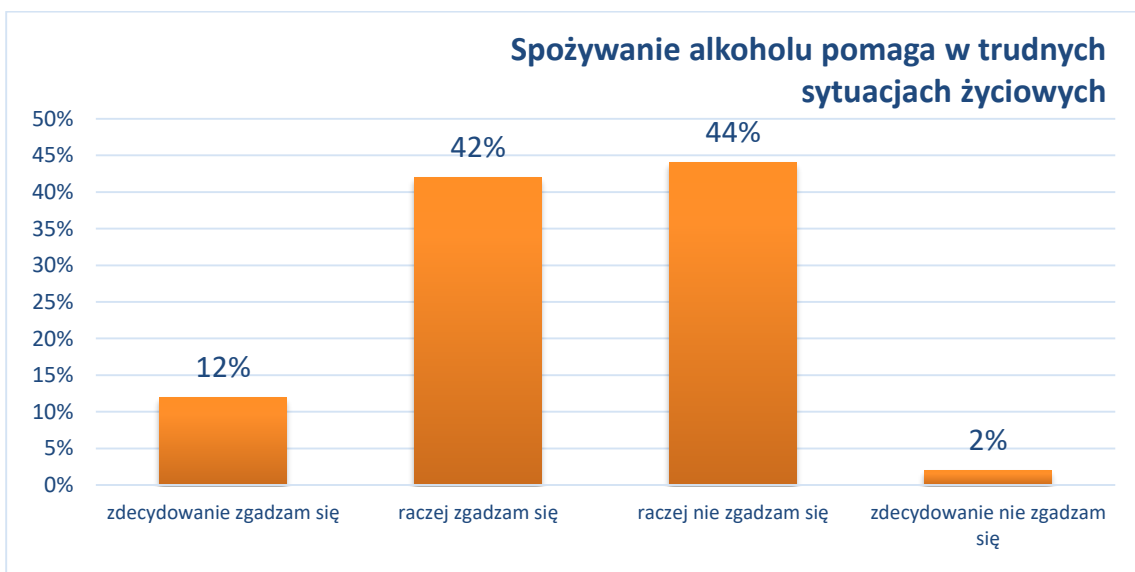
Łącznie 63% respondentów opowiedziało się za tym, że osoby, które piją alkohol zagrażają bezpieczeństwu w ich lokalnym środowisku. Łącznie 37% badanych sprzedawców wyraża zdanie przeciwne.

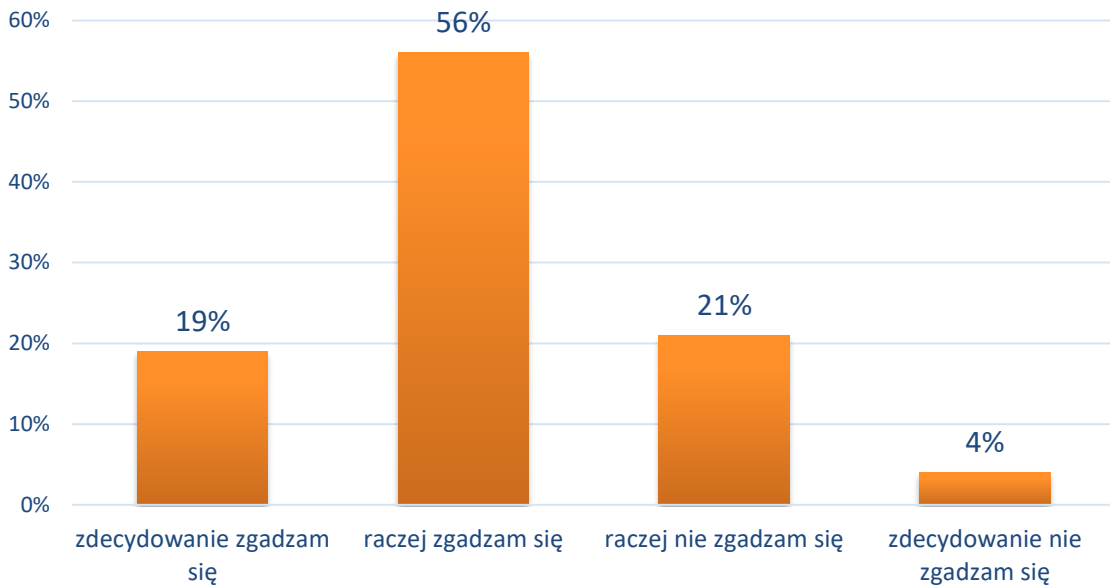
Kolejne pytanie dotyczyło subiektywnej oceny dostępności alkoholu dla osób poniżej 18. roku życia. Odpowiedzi sprzedawców wydają się jednoznaczne: **łącznie 57% zgadza się ze stwierdzeniem, że osoby małoletnie mają łatwy dostęp do alkoholu.** 43% ankietowanych przychyliło się do stwierdzenia, że zakup ten nie jest łatwy.

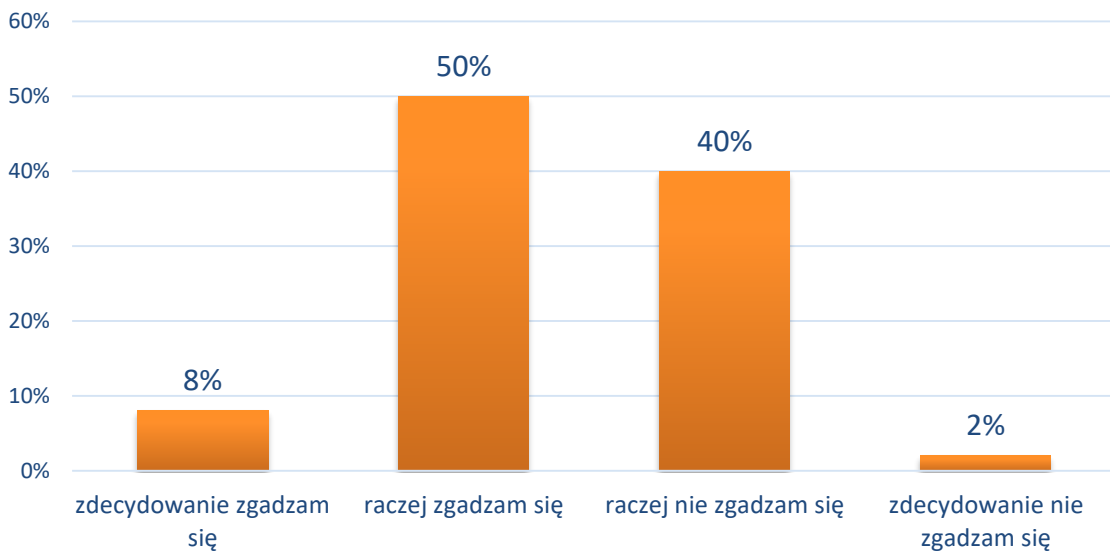
46% sprzedawców nie zgadza się ze stwierdzeniem, aby spożywanie alkoholu pomagało w trudnych sytuacjach życiowych. Co więcej, łącznie **75%** badanych odpowiedziało, że **prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne.** Dodatkowo, łącznie 58% sprzedawców zgadza się ze stwierdzeniem, że kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu.

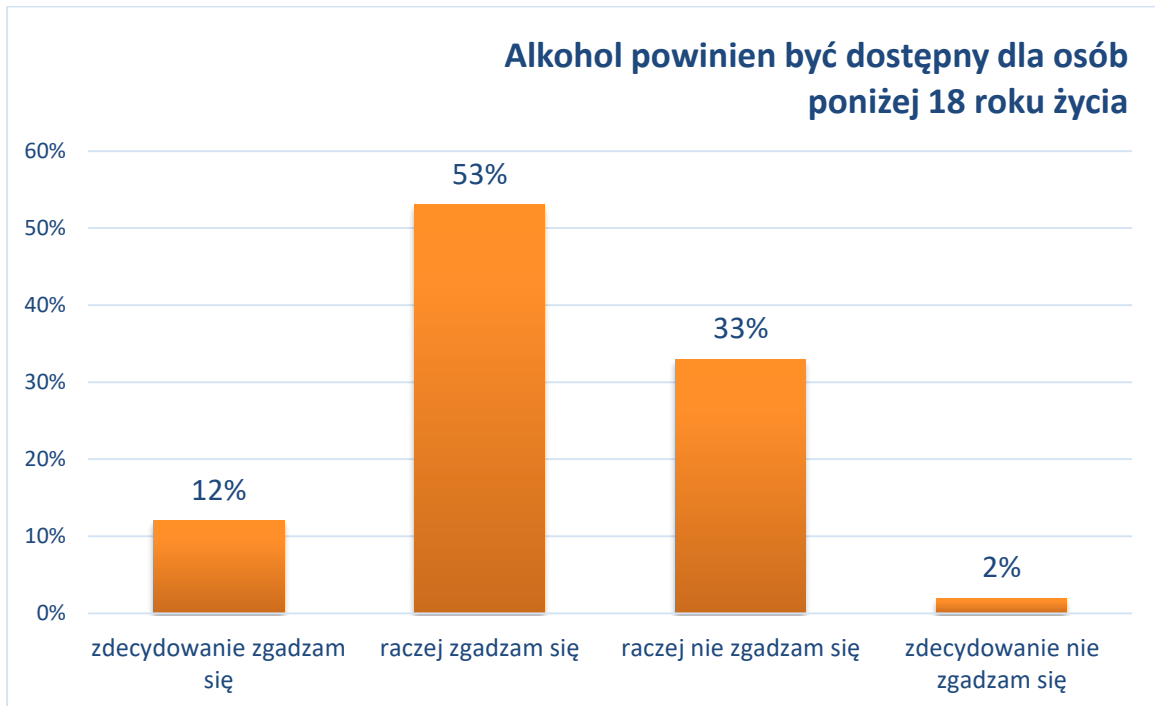
Prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne

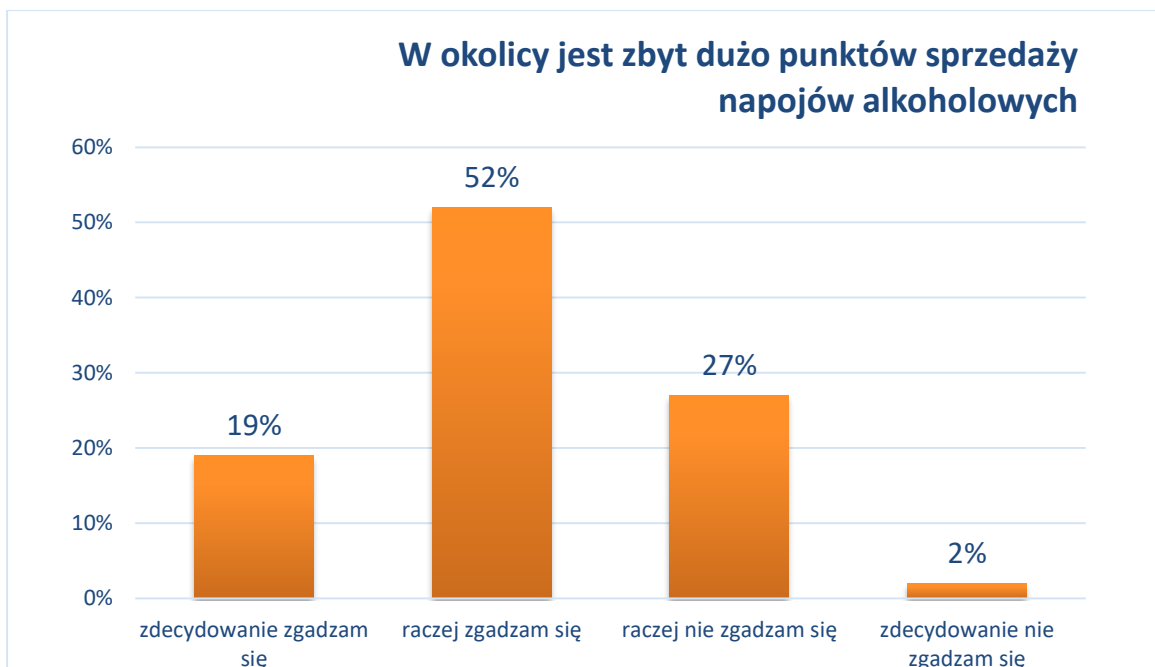
Kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu

Łącznie 65% sprzedawców napojów alkoholowych w gminie Morąg **uważa, że alkohol nie powinien być dostępny dla osób poniżej 18. roku życia.**

Łącznie 71% badanych uważa, że w okolicy jest zbyt dużo punktów sprzedaży napojów alkoholowych.

Sprzedawcy napojów alkoholowych w gminie Morąg deklarują, że przypadki **próby kupna alkoholu przez osobę poniżej 18 roku życia zdarzają się najczęściej kilka razy w miesiącu (51%)**. Pozostałe wartości odnoszą się do prób zakupu alkoholu kilka razy w tygodniu (37%) i kilka razy w roku oraz dziennie (po 6%).

Spożywanie alkoholu w obrębie punktu sprzedaży wydaje się być stosunkowo częstym zjawiskiem. 44% badanych stwierdziło, że zdarza się to kilka razy w tygodniu; 46% - kilka razy w miesiącu a 8% - kilka razy dziennie.

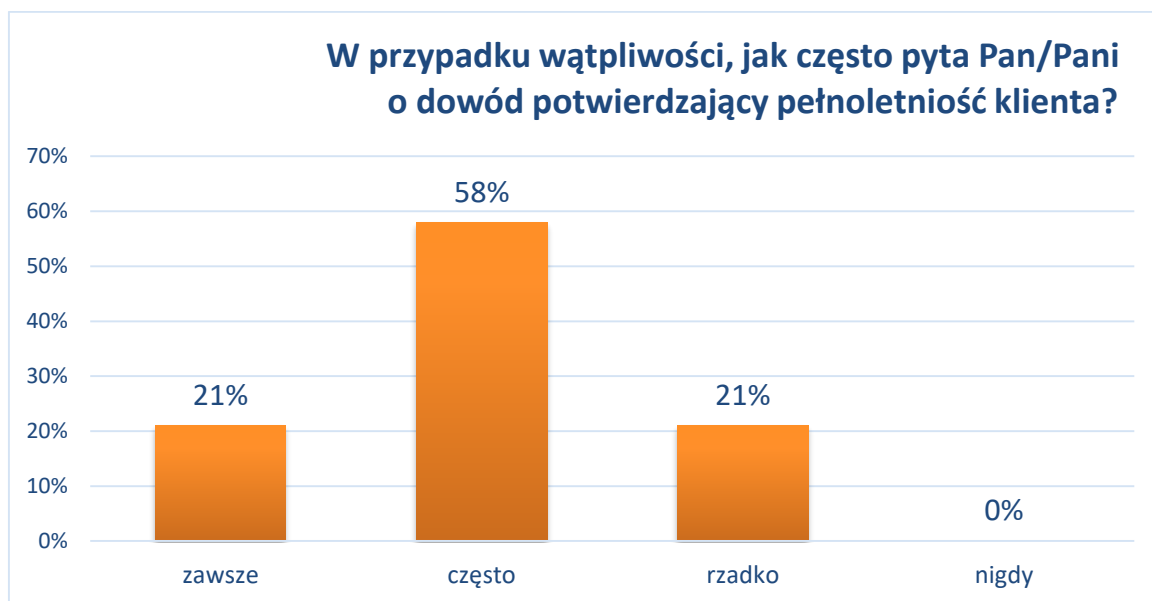
28 z 52 przebadanych sprzedawców przyznaje, że w ciągu ostatnich 3 miesięcy miało miejsce nieprzyjemne zajście związane ze spożywaniem alkoholu w obrębie sklepu. W 21 przypadkach była potrzeba wezwania policji z prośbą o interwencję.

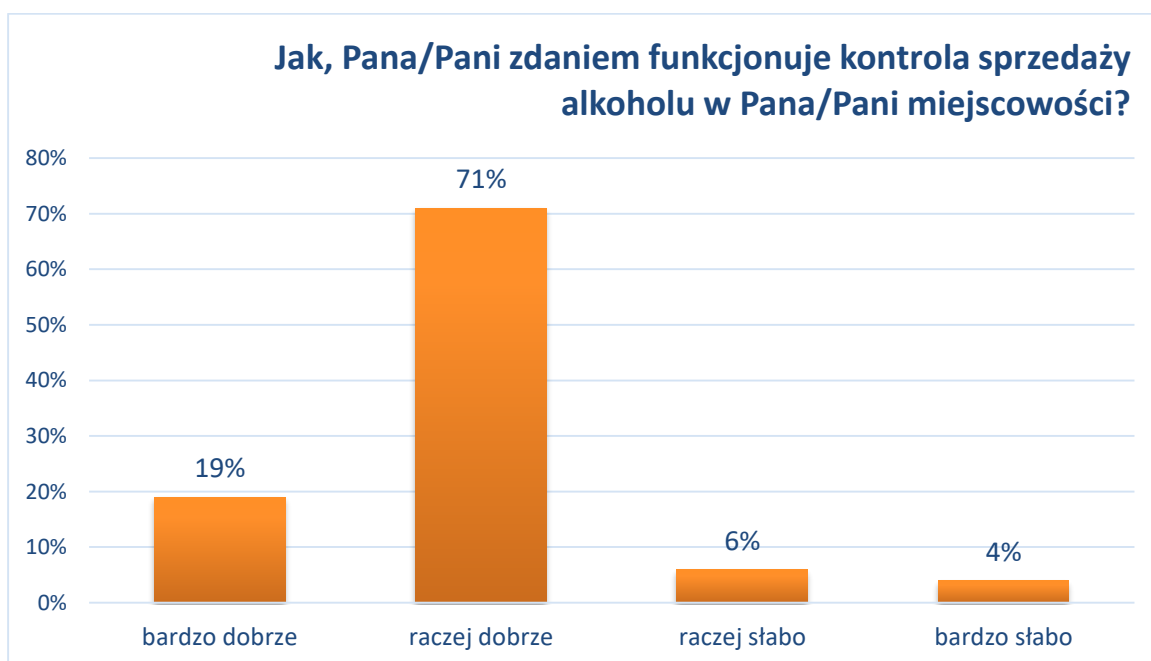
Rozkład deklaracji sprzedaży alkoholu osobom nieletnim wydaje się negatywnie jednoznaczny. Ponieważ łącznie 71% badanych sprzedawców wskazało, że sprzedało alkohol osobom, co do których miały podejrzenie, że są nieletnie, a tylko 27% wskazało, że nigdy nie sprzedało alkoholu takiej osobie.

W przypadku wątpliwości, co do wieku, **21% badanych zawsze sprawdza dowody potwierdzające wiek**, a często robi to 58% osób. 21% zadeklarowało, że o dowód prosi rzadko.

Ostatnie badane zagadnienie dotyczyło subiektywnej oceny funkcjonowania kontroli punktów sprzedaży alkoholu w gminie Morąg. **Łącznie 90% badanych oceniło jej funkcjonowanie raczej dobrze i bardzo dobrze.**

PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU DZIECI I MŁODZIEŻY

METODOLOGIA

Badania w placówkach oświatowych przeprowadzono przy użyciu internetowego narzędzia CORIGO. Jest to program pozytywnie zaopiniowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, który pozwala na efektywne badanie postaw uczniów. Forma ankiety internetowej jest dla dzieci i młodzieży atrakcyjna oraz pozwala na upewnienie się, czy wszystkie pytania zostaną wypełnione.

CEL BADANIA

Podstawowym celem przeprowadzonych badań była analiza postaw i przekonań wobec substancji psychoaktywnych:

- alkoholu
- narkotyków
- dopalaczy.

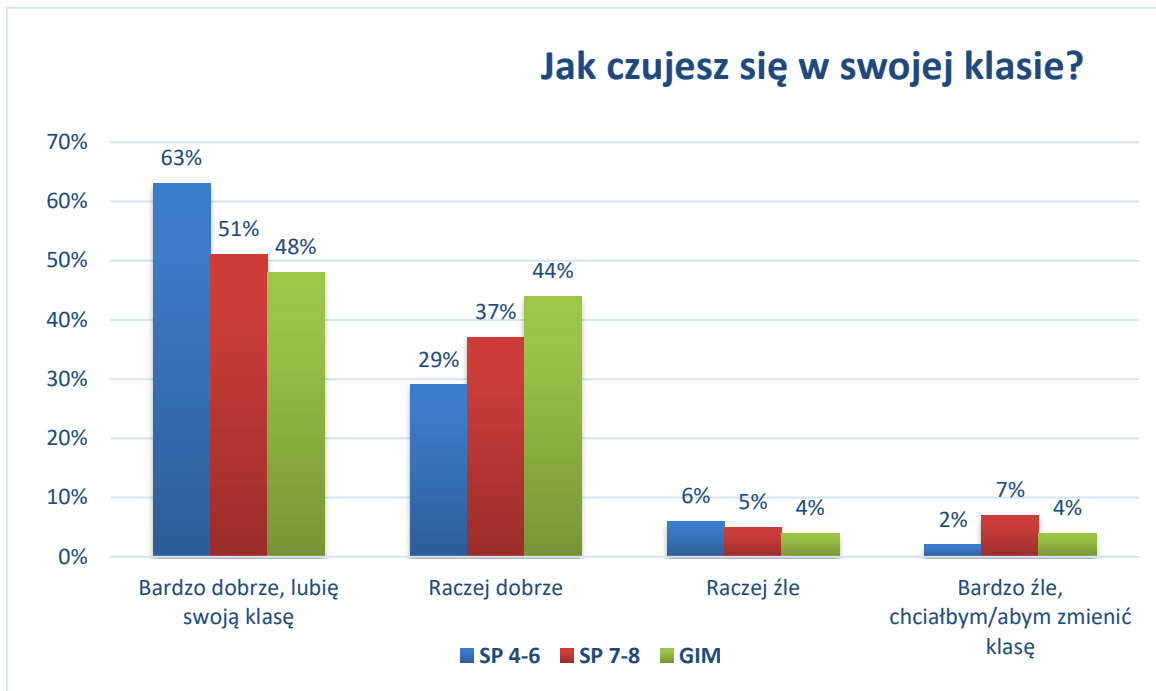
CHARAKTERYSTYKA GRUPY BADANEJ

<i>Liczebność grup badanych</i>	
Klasy podstawowe 4 – 6 (SP 4-6)	261
Klasy podstawowe 7 – 8 (SP 7-8)	151
Klasy gimnazjalne (GIM)	164
ŁĄCZNIE	576

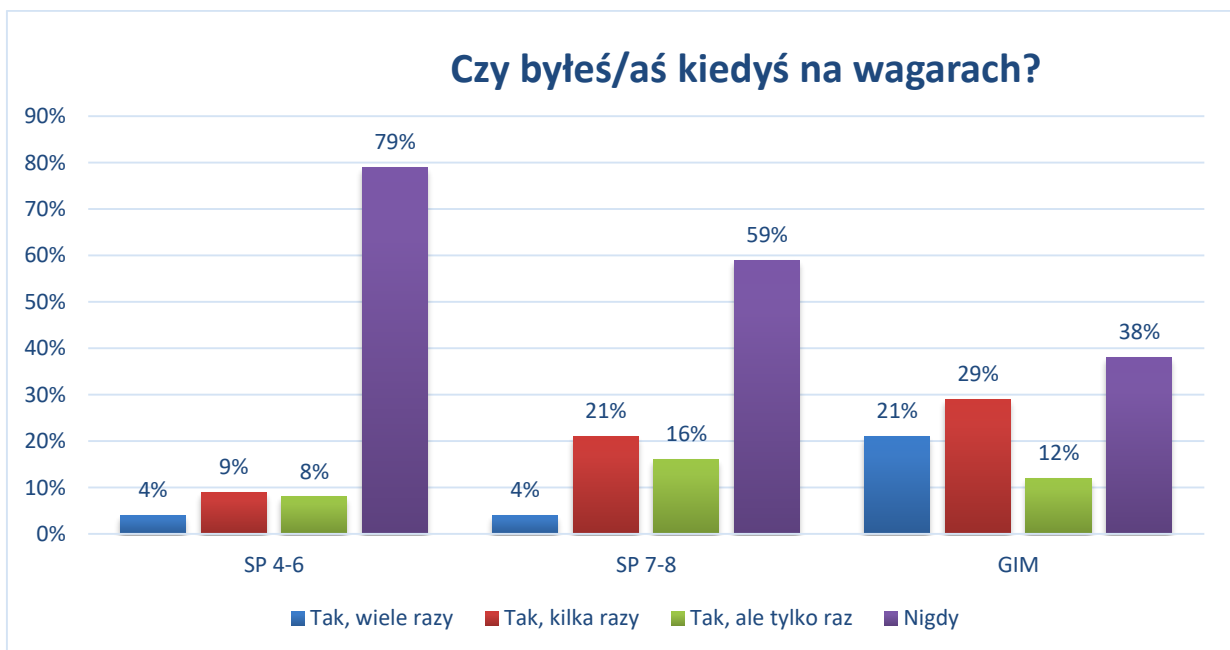
Uczniowie odpowiedzieli na kilka ogólnych pytań związanych z uczęszczaniem do szkoły. Uzyskane odpowiedzi pozwalają na przedstawienie szkolnego środowiska w kontekście kwestii, które mogą mieć pozytywny lub negatywny wpływ na częstość występowania niepożądanych zjawisk i zachowań wśród dzieci oraz młodzieży.

W pierwszej kolejności uczniowie zostali zapytani o to, jak czują się w swojej klasie. **Wyniki są zadowalające: najlepiej w klasie czują się młodsi uczniowie klas podstawowych (SP 4-6: łącznie 92%)⁷ i uczniowie klas gimnazjalnych (92%). Takiego samego zdania jest 88% uczniów klas SP 7-8.** Nie należy jednak bagatelizować faktu, że 2% uczniów SP 4-6 i 7% SP 7-8 oraz 4% uczniów GIM przeciwnie określa swoje odczucia – do tego stopnia, że chciałoby zmienić klasę.

⁷ Suma odpowiedzi: *bardzo dobrze, lubię swoją klasę i raczej dobrze.*

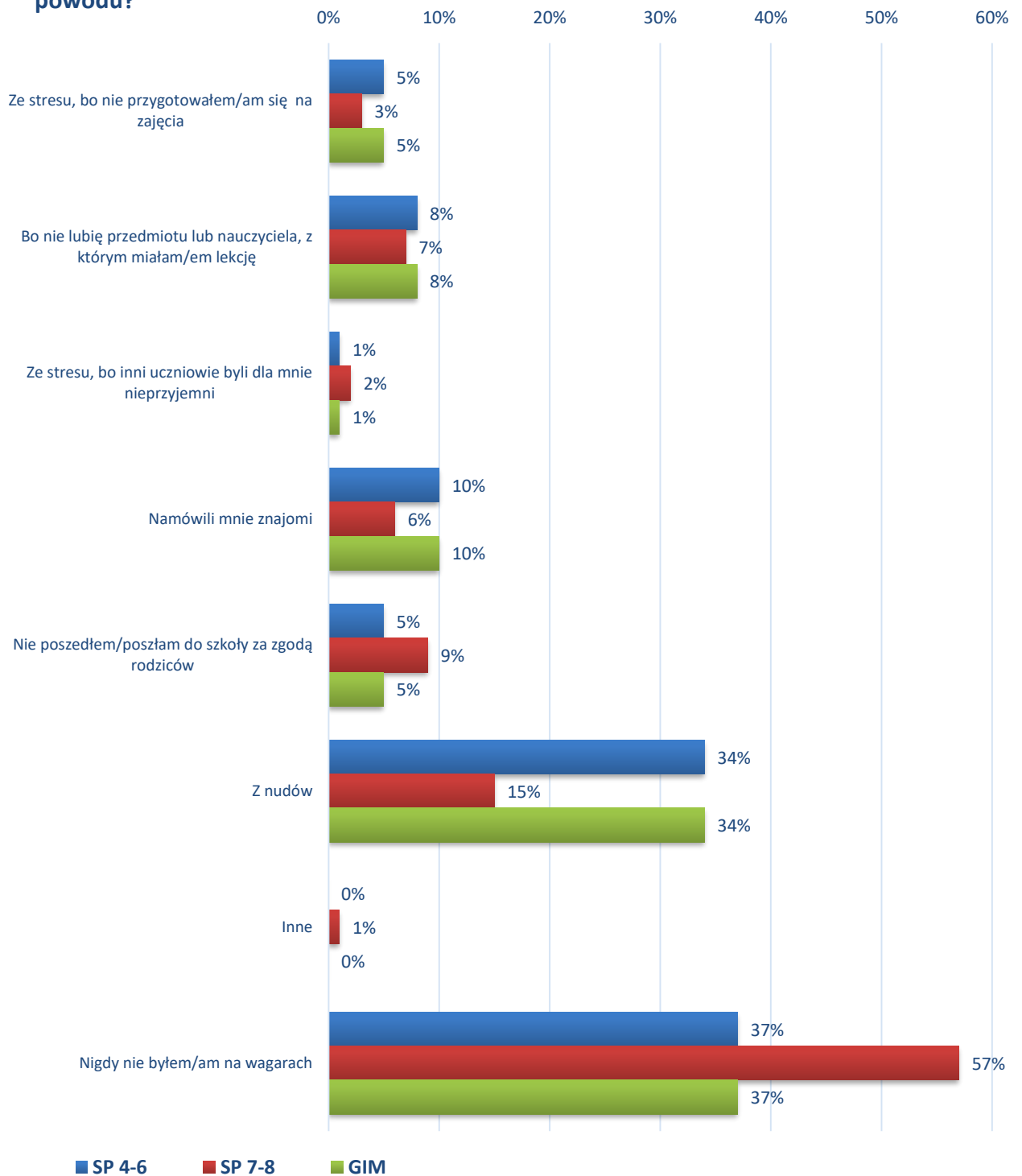

Wyniki prezentujące odpowiedzi uczniów na temat **wagarowania** wydają się odzwierciedlać tendencje związane z wiekiem rozwojowym. Uczniowie klas podstawowych w sporej części nigdy nie byli na wagarach (SP 4-6: 79%; SP 7-8: 59%) lub byli na nich tylko raz (SP 4-6: 9%; SP 7-8: 21%). Odsetek takich uczniów wzrasta wraz z wiekiem – w klasach gimnazjalnych już 62% uczniów ma za sobą pierwsze wagary.

Od tego, jak często uczniowie wagarują, istotniejsze wydają się być powody, dla których decydują się to robić. Wśród wszystkich **grup wiekowych** dominuje jedna kategoria odpowiedzi. Mianowicie, że uczniowie najczęściej wagarują z powodu nudy (SP 4-6: 34%; SP 7-8: 15%; GIM – 37%) oraz w wyniku namówienia przez znajomych (SP 4-6: 10%; SP 7-8: 6%; GIM – 10%)

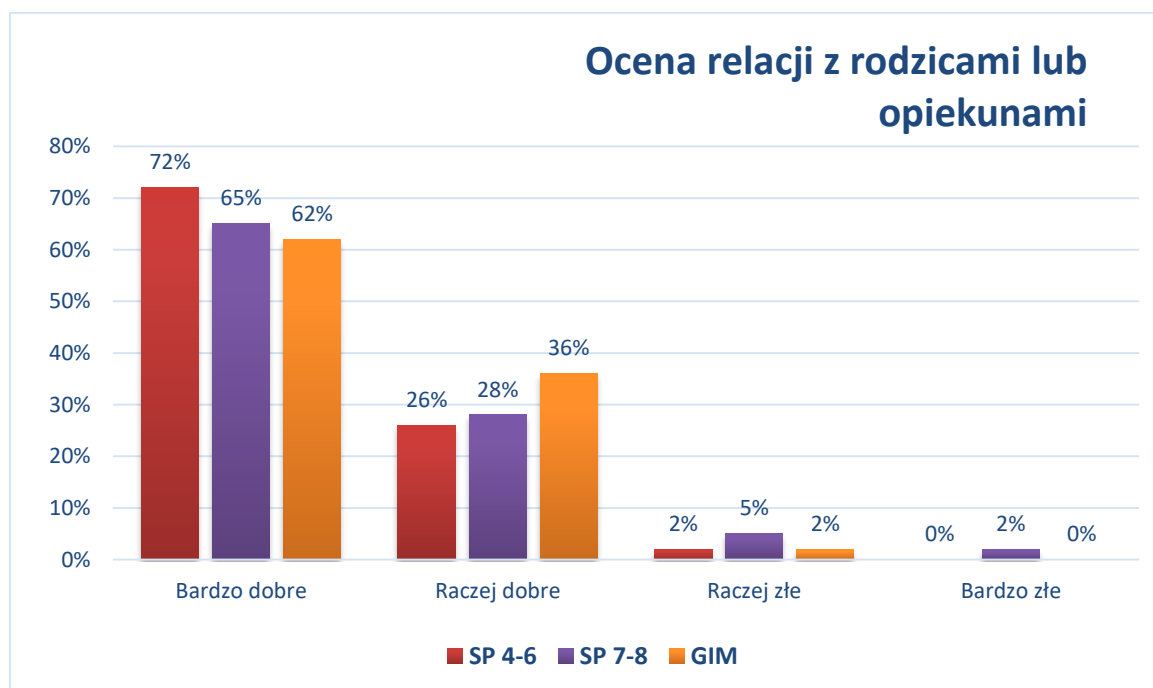
Jeśli byłeś/byłaś na wagarach, to z jakiego powodu?

Czynnikiem chroniącym przed podejmowaniem zachowań ryzykownych i niepożądanych u dzieci i młodzieży są niewątpliwie dobre relacje z osobami dorosłymi, którzy stanowią dla nich oparcie i źródło wiedzy. **Uczniowie Gminy Morąg deklarują w większości bardzo dobre lub raczej dobre relacje z opiekunami:** SP 4-6: łącznie 98%; SP 7-8: łącznie 93%; GIM: łącznie 98%.

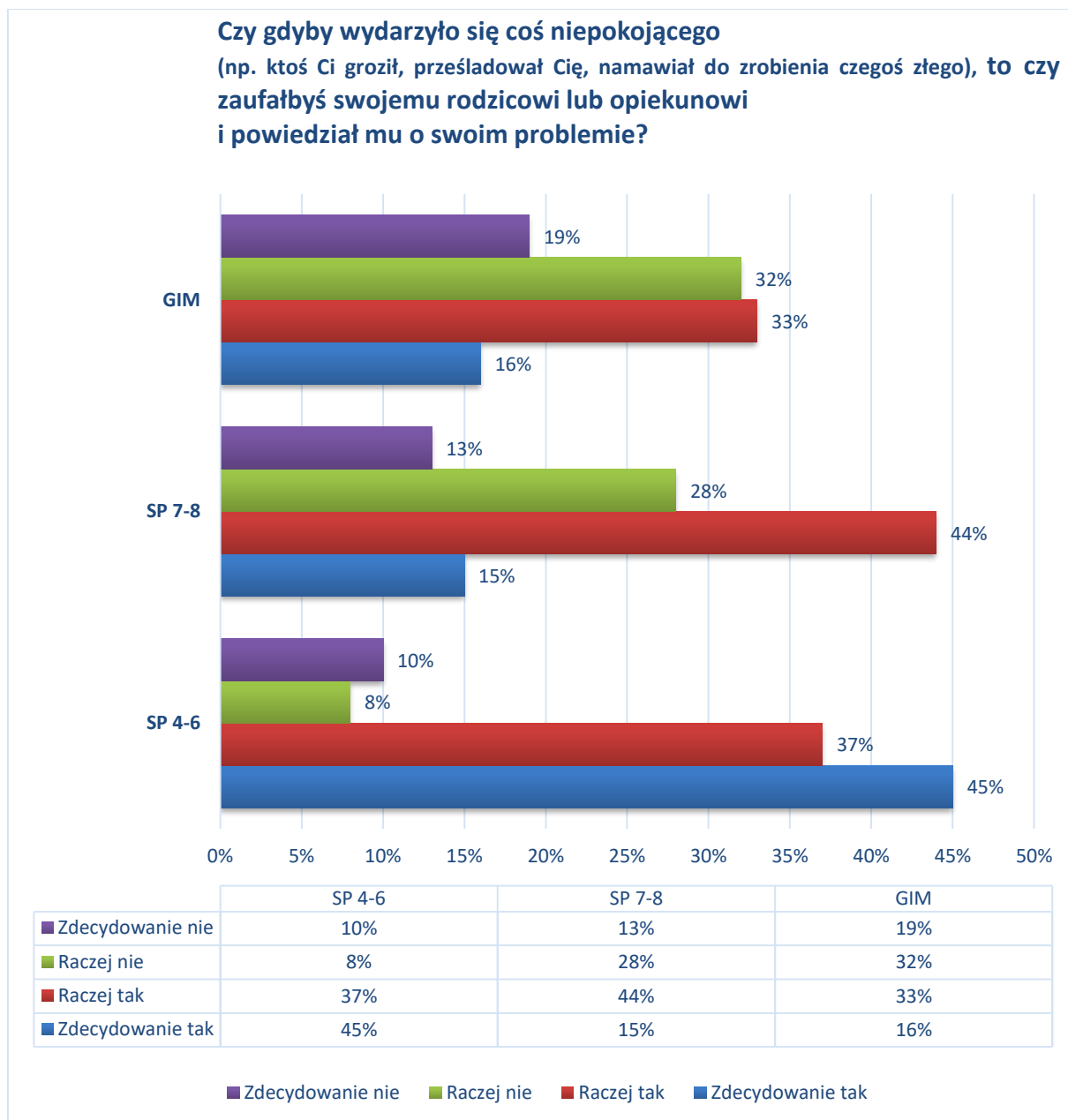
Należy zauważyć, że rozkład wyników, wbrew oczekiwaniom, wraz z wiekiem nie ulega znacznym zmianom – gimnazjaliści oceniają związki z rodzicami lub opiekunami, podobnie jak uczniowie szkół podstawowych, jako mocne i zażyłe.

Dobre relacje z rodzicami uczniów to niewątpliwie zasób chroniący, który może zostać wykorzystany w planowaniu oddziaływań profilaktycznych poprzez tworzenie sojuszu rodzic – nauczyciel w przeciwdziałaniu uzależnieniom m.in. poprzez uzupełniającą się edukację dotyczącą zagrożeń, a także kształtowanie konstruktywnych postaw i budowanie sieci wsparcia.

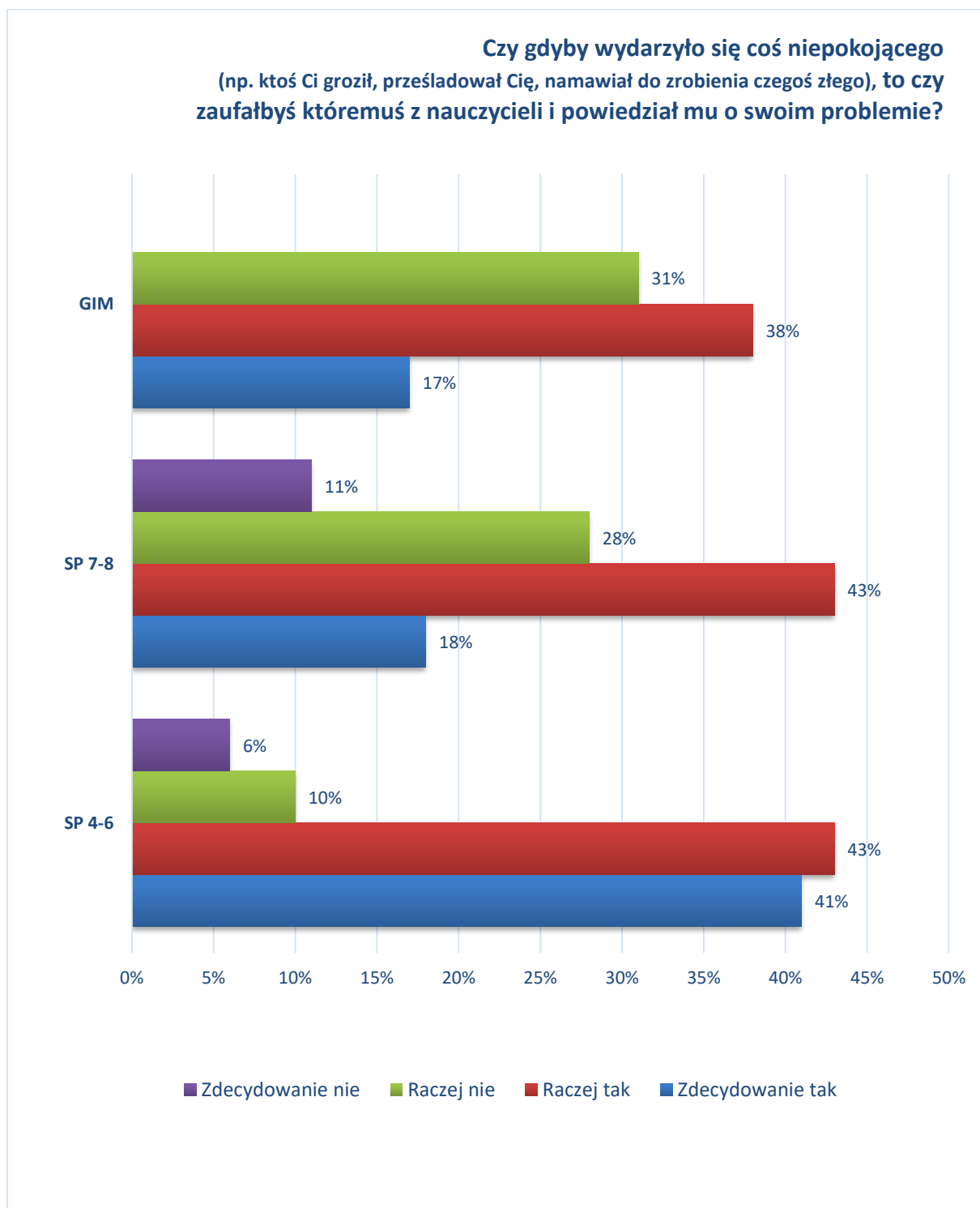
Następnie zadaliśmy uczniom podobne pytanie, z tym, że tym razem grupą dorosłych, co do których uczniowie mieli się ustosunkować w kontekście **odczuwanego poziomu zaufania**, byli **nauczyciele**. Wraz z wiekiem uczniów on spada. Dzieci i młodzież gminy Morąg rzadziej po poradę czy pomoc zgłosiliby się do nauczyciela niż do rodzica. **Nadal jednak wyniki uzyskane w tej kwestii można uznać za relatywnie**

satysfakcjonujące: łącznie odpowiednio 82% uczniów klas SP 4-6; 59% uczniów klas SP 7-8 oraz 49% uczniów klas gimnazjalnych obdarzyłoby zaufaniem pedagogów.

Następnie zadaliśmy uczniom podobne pytanie, z tym, że tym razem grupą dorosłych, co do których uczniowie mieli się ustosunkować w kontekście **odczuwanego poziomu zaufania**, byli **nauczyciele**. Wraz z wiekiem uczniów on spada. Dzieci i młodzież Gminy Morąg rzadziej po poradę czy pomoc zgłosiliby się do nauczyciela niż do rodzica. **Nadal jednak wyniki uzyskane w tej kwestii można uznać za relatywnie**

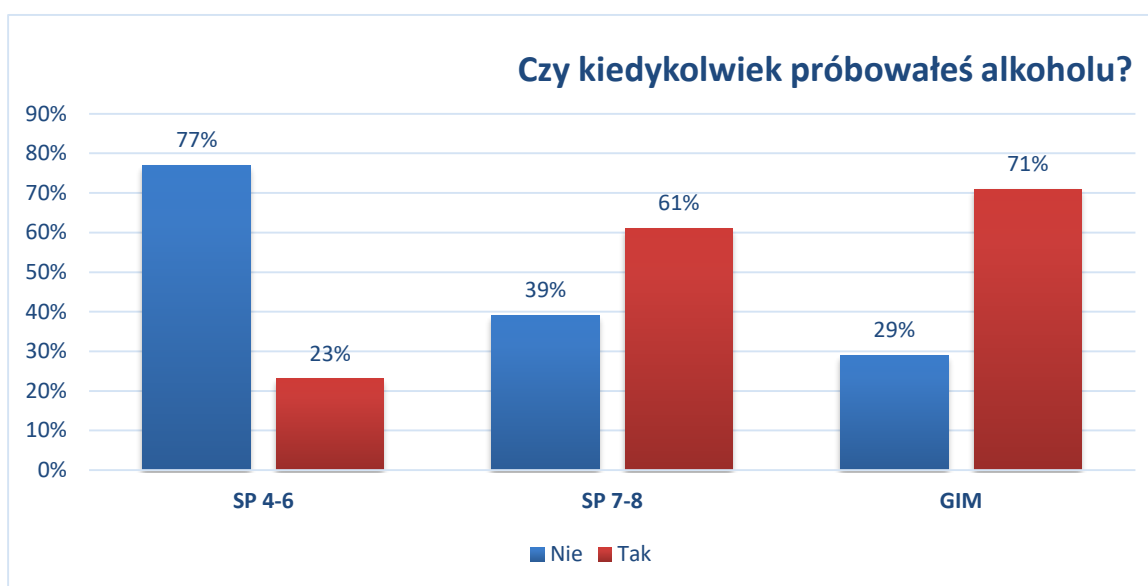
satysfakcjonujące: łącznie odpowiednio 82% uczniów klas SP 4-6; 59% uczniów klas SP 7-8 oraz 49% uczniów klas gimnazjalnych obdarzyłoby zaufaniem pedagogów.

WYNIKI

SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: ALKOHOL

Inicjację alkoholową ma za sobą: 23% badanych uczniów klas SP 4-6; 61% uczniów klas SP 7-8 oraz 71% uczniów klas GIM.

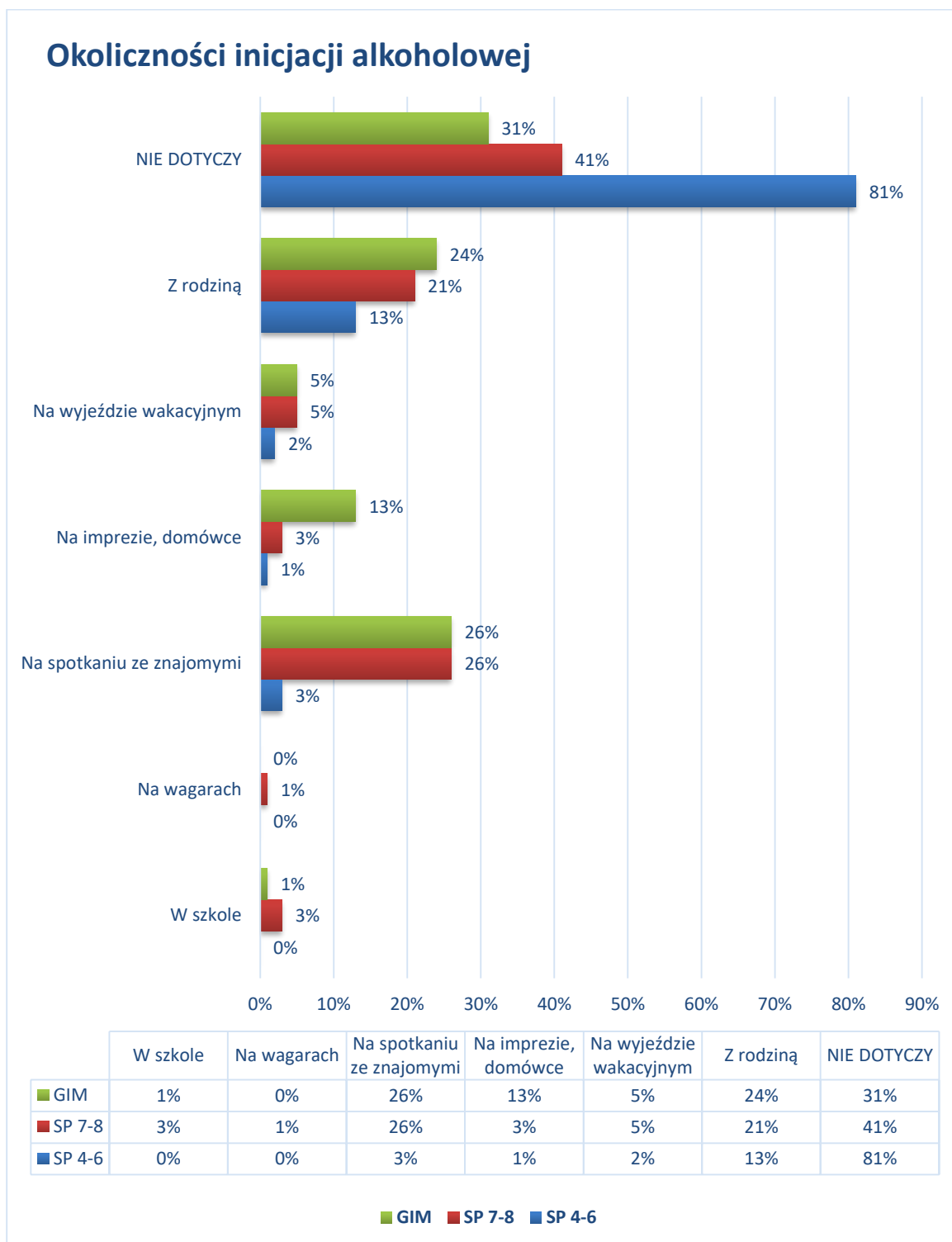

Uczniowie klas podstawowych najczęściej wskazywali, że ta kwestia ich nie dotyczy (SP 4-6: 81%; SP 7-8: 41% | GIM – 31%). Uczniowie równie często odpowiadali, że pierwszy raz alkohol spożyli w towarzystwie rodziny (SP 7-8: 21%; SP 4-6: 13%; GIM – 24%)

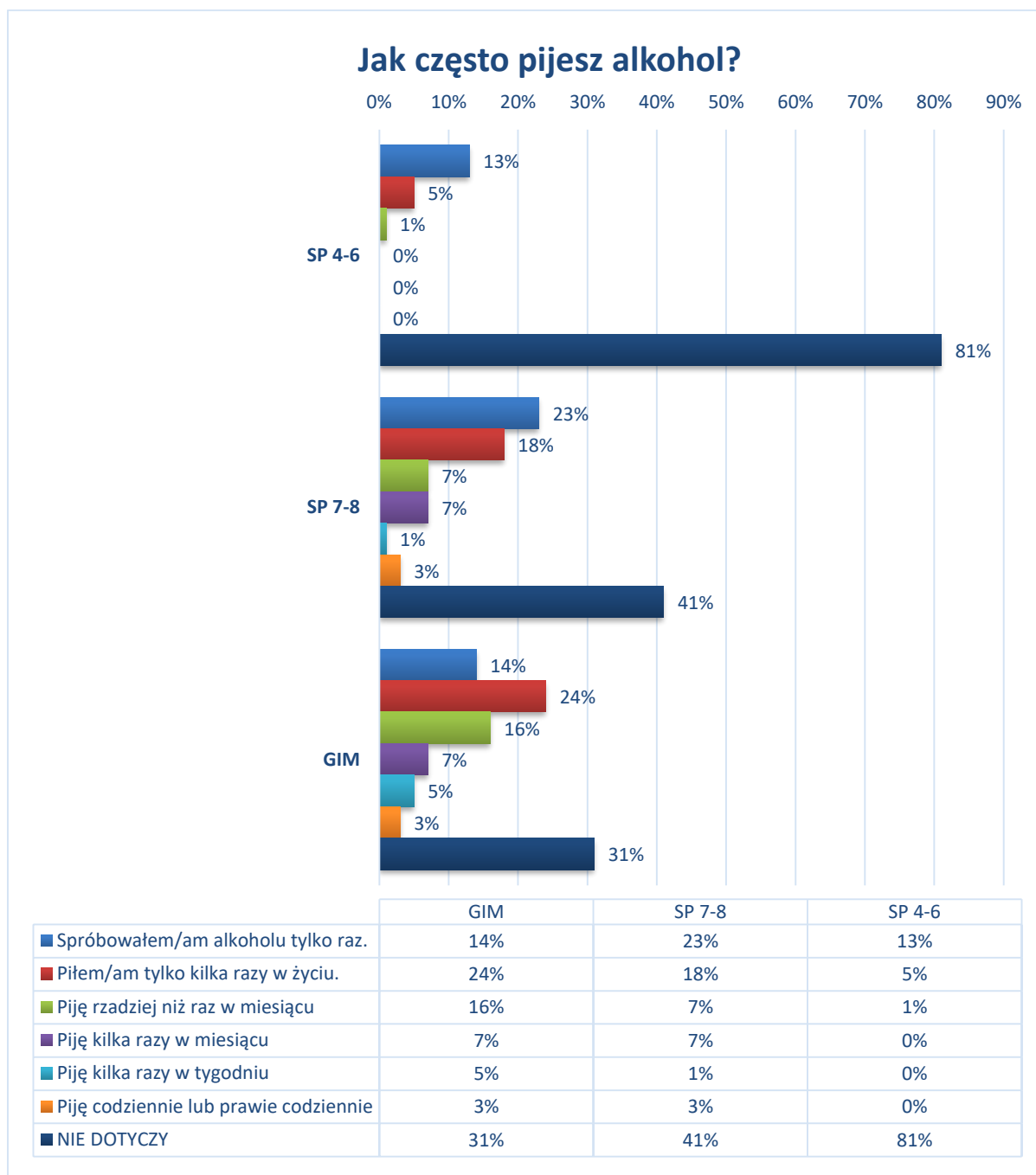
Najczęściej deklarowaną okolicznością inicjacji alkoholowej wśród starszych uczniów są spotkania ze znajomymi (GIM – 26%) oraz impreza, domówka (GIM – 13%).

Powyższe wyniki wydają się potwierdzać prawidłowość związana z psychospołecznym rozwojem człowieka w wieku dorastania. Dla młodzieży najważniejszą społeczną grupą odniesienia są rówieśnicy. To utrzymanie pozycji w grupie znajomych jest jedną z najsilniejszych motywacji, aby sięgnąć po alkohol. Prawidłowość tę można wykorzystać w dobrym celu. Planując oddziaływania profilaktyczne kierowane do dzieci i młodzieży warto wykorzystywać proces uczenia się rówieśniczego. Jest to sytuacja w której dorastający człowiek czerpie pozytywne poglądy i postawy nie tylko od nauczyciela czy pedagoga, ale głównie od swoich rówieśników. Jeśli podczas warsztatów profilaktycznych

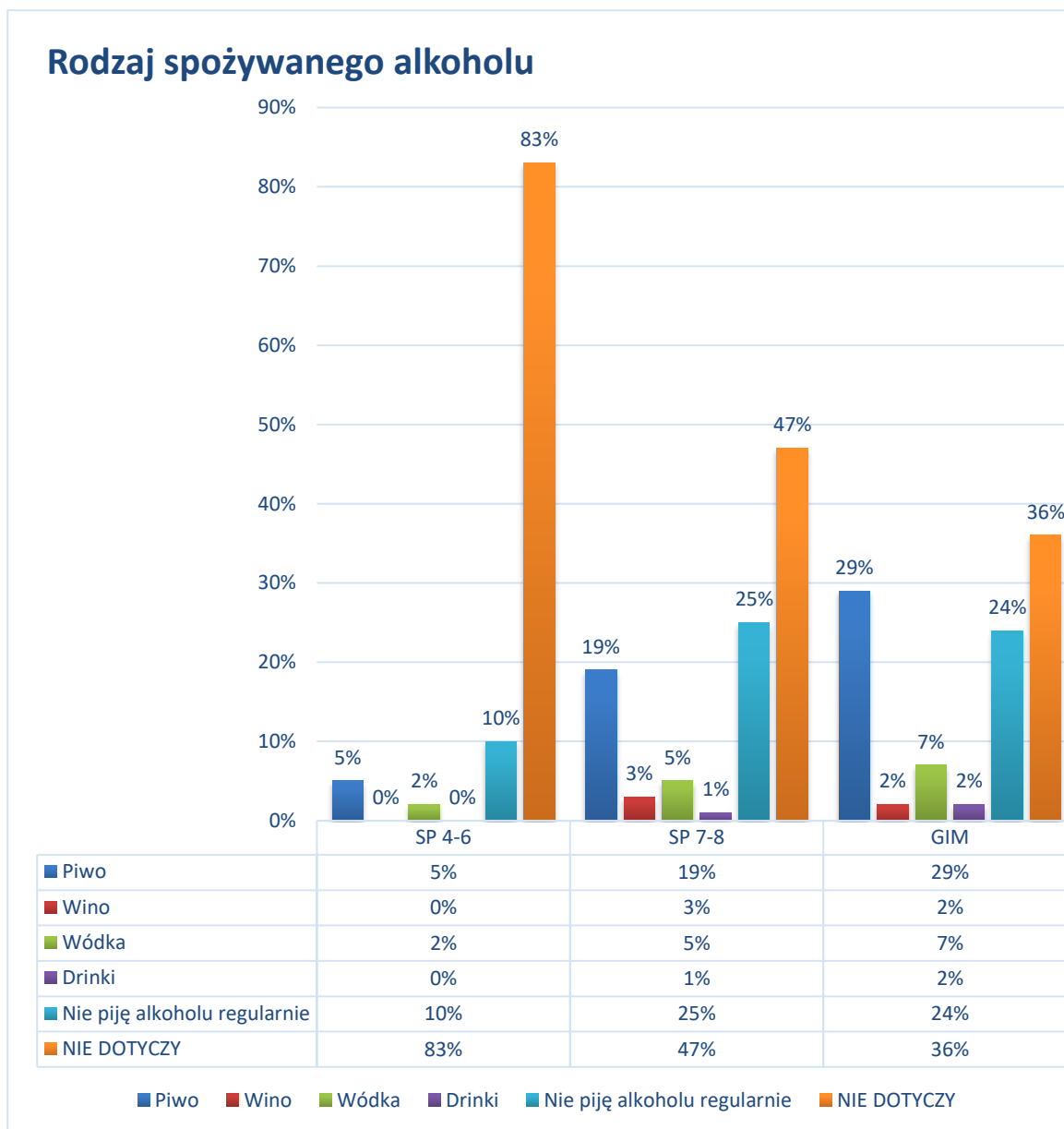
zostaną przeprowadzone odpowiednio dobrane ćwiczenia i zabawy, uczniowie sami wyciągną wnioski dotyczące alkoholu i będą mieli okazję podzielić się nimi z grupą.

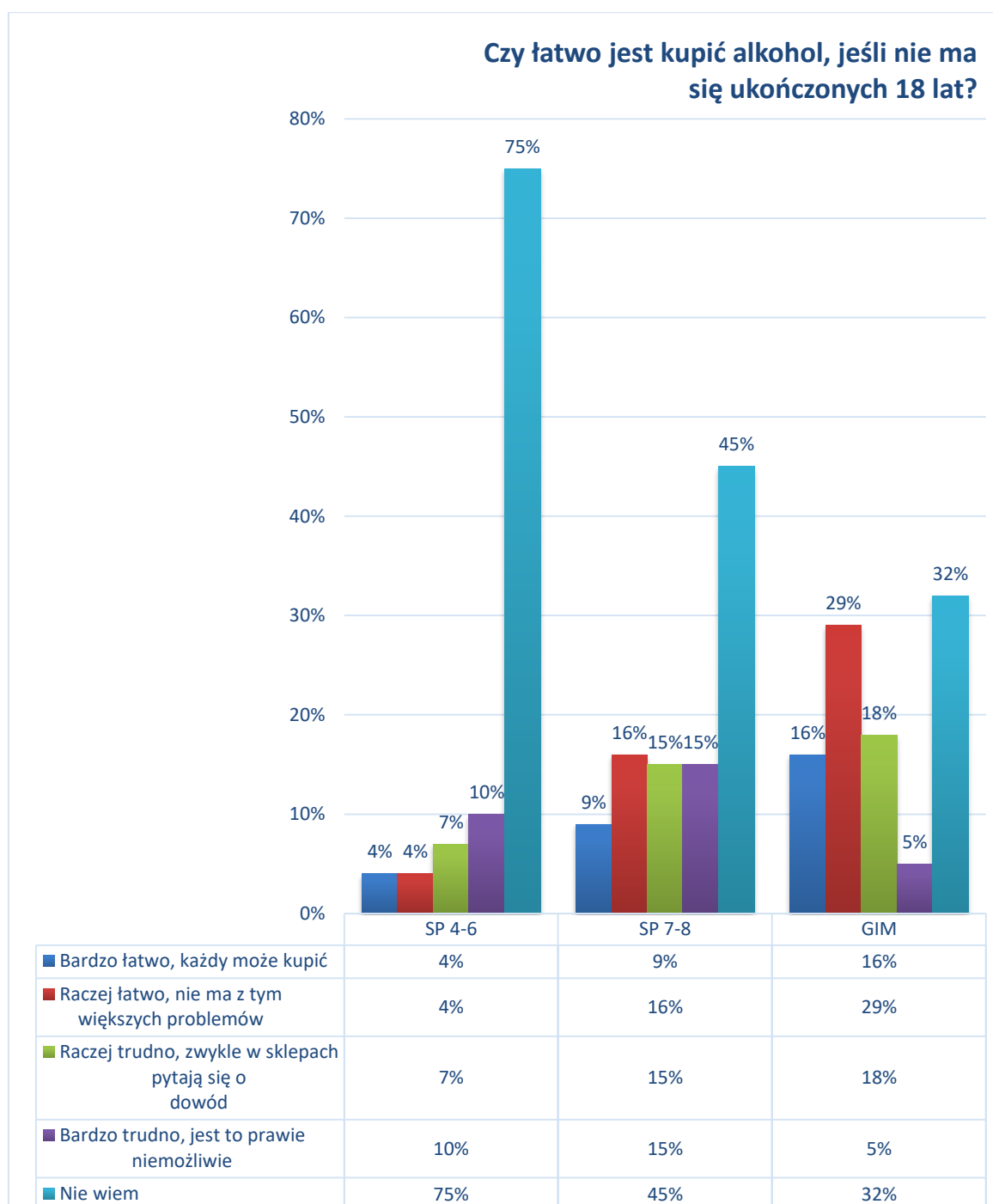
Oprócz okoliczności inicjacji ważne było dla nas także to, **jak często młodzi ludzie sięgają alkohol**. Aż 81% najmłodszych uczniów wskazało, że to pytanie ich nie dotyczy. Wraz z wiekiem ta tendencja się zmienia: SP 7-8 (41%); GIM (31%). Wśród uczniów klas SP 7-8 i GIM najczęściej pojawiały się dwie kategorie odpowiedzi, które odnosiły się do jednorazowego (SP 7-8: 23%; GIM: 14%) oraz kilkukrotnego spożycia alkoholu (SP 7-8: 18%; GIM: 24%).

W następnej kolejności zapytaliśmy uczniów o rodzaj wypijanego alkoholu. Starsi uczniowie generalnie **najczęściej sięgają po piwo** (SP 7-8: 19%; GIM: 29%) oraz wódkę (SP 7-8: 5%; GIM: 7%). Deklaracje uczniów, których to pytanie nie dotyczy maleje odwrotnie proporcjonalnie do wieku (SP 4-6: 83%; SP 7-8: 47%; GIM – 36%).

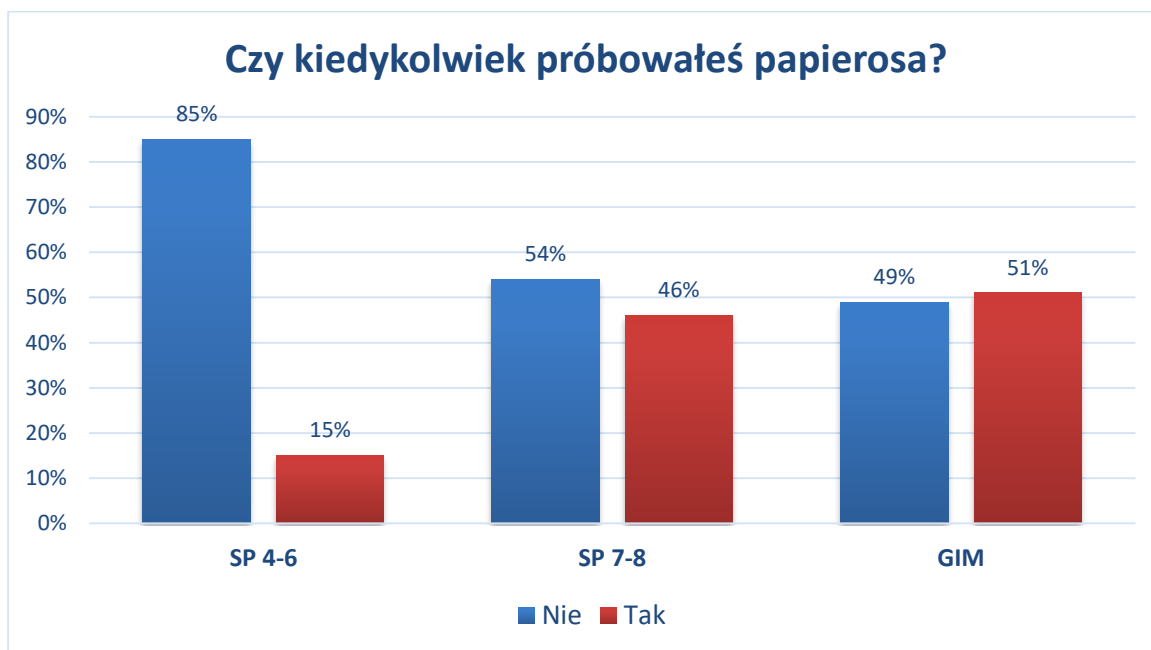

Kolejnym ważnym pytaniem, na które odpowiadali uczniowie było to dotyczące subiektywnej oceny dostępności alkoholu dla osób poniżej 18 roku życia. **Pokazane poniżej wyniki wskazują, że 75% uczniów klas SP 4-6; 45% uczniów klas SP 7-8 oraz 32% uczniów GIM nie wiedzą, czy da się kupić alkohol, gdy nie ma się ukończonych 18 r.ż. Może to sugerować, że ta część uczniów nigdy nie podejmowała próby nabycia alkoholu.** Z kolei łącznie 45% najstarszych uczniów wskazuje, że jest przeciwnie, co oznacza, że mogą oni lub ich rówieśnicy być klientami w punktach ze sprzedażą alkoholu.

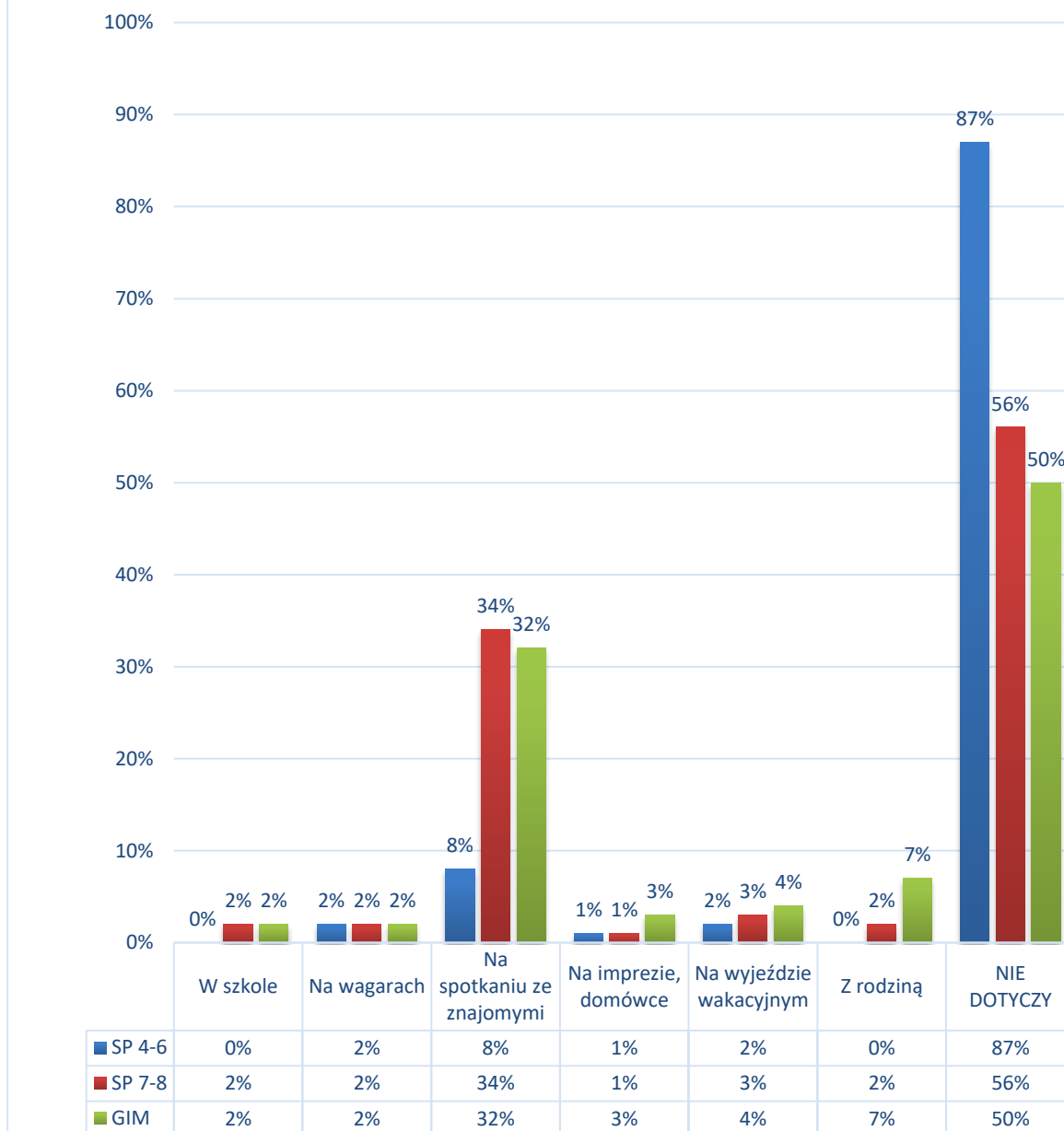
SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: PAPIEROSY

Mimo słabnącej popularności papierosy w naszym społeczeństwie są one wciąż atrakcyjną używką dla młodzieży. Zapytaliśmy uczniów z Gminy Morąg, czy kiedykolwiek próbowali papierosa, oraz w jakich okolicznościach. **Inicjację nikotynową ma za sobą 15% uczniów SP 4-6; 46% uczniów klas SP 7-8 oraz 51% gimnazjalistów.**

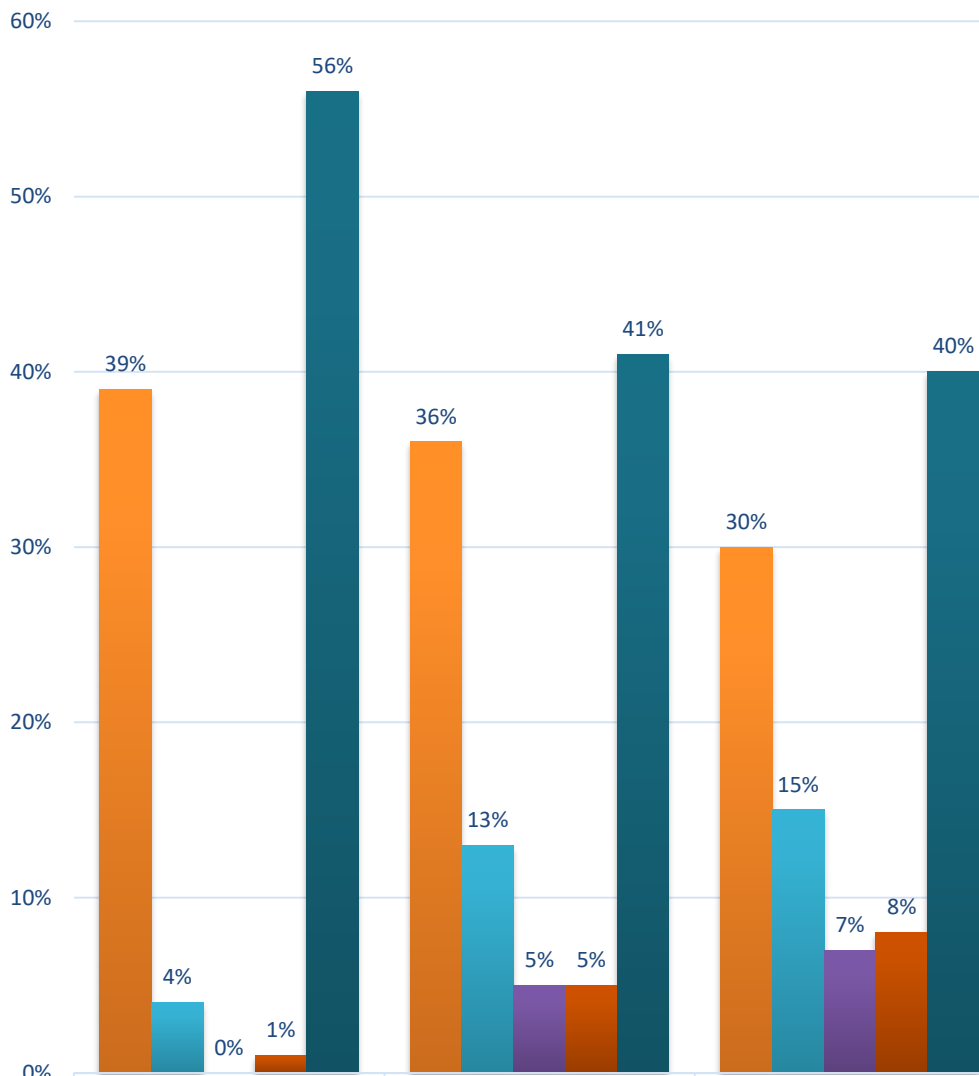
Najczęściej wskazywaną przez starszych uczniów okolicznością zapalenia pierwszego papierosa było spotkanie ze znajomymi (SP 4-6: 8%; SP 7-8: 34%; GIM: 32%). Najmłodszych uczniów wydaje się ten problem dotyczyć w najmniejszym stopniu (87%).

Okoliczności inicjacji nikotynowej

Większość uczniów z Gminy Morąg, którzy mają za sobą inicjację nikotynową, aktualnie nie pali papierosów (SP 4-6: 95%; SP 7-8: 77%; GIM: 70%)⁸.

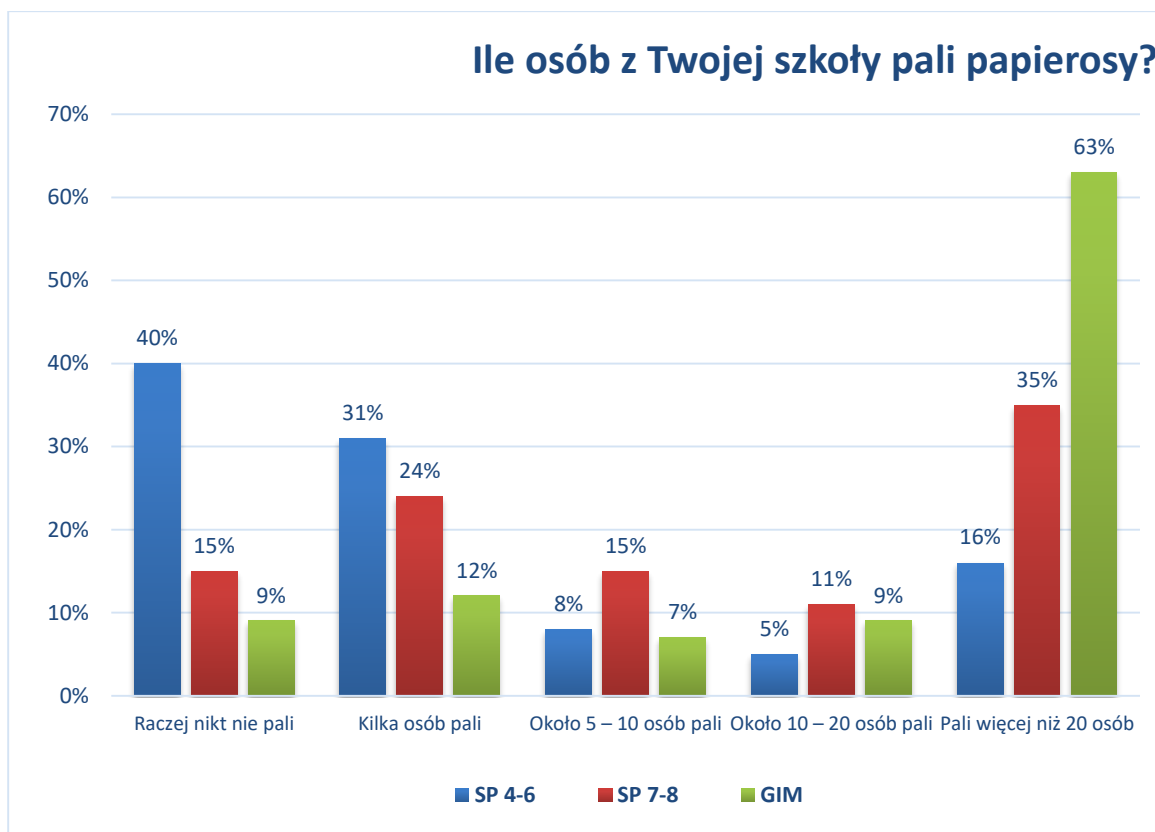
Czy obecnie palisz papierosy?

■ Nie	39%	36%	30%
■ Tak, palę od czasu do czasu papierosy lub e-papierosy	4%	13%	15%
■ Tak, palę regularnie papierosy	0%	5%	7%
■ Tak, palę regularnie e-papierosy	1%	5%	8%
■ NIE DOTYCZY	56%	41%	40%

⁸ Suma odpowiedzi *Nie* i *Nie dotyczy*.

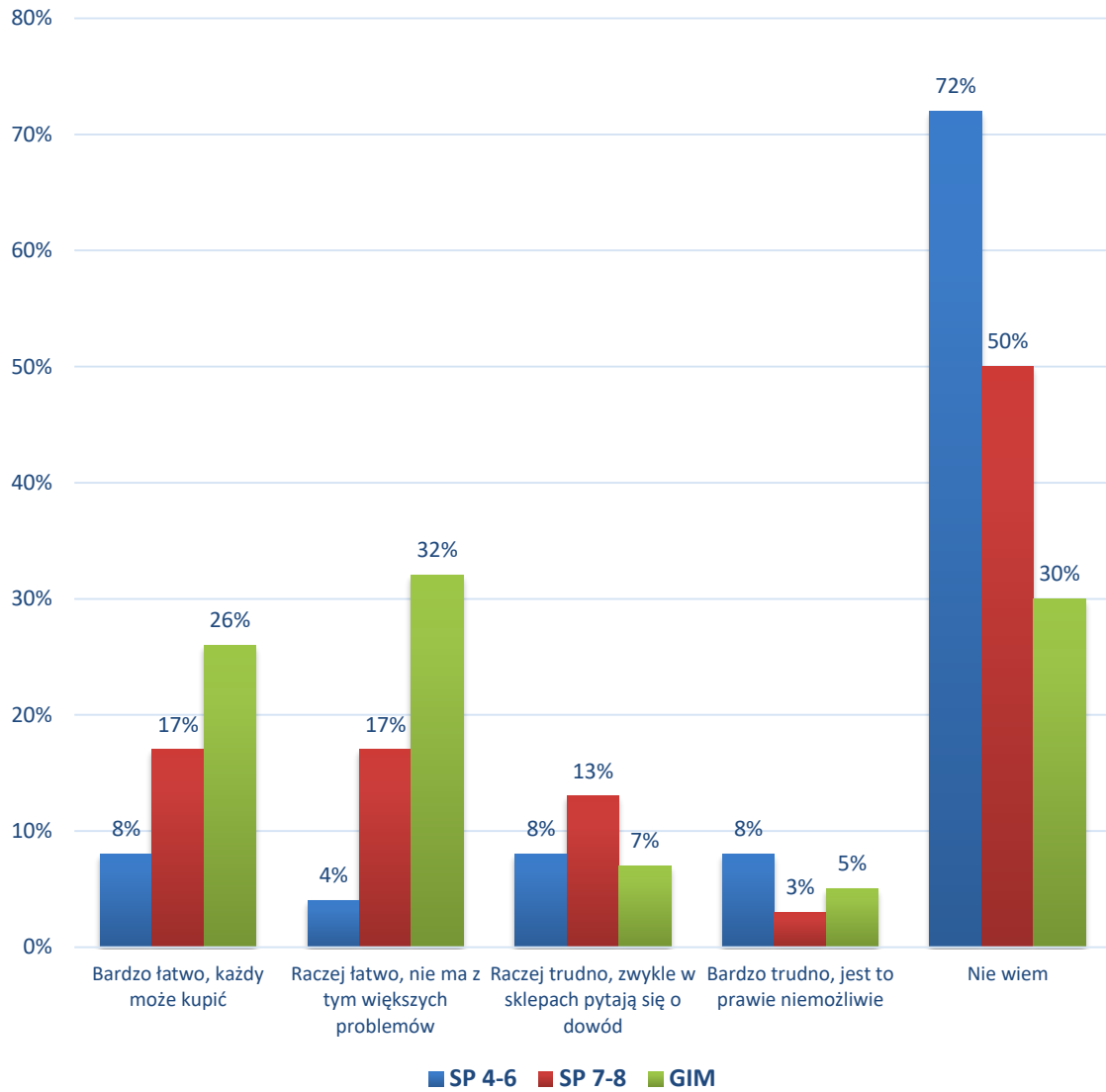
Uczniowie najmłodszych klas podstawowych prawie w większości oceniają, że ich koledzy raczej nie palą lub pali tylko kilka osób (łącznie 71%). Inaczej kształtują się wyniki wśród starszych i najstarszych uczniów. Wśród uczniów klas SP 7-8 podobnie stwierdza już 39% uczniów i 21% uczniów klas gimnazjalnych.

W kolejnym pytaniu uczniowie udzielali odpowiedzi na temat subiektywnej oceny łatwości, z jaką można dokonać zakupu papierosów. **Ponad połowa uczniów klas podstawowych nie znało odpowiedzi na to pytanie (SP 4-6: 72%; SP 7-8: 50%).** Gimnazjaliści mają w tym względzie bardziej zróżnicowane poglądy.

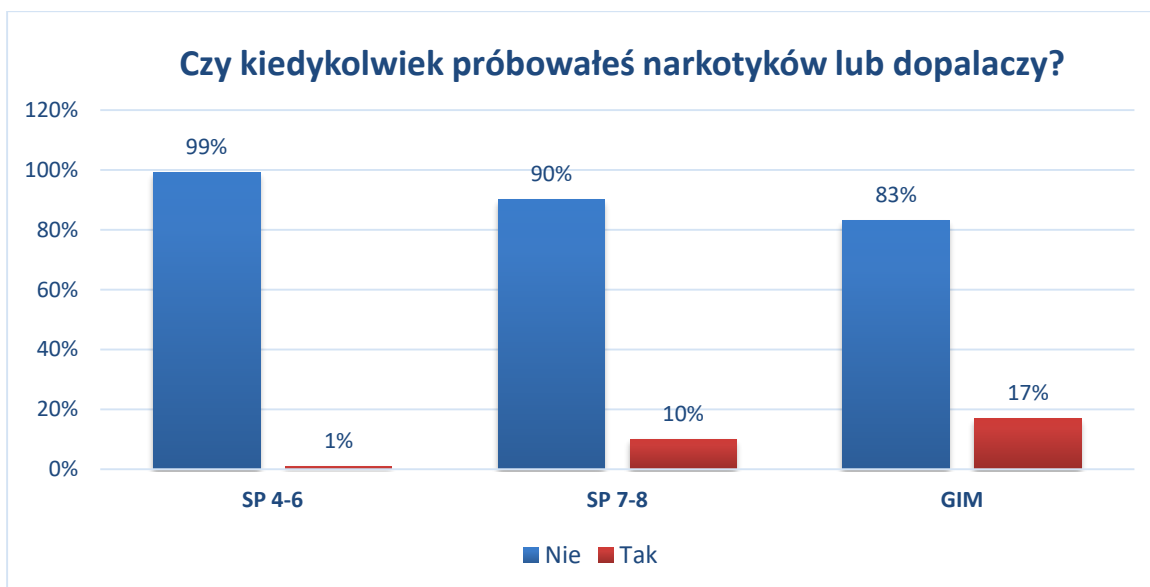
30% uczniów GIM wskazało, że nie wie, a łącznie 58% z nich oceniło, że raczej łatwo i bardzo łatwo jest kupić papierosy osobom poniżej 18 roku życia.

Czy łatwo jest kupić papierosy, jeśli nie ma się ukończonych 18 lat?

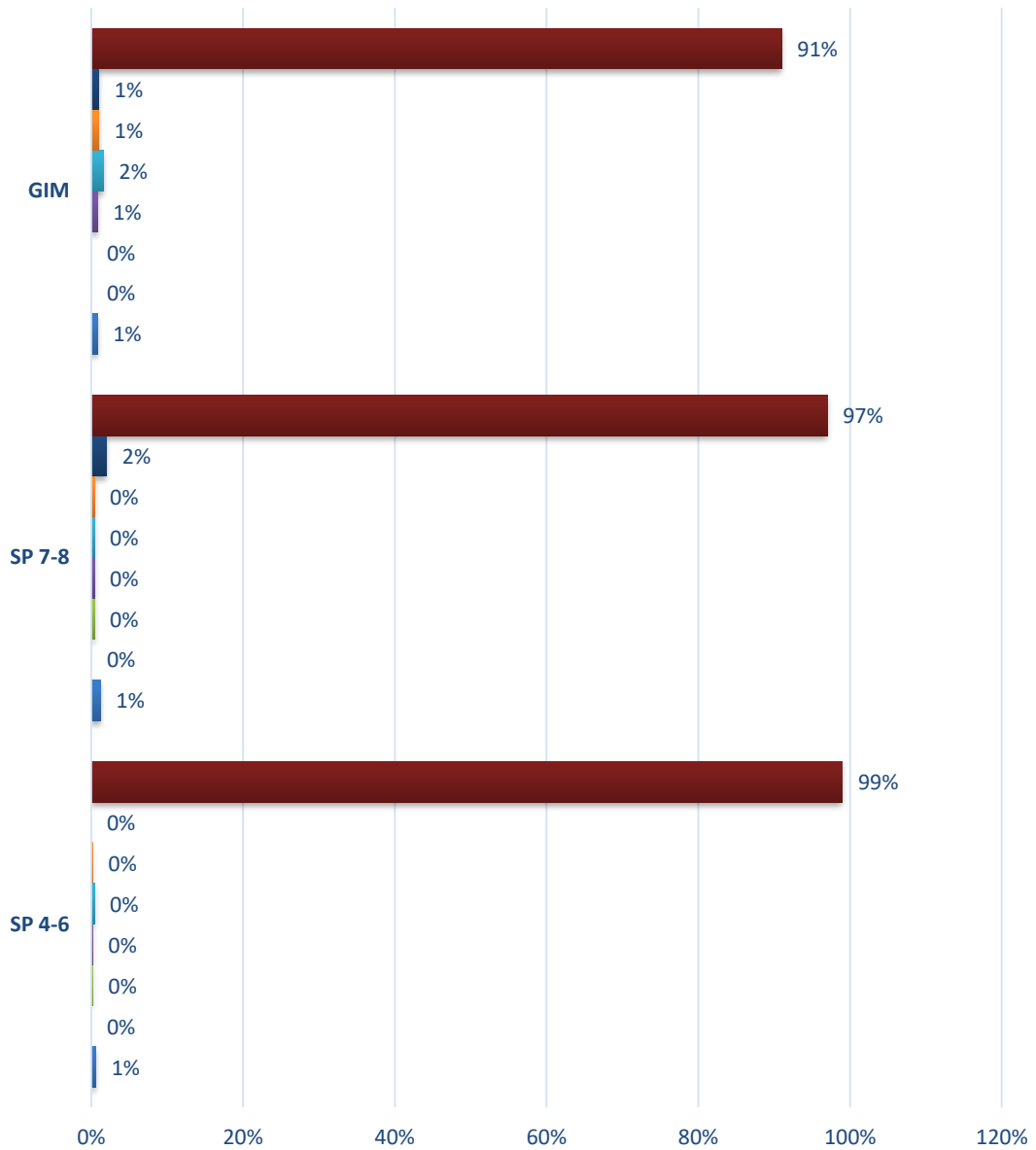
SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: NARKOTYKI I DOPALACZE

Wyniki badań wskazują, że generalnie badani uczniowie nie przejawiają problemów związanych z próbami przyjmowania narkotyków lub dopalaczy: SP 4-6: 99%; SP 7-8: 90%; GIM – 83%.

Substancje, które przyjmowały osoby deklarujące kontakt z narkotykami to głównie marihuana (SP 4-6: 3%; SP 7-8: 12%; GIM – 13%). Powyższe wartości jednak odzwierciedlają pojedyncze deklaracje uczniów, ponieważ zdecydowana większość badanych wskazała, że ten problem ich nie dotyczy (SP 4-6: 99%; SP 7-8: 97%; GIM – 91%).

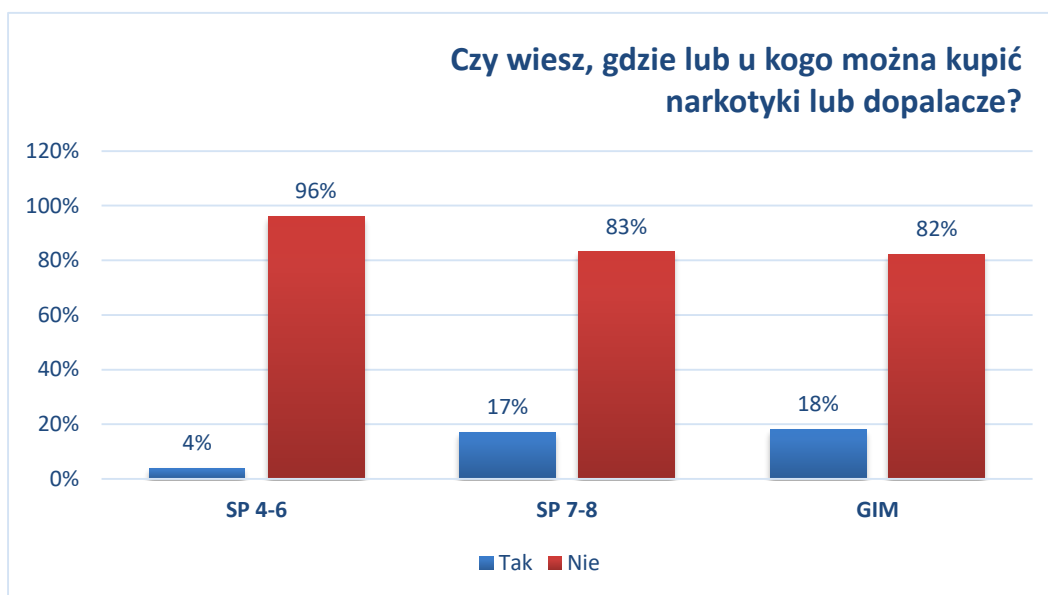
Rodzaj przyjmowanych substancji (pytanie wielokrotnego wyboru)

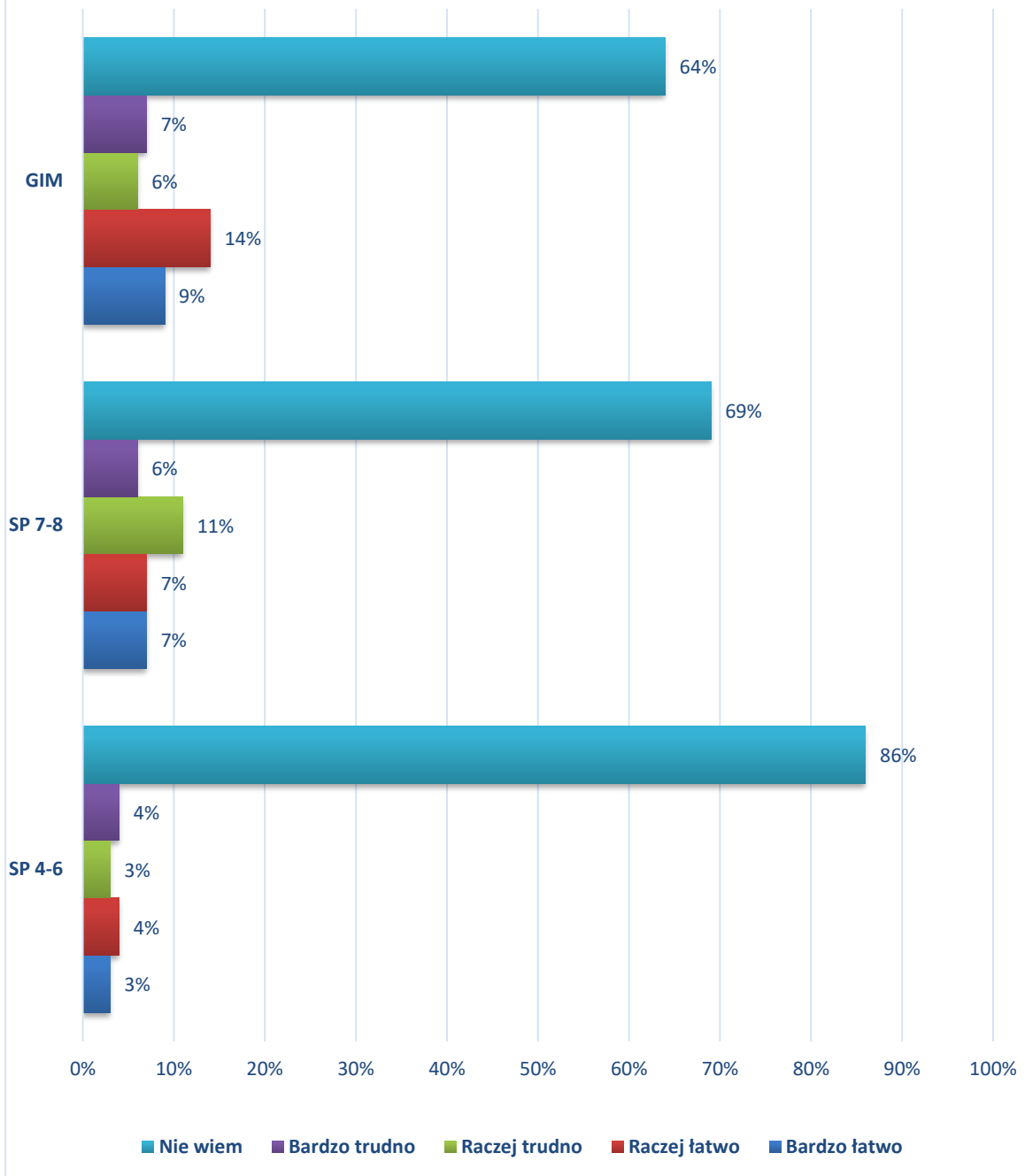
	SP 4-6	SP 7-8	GIM
■ NIE DOTYCZY	99%	97%	91%
■ Inne	0%	2%	1%
■ Dopalacze	0%	0%	1%
■ Ekstazy	0%	0%	2%
■ LSD	0%	0%	1%
■ Amfetamina	0%	0%	0%
■ Haszysz	0%	0%	0%
■ Marihuana	1%	1%	1%

Na pytanie: „**Jak często przyjmujesz narkotyki lub dopalacze?**” uczniowie w większości odpowiedzi deklarowali, że ten problem ich nie dotyczy: SP 4-6: 100%; SP 7-8: 89%; GIM: 82%.

Poniższe wykresy przedstawiają wiedzę na temat źródeł pozyskiwania narkotyków oraz subiektywną ocenę dostępności narkotyków i dopalaczy. **Zdecydowana większość uczniów klasy podstawowych (SP 4-6: 96%; SP 7-8: 83%) i klas gimnazjalnych (82%) nie wiedzą, gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze.**

Czy łatwo jest kupić narkotyki w Twoim środowisku?

POSTAWY WOBEC SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH

Zbadaliśmy postawy i przekonania uczniów na temat różnych substancji psychoaktywnych. Wyniki zamieszczone są w tabelach poniżej.

Przekonania dotyczące substancji psychoaktywnych w klasach SP 4-6

<i>Twierdzenia</i>	<i>Zdecydowanie zgadzam się</i>	<i>Raczej zgadzam się</i>	<i>Raczej nie zgadzam się</i>	<i>Zdecydowanie nie zgadzam się</i>
Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.	27%	30%	9%	34%
Picie alkoholu pomaga się wyluzować i zapomnieć o smutkach.	8%	15%	23%	54%
Alkohol jest szkodliwy, szczególnie dla osób poniżej 18 roku życia.	51%	10%	8%	31%
To normalne, że osoby w moim wieku piją regularnie alkohol. Warto korzystać ze wszystkich sposobów na dobrą zabawę.	6%	7%	15%	72%
Bez alkoholu nie można się dobrze bawić na imprezie.	13%	7%	18%	62%
Dopalacze są mniej szkodliwe niż narkotyki.	9%	16%	17%	58%
To normalne, że osoby w moim wieku próbują narkotyków i dopalaczy. Wszystko jest dla ludzi!	6%	4%	14%	76%
Od dopalaczy można uzależnić się tak samo jak od narkotyków.	50%	13%	6%	31%
Jeśli ktoś bierze narkotyki z umiarem, to się nie uzależni.	14%	15%	18%	53%
Palenie papierosów jest modne w mojej szkole.	10%	10%	18%	62%

Przekonania dotyczące substancji psychoaktywnych w klasach SP 7-8

<i>Twierdzenia</i>	<i>Zdecydowanie zgadzam się</i>	<i>Raczej zgadzam się</i>	<i>Raczej nie zgadzam się</i>	<i>Zdecydowanie nie zgadzam się</i>
Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.	25%	46%	13%	16%
Picie alkoholu pomaga się wyluzować i zapomnieć o smutkach.	15%	29%	28%	28%
Alkohol jest szkodliwy, szczególnie dla osób poniżej 18 roku życia.	52%	22%	13%	13%
To normalne, że osoby w moim wieku piją regularnie alkohol. Warto korzystać ze wszystkich sposobów na dobrą zabawę.	11%	8%	30%	51%
Bez alkoholu nie można się dobrze bawić na imprezie.	19%	13%	21%	47%
Dopalacze są mniej szkodliwe niż narkotyki.	14%	13%	19%	54%
To normalne, że osoby w moim wieku próbują narkotyków i dopalaczy. Wszystko jest dla ludzi!	8%	8%	19%	65%
Od dopalaczy można uzależnić się tak samo jak od narkotyków.	59%	22%	6%	13%
Jeśli ktoś bierze narkotyki z umiarem, to się nie uzależni.	21%	10%	17%	52%
Palenie papierosów jest modne w mojej szkole.	18%	24%	28%	30%

Przekonania dotyczące substancji psychoaktywnych w klasach GIM

<i>Twierdzenia</i>	<i>Zdecydowanie zgadzam się</i>	<i>Raczej zgadzam się</i>	<i>Raczej nie zgadzam się</i>	<i>Zdecydowanie nie zgadzam się</i>
Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.	29%	30%	20%	21%
Picie alkoholu pomaga się wyluzować i zapomnieć o smutkach.	21%	24%	23%	32%
Alkohol jest szkodliwy, szczególnie dla osób poniżej 18 roku życia.	40%	26%	18%	16%
To normalne, że osoby w moim wieku piją regularnie alkohol. Warto korzystać ze wszystkich sposobów na dobrą zabawę.	11%	12%	32%	45%
Bez alkoholu nie można się dobrze bawić na imprezie.	18%	11%	21%	50%
Dopalacze są mniej szkodliwe niż narkotyki.	7%	4%	20%	69%
To normalne, że osoby w moim wieku próbują narkotyków i dopalaczy. Wszystko jest dla ludzi!	7%	14%	24%	55%
Od dopalaczy można uzależnić się tak samo jak od narkotyków.	66%	19%	4%	11%
Jeśli ktoś bierze narkotyki z umiarem, to się nie uzależni.	7%	6%	30%	57%
Palenie papierosów jest modne w mojej szkole.	34%	29%	24%	13%

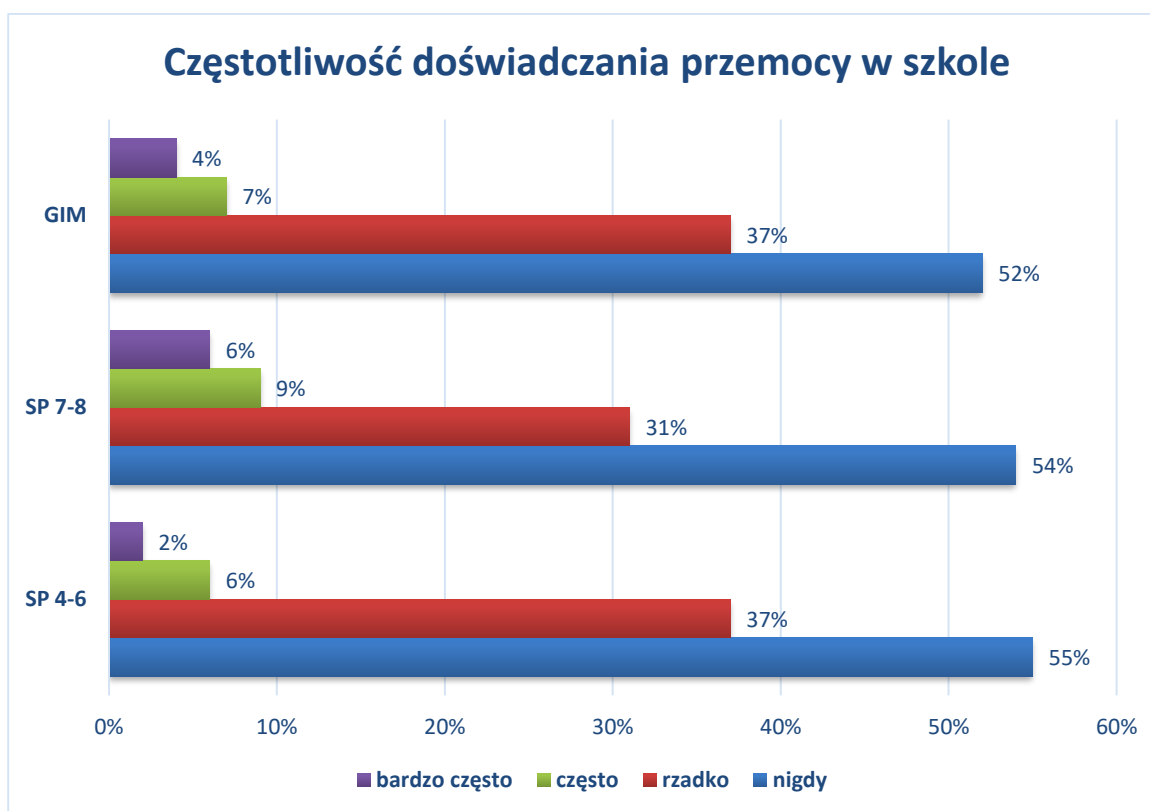
PRZEMOC W SZKOLE

Zjawisko przemocy w środowisku młodych ludzi staje się problemem coraz bardziej aktualnym i wymagającym podjęcia odpowiednich rozwiązań. Agresja ujawniająca się w szkole często ma swoje źródła w przemocy domowej, kiedy rodzice uczą swoje dzieci niewłaściwych wzorców reagowania i podejmowania kontaktów z innymi ludźmi. Przeprowadzone ankiety w gminie Morąg pozwalają przyrzeć się dokładniej nasileniu zjawiska agresji w środowisku szkolnym.

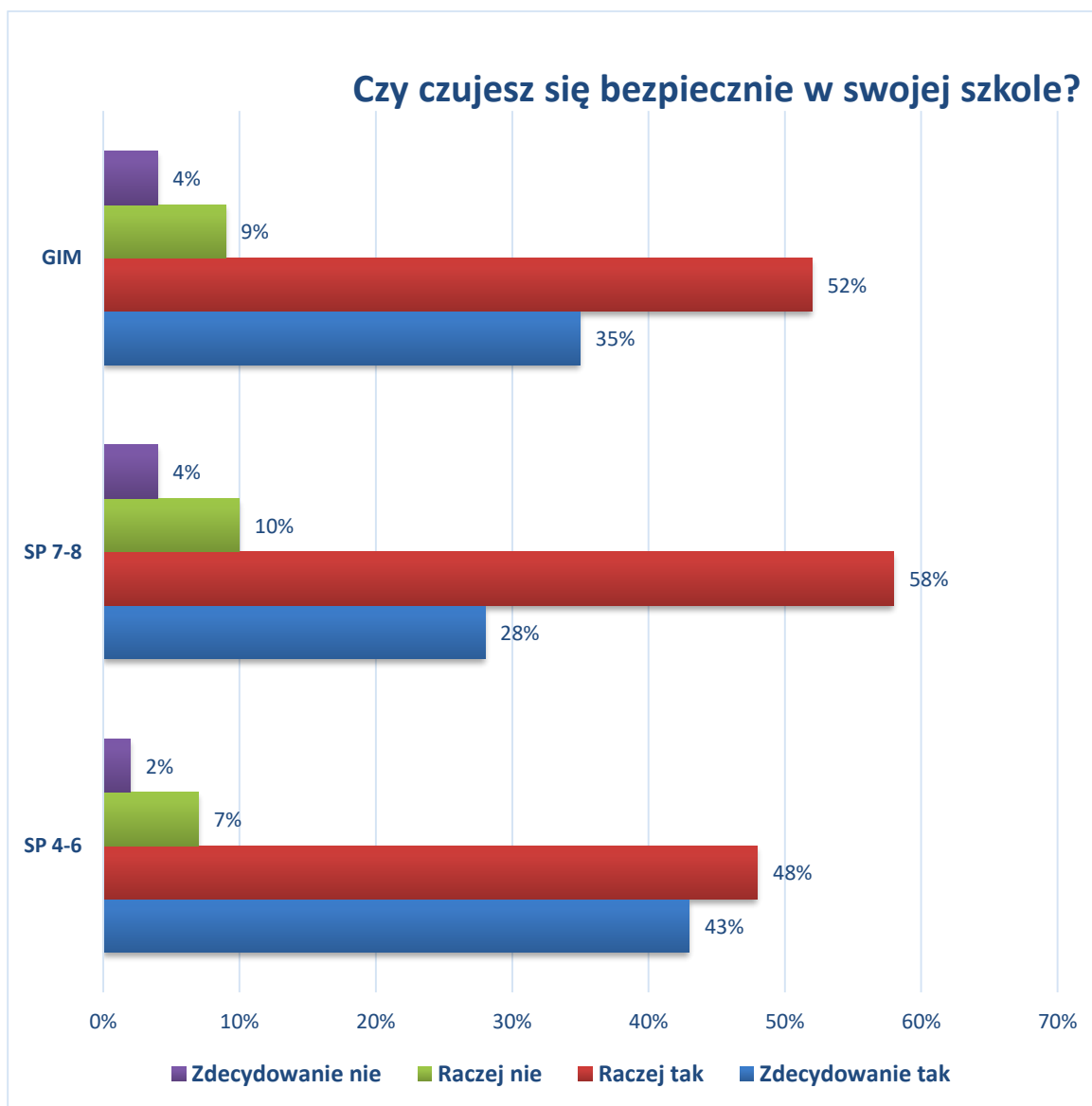
W ankiecie wytłumaczyliśmy uczniom, że przemoc może mieć formę fizyczną (np. bicie, popychanie) lub psychiczną (np. przezywanie, straszenie, wykluczanie z grupy). Zapytaliśmy ich, jak często doświadczają jakichkolwiek form przemocy.

Spora część badanych uczniów deklaruje, że nie jest ofiarą przemocy szkolnej.

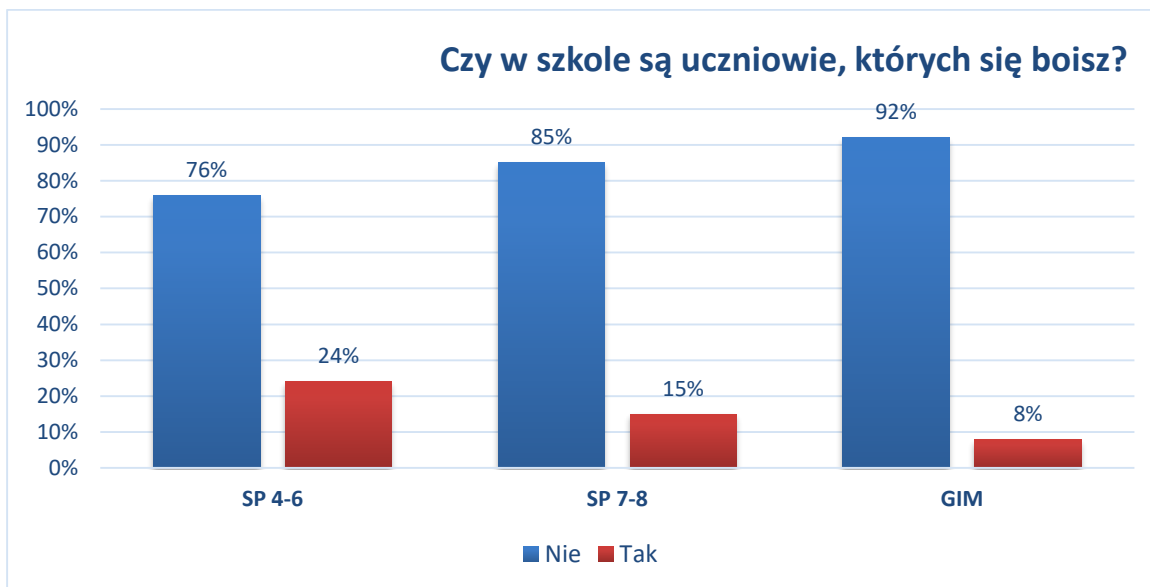
(SP 4-6: 55%; SP 7-8: 54%; GIM: 52%). Relatywnie niewielki odsetek uczniów (SP 4-6: 8%; SP 7-8: 15%; GIM: 11%) przyznaje, że często i bardzo często doświadcza w szkole przemocy w różnorodnych formach (fizycznej bądź psychicznej).

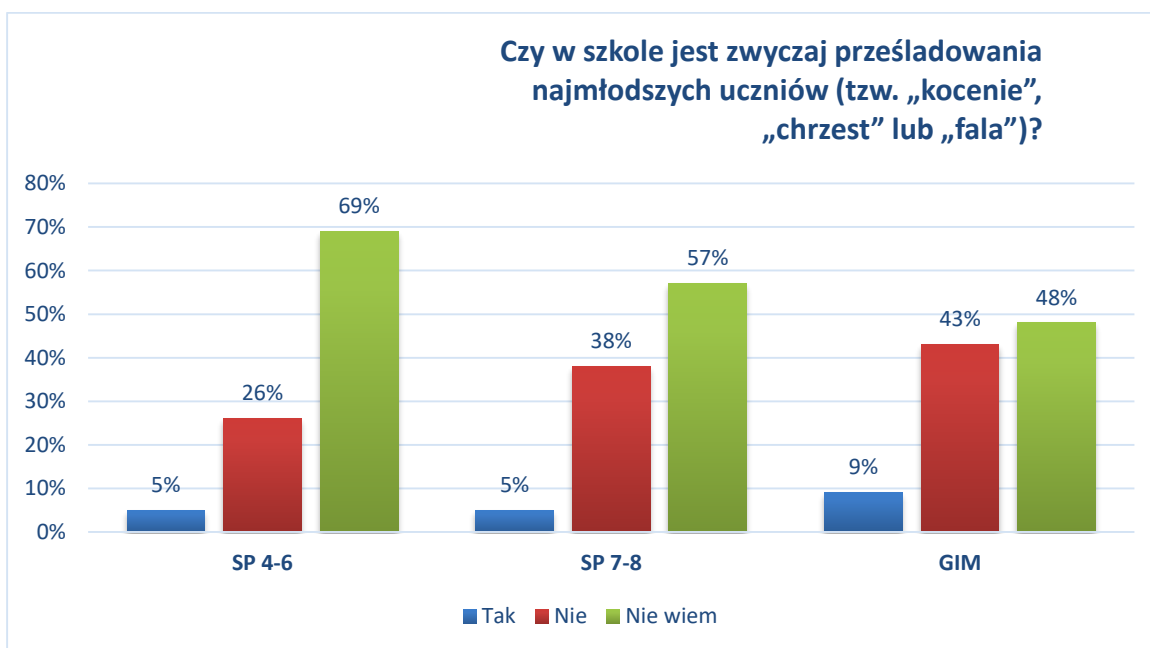
W następnym pytaniu nawiązaliśmy do poczucia bezpieczeństwa w szkole. Jak się okazało **łącznie 9% uczniów SP 4-6; 14% uczniów SP 7-8 oraz 13% uczniów GIM nie czuje się w szkole bezpiecznie.**

W następnym pytaniu uczniowie zostali poproszeni o wskazanie czy są w szkole uczniowie, których się obawiają. **Można przyjąć, że większość badanych uczniów zasadniczo w szkole czuje się bezpiecznie: SP 4-6: 76%; SP 7-8: 85%; GIM: 92%.** Warty zwrócenia uwagi jest fakt, że poziom pozytywnych deklaracji obniża się wraz z wiekiem uczniów.

Z odpowiedzi udzielonych przez uczniów wynika, że w szkołach obecny jest zwyczaj „chrztu” uczniów – przyznaje to 5% uczniów SP 4-6; 5% uczniów SP 7-8 oraz 9% uczniów GIM.

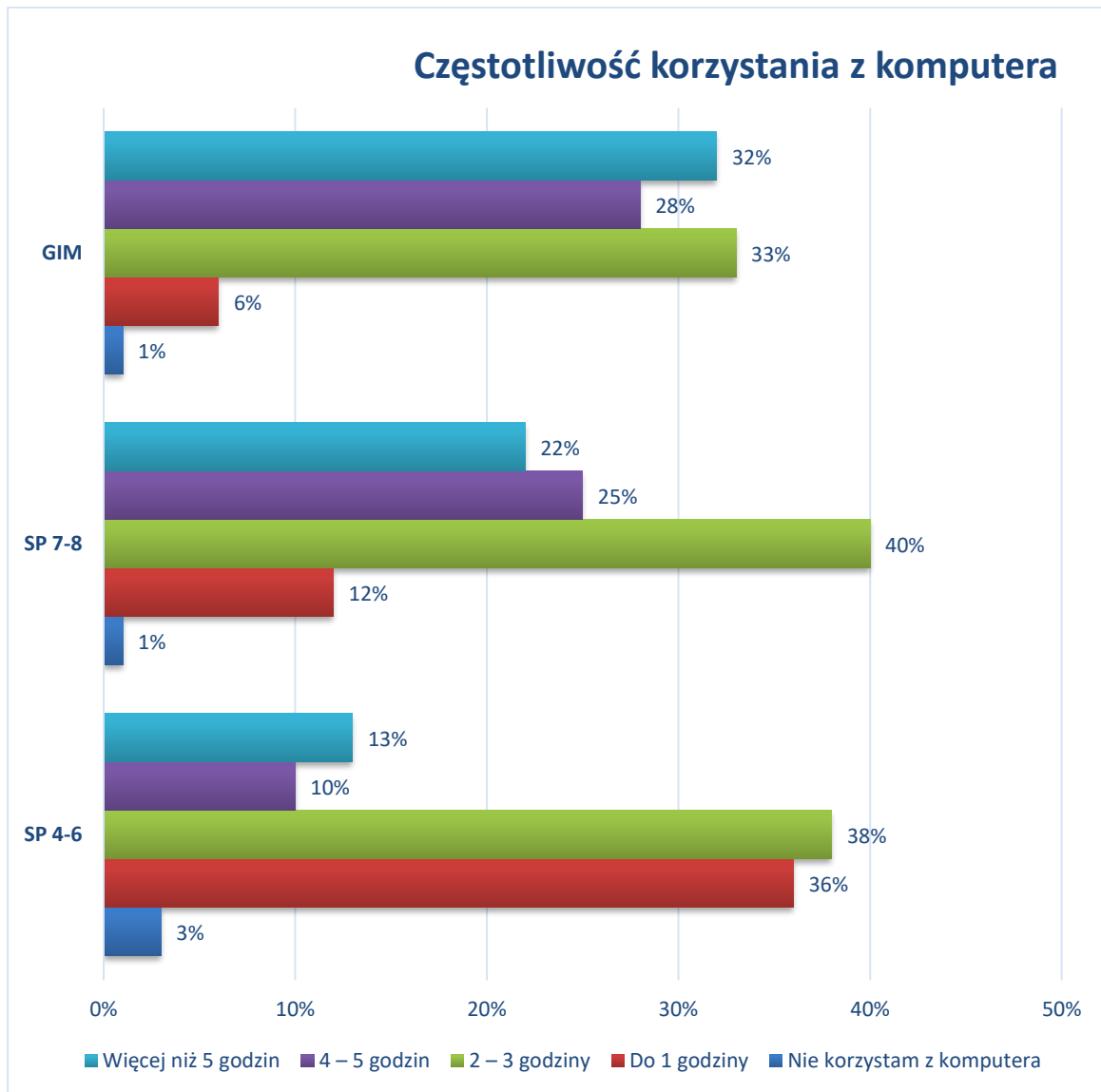
UZALEŻNIENIE OD INTERNETU I CYBERPRZEMOC

Nadmierne korzystanie z Internetu staje się dziś niezwykle poważnym problemem społecznym. Na ryzyko uzależnienia szczególnie narażone są dzieci i młodzież, dla których Internet jest nieodłącznym elementem ich codziennej aktywności, życia społecznego oraz rozrywki. Badania pokazują, że problem staje się coraz poważniejszy i wymaga szybkiej reakcji rodziców, opiekunów i pedagogów. W Polsce 23% badanych nastolatków (w wieku 11–16 lat) stwierdziło u siebie przynajmniej jeden z badanych symptomów nadużywania Internetu. Najczęściej występujący symptom to surfowanie po Internecie nawet wtedy, kiedy to specjalnie nie jest interesujące (38%) oraz zaniedbywanie rodziny, znajomych i nauki szkolnej (35%)⁹.

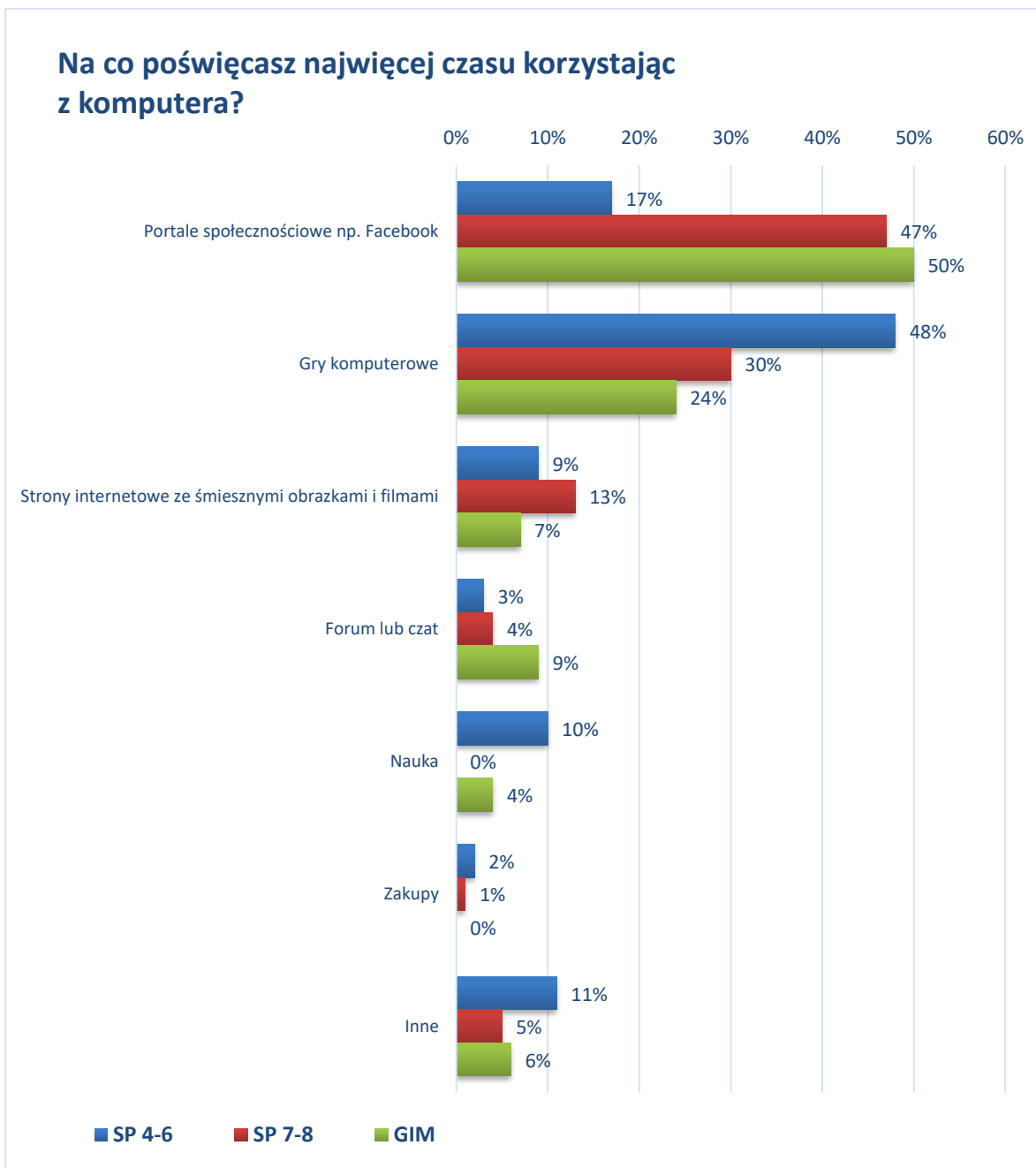
Większość uczniów spędza przed komputerem od dwóch do trzech godzin dziennie (SP 4-6: 38%; SP 7-8: 40%; GIM: 33%).

Aczkolwiek, spora część najstarszych uczniów (32%) spędza przed komputerem od czterech do pięciu godzin, co w praktyce może oznaczać, że po przyjeździe ze szkoły korzystanie z komputera jest wśród tych uczniów jedyną formą spędzania czasu.

⁹ L. Kirwil L., *Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo – część 2. Częściowy raport z badań EU Kids Online II*, SWPS, Warszawa 2011.

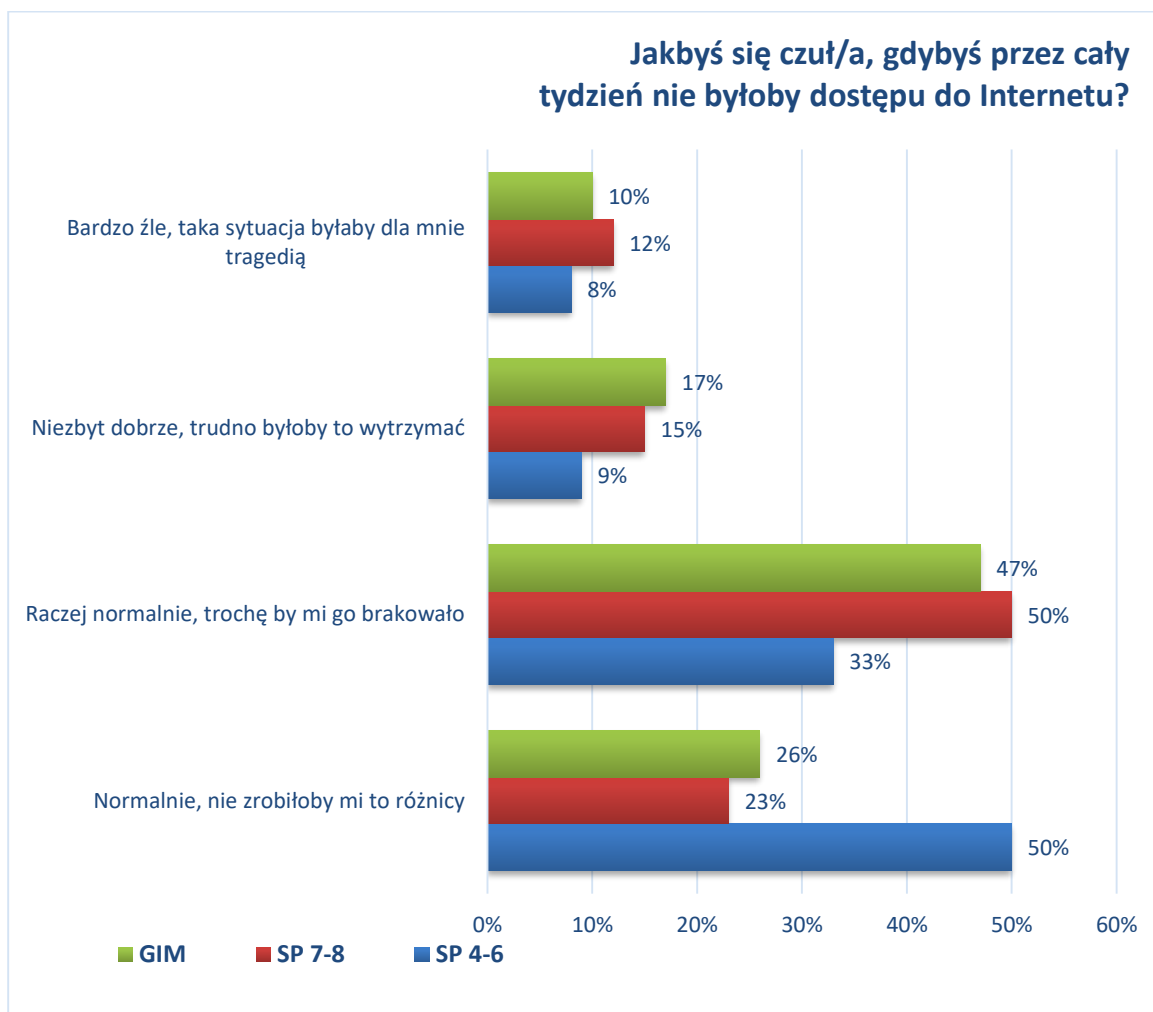
Zapytaliśmy uczniów, w jaki sposób najczęściej wykorzystują komputer, kiedy spędzają przy nim czas. **Najbardziej popularnymi formami okazują się być portale społecznościowe (SP 4-6: 17%; SP 7-8: 47%; GIM: 50%) oraz gry komputerowe (SP 4-6: 48%; SP 7-8: 30%; GIM: 24%).**

50% najmłodszych uczniów klas podstawowych; 23% uczniów SP 7-8 oraz 26% uczniów GIM deklaruje, że brak dostępu do Internetu nie miały dla nich znaczenia lub też wpływ ten byłby niewielki. Aczkolwiek, spora część uczniów także przyznaje, że odczułoby brak dostępu do Internetu (SP 4-6: 33%; SP 7-8: 50%; GIM: 47%).

Jednocześnie relatywnie niewielka grupa uczniów stwierdziła, że korzystanie z komputera jest dla nich na tyle istotne, że brak takiej możliwości odczuliby negatywnie.

Warte zauważenia jest, że gorzej z utrudnionym dostępem do nowoczesnych technologii radziliby sobie uczniowie szkoły podstawowej. Należy tutaj zaznaczyć, że dzieci i młodzież, tak samo jak dorośli, nie zawsze potrafią dokonać „uczciwej” samooceny swoich negatywnych przyzwyczajajeń czy nawyków, dlatego należy mieć na uwadze, że ten odsetek w rzeczywistości może być jeszcze wyższy.

Internet jako nieocenione narzędzie komunikacji, edukacji oraz rozrywki jest atrakcyjnym medium. Należy jednak pamiętać, że korzystanie z Internetu może wiązać się z występowaniem licznych zagrożeń: przestępstw internetowych, cyberbullyingu, stalkingu, sekstingu, szantażu, podszywania się, hatingu. W badaniu postanowiliśmy sprawdzić doświadczenia związane z cyberprzemocą. Wyniki badań wskazują, że uczniom w gminie Morąg nie są obce wymienione poniżej doświadczenia.

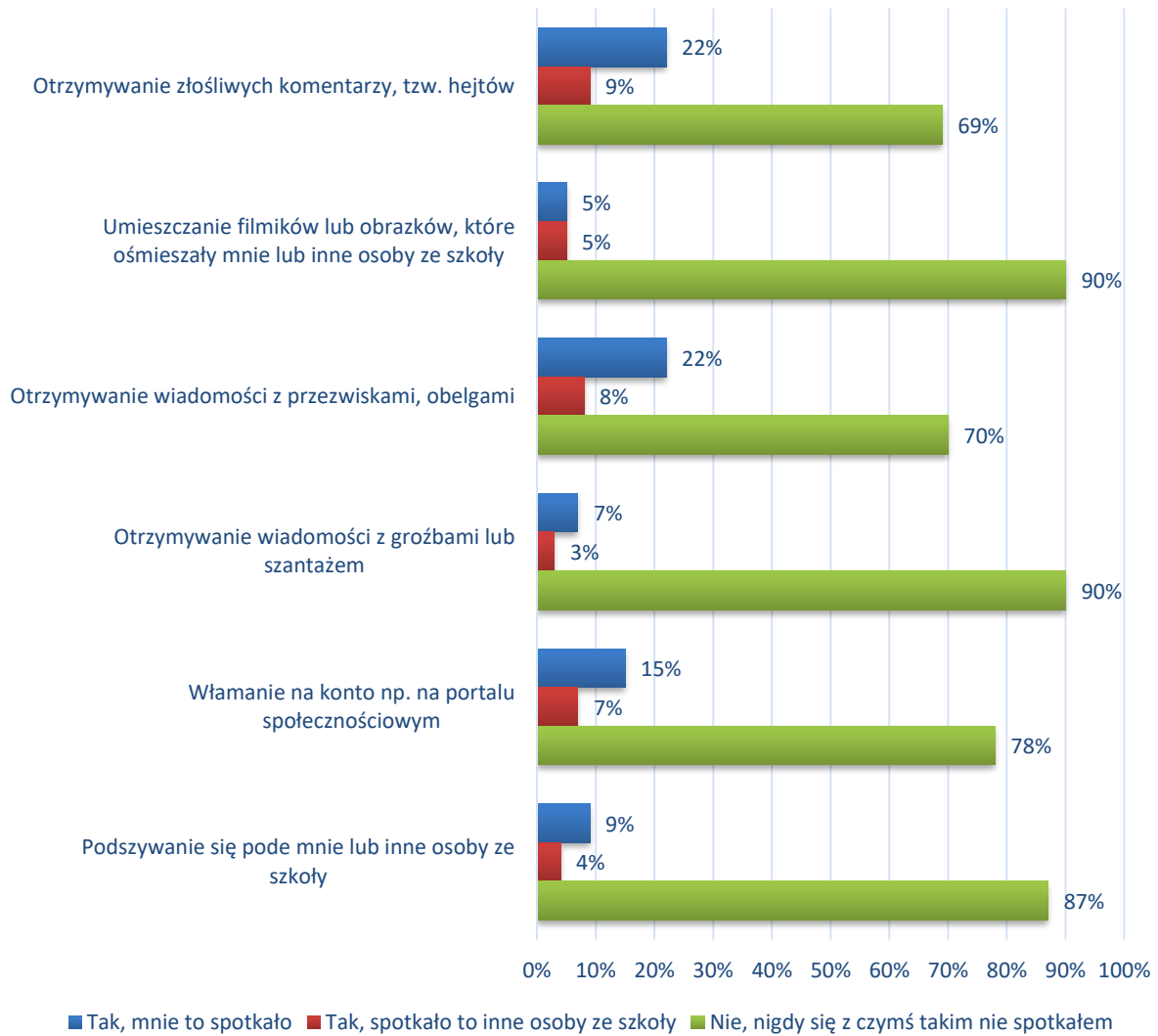
22% uczniów SP 4-6; 32% uczniów klas SP 7-8 oraz 28% uczniów GIM doświadczyło w przestrzeni internetowej zjawiska hatingu, nazywanego potocznie

przez uczniów „hejtowaniem”. Polega ono na otrzymywaniu obraźliwych komentarzy atakujących bezpośrednio osobę. Komentarze takie są widoczne publicznie w serwisach społecznościowych i często występują w formie zmasowanej – jeden negatywny komentarz powoduje falę kolejnych. Dla dorastającej młodzieży doświadczenie hatingu może być niezwykle traumatyczne. Okres dojrzewania jest czasem, gdy środowisko rówieśnicze stanowi najmocniejszy punkt odniesienia. Odrzucenie, a wręcz nienawiść ze strony innych młodych osób może stanowić zagrożenie dla poczucia własnej wartości i rozwijającej się tożsamości.

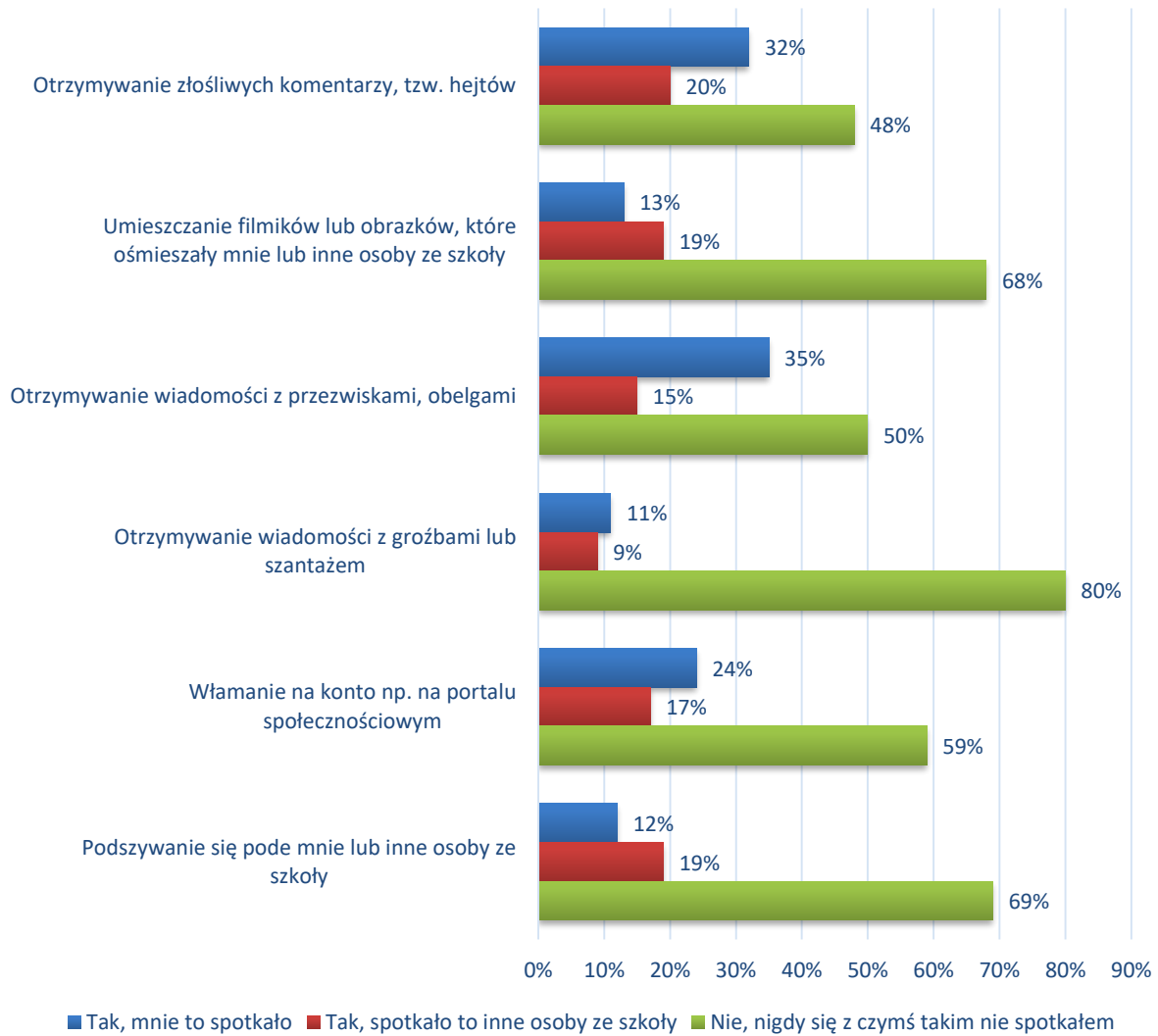
Uczniowie dość często otrzymywali wiadomości z obelgami (SP 4-6: 22%; SP 7-8: 35%; GIM: 42%) oraz często padali też ofiarami włamania na konto (SP 4-6: 15%; SP 7-8: 24%; GIM: 26%).

Wskazuje to na konieczność szerokiej edukacji z zakresu bezpiecznego korzystania z Internetu: wspierania świadomości prawnej, umiejętności ochrony przez niebezpiecznymi sytuacjami, wiedzy dotyczącej ochrony własnych danych.

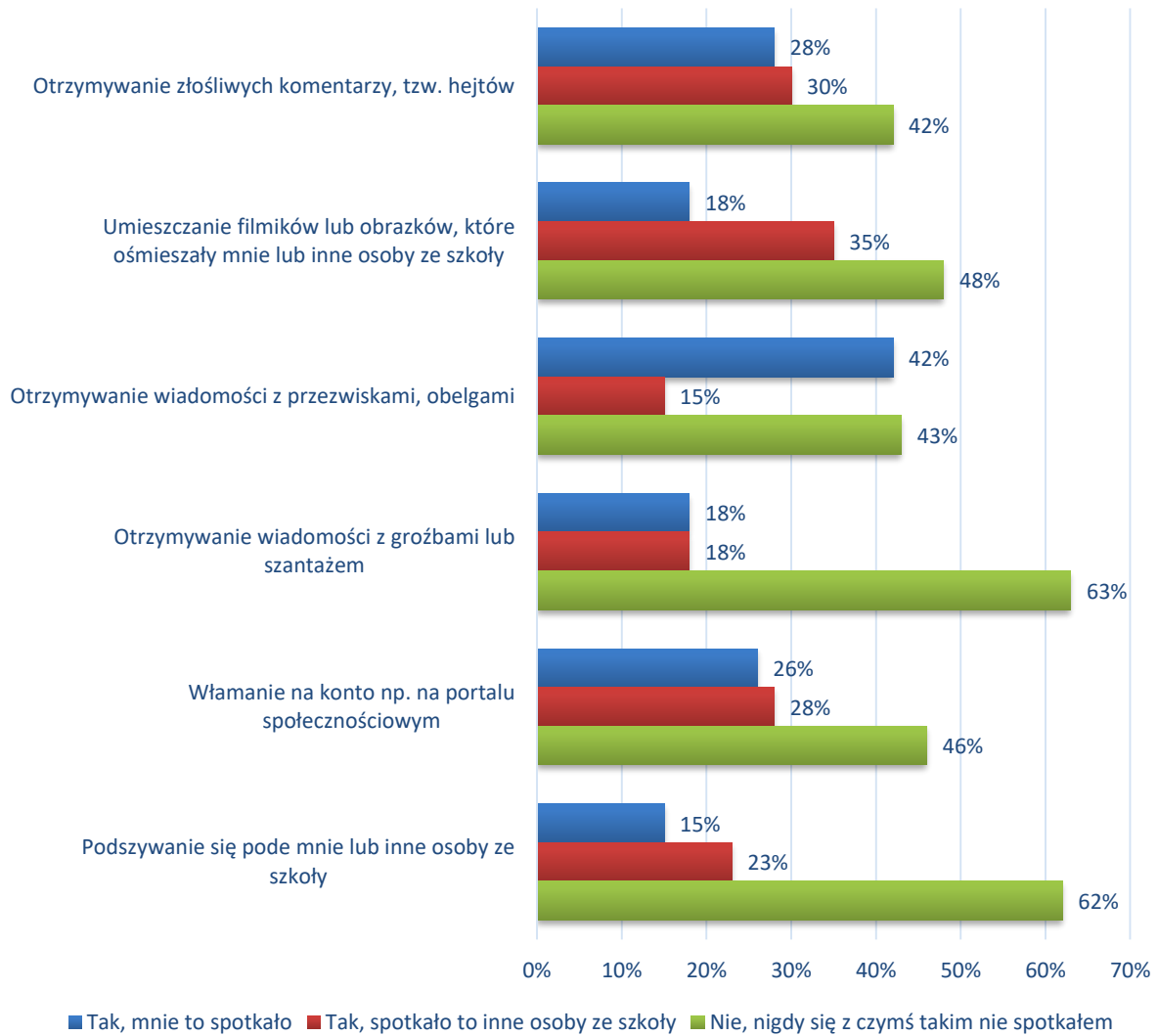
Styczność z cyberprzemocą: SP 4-6

Styczność z cyberprzemocą: SP 7-8

Styczność z cyberprzemocą - GIM

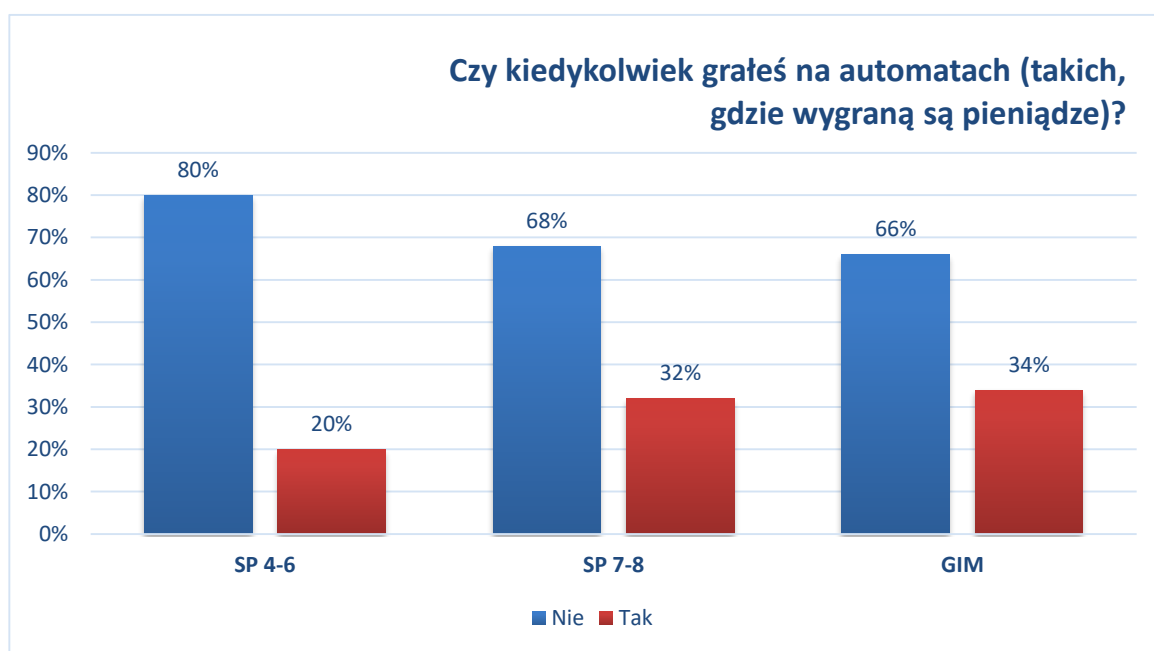

HAZARD

Prawie 5% młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej gra na automatach o niskich wygranych stanowi jedną z często praktykowanych form spędzania czasu wolnego (przynajmniej raz na tydzień lub prawie codziennie)¹⁰. Nastolatki w stopniu większym niż osoby dorosłe są podatne na patologiczny hazard, a zwłaszcza na negatywne skutki gier¹¹. Faktem jest, że – szczególnie dla młodzieży – hazard w Internecie jest generalnie dużo łatwiej dostępny niż hazard tradycyjny, ze względu na mniejszą kontrolę wieku oraz możliwość grania o dużo niższe stawki¹².

Poniższe wykresy ilustrują popularność gier hazardowych wśród młodych mieszkańców Gminy Morąg.

Większość uczniów nie korzystała nigdy z formy „rozrywki” jaką jest gra na automatach (SP 4-6: 80%; SP 7-8: 68%; GIM: 66%). Aczkolwiek, ogólny odsetek uczniów, którzy mieli kontakt z grą na automatach, jest zauważalny.

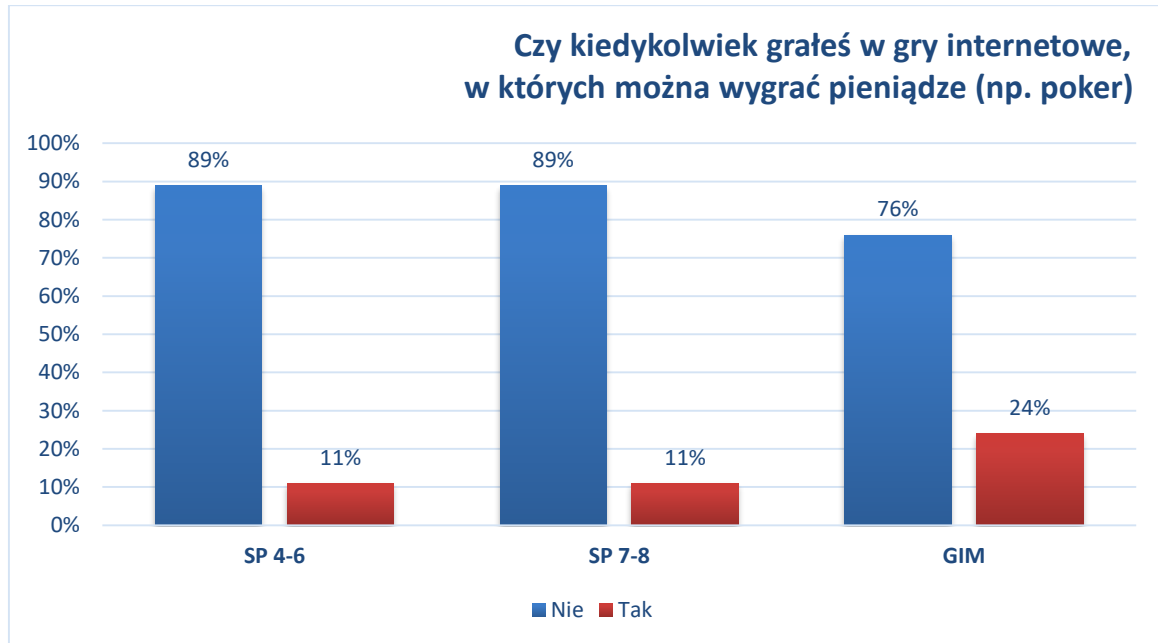

¹⁰ P. Sobierajski, J. Szczepkowski, *Postawy zdrowotne młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej*, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2011.

¹¹ M. Griffiths M., *Gry i hazard. Uzależnienia dzieci w okresie dorostania*, GWP, Gdańsk 2004.

¹² M. Griffiths M., *Gambling Addiction on the Internet*, w: Young K. S., Abreu N. de (ed.), *Internet Addiction. A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment*, Hoboken: John Wiley and Sons.

W porównaniu do gier na automatach, internetowe gry „na pieniądze” są mniej popularne wśród dzieci i młodzieży z Gminy Morąg (SP 4-6: 89%; SP 7-8: 89%; GIM: 76%).

WYBRANE ZAGADNIENIA Z ESPAD-U. PORÓWNANIE WYNIKÓW BADANIA UCZNIÓW Z MORĄGA Z WYNIKAMI PRÓBY OGÓLNOPOLSKIEJ Z 2015 ROKU

METODOLOGIA

W niniejszym rozdziale zostanie przeprowadzone porównanie wyników badania przeprowadzonego w gminie Morąg z wynikami badania ESPAD przeprowadzonego na próbie ogólnopolskiej.

Europejski Program Badań nad Używaniem Alkoholu i Środków Odurzających przez Młodzież Szkolną (*European School Survey Project on Alcohol and Drugs*, w skrócie ESPAD) to wieloletni europejski program badań ankietowych w szkołach. Badania prowadzone są co cztery lata według tych samych wystandardyzowanych technik. W Polsce przeprowadzane są na próbach losowych uczniów klas III gimnazjów i klas II szkół ponadgimnazjalnych (wg nowego systemu edukacji). Mają one na celu przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych. Badania ESPAD z 2015 roku objęło 3526 uczniów klas. gimnazjum oraz 2770 uczniów 2. szkoły ponadgimnazjalnej.

W badaniu zrealizowanym na potrzeby niniejszej diagnozy w roku 2017 zbadano wybrane zagadnienia zawarte w kwestionariuszu ESPAD. Badania w placówkach oświatowych przeprowadzono przy użyciu internetowego narzędzia CORIGO. Otrzymane w ten sposób wyniki porównano z wynikami ostatniego badania ogólnopolskiego ESPAD- u, przeprowadzonego w roku 2015. Porównania dokonywano w ramach tych samych grup wiekowych tj.:

- uczniowie klas 3. klas gimnazjalnych z Gminy Morąg i z próby ogólnopolskiej.

CEL BADANIA

Celem przeprowadzenia ankiety było głównie zbadanie zjawiska natężenia korzystania przez uczniów z substancji psychoaktywnych, w tym:

- napojów alkoholowych;
- papierosów;
- narkotyków, leków i substancji wziewnych,

a następnie porównania głównych wyników z wynikami próby ogólnopolskiej badania ESPAD 2015.

GRUPA BADANA

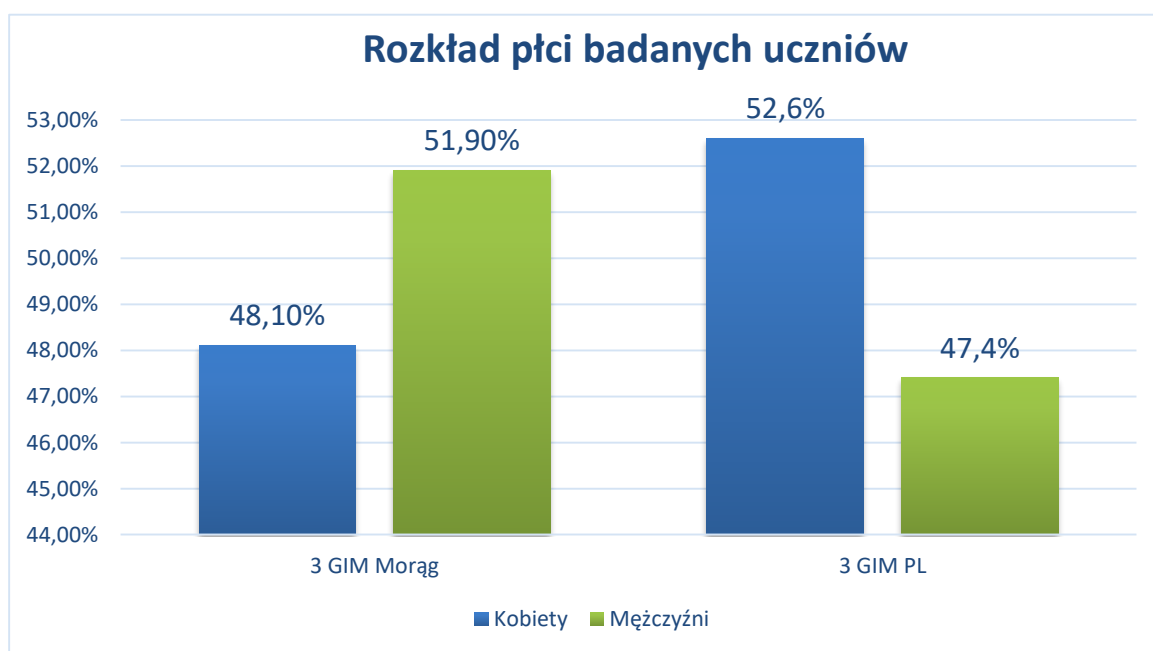
Badaniami objęto uczniów trzecich klas gimnazjalnych.

Liczebność grup badanych

3. klasy gimnazjalne (3 GIM.)

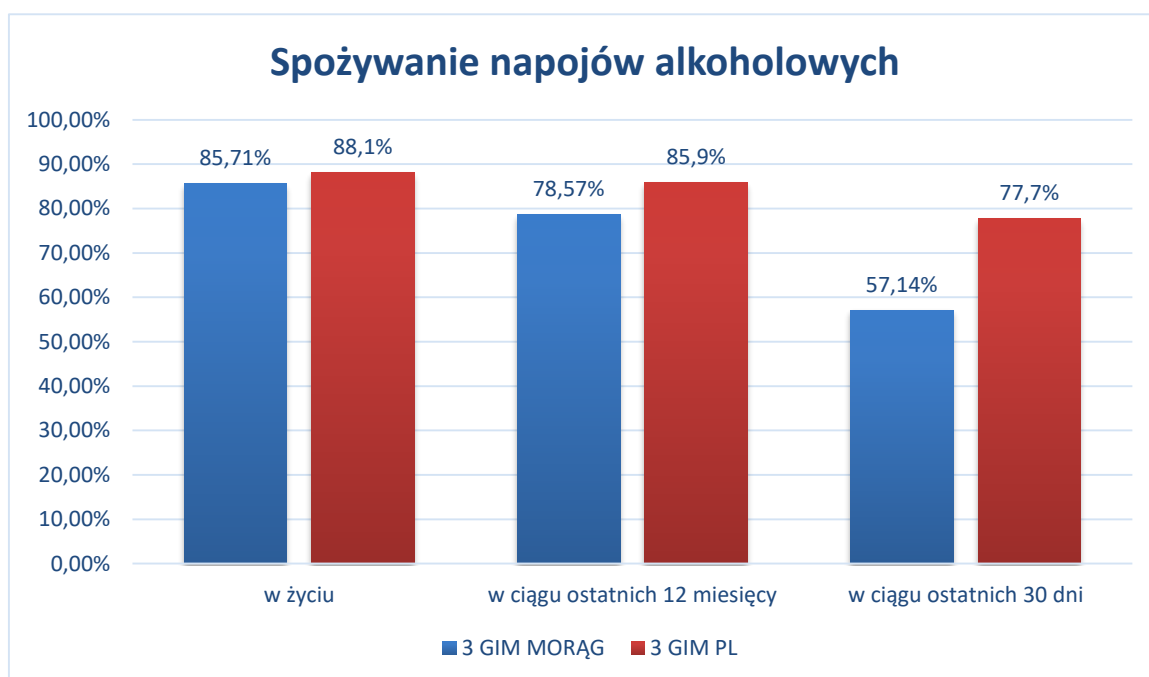
158

Poniższy wykres obrazuje rozkład płci osób badanych. Zawarto na nim rozkład płci osób badanych w ramach ESPAD-u oraz 3. klas gimnazjalnych (3 GIM PL).

WYNIKI

Picie napojów alkoholowych, zarówno kiedykolwiek w życiu, w ciągu ostatnich 12 miesięcy, jak i w ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem, rozkłada się wśród porównywanych grup bardzo podobnie. W przypadku uczniów 3 GIM Morąg uczniowie osiągnęli niższe wyniki w kontekście generalnego spożywania alkoholu, tj. w życiu oraz w przeciągu ostatnich 12 miesięcy.

W poniższej tabeli zawarto pełne wyniki badania uczniów szkół z Morąg z zakresu picia napojów alkoholowych.

Spożywanie napojów alkoholowych							
3 GIM Morąg							
	<i>Nie piłem</i>	<i>1-2 razy</i>	<i>3-5 razy</i>	<i>6-9 razy</i>	<i>10-19 razy</i>	<i>20-39 razy</i>	<i>40 razy lub więcej</i>
W życiu	14,29%	0,00%	7,14%	21,43%	7,14%	28,57%	21,43%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy	21,43%	14,29%	7,14%	28,57%	28,57%	0%	0%
W ciągu ostatnich 30 dni	42,86%	21,43%	14,29%	14,29%	7,14%	0%	0%

Na czerwono zaznaczono odpowiedź najczęściej wybieraną przy danym twierdzeniu.

W tabeli znajdującej się na następnej stronie zawarto pełne wyniki badania uczniów szkół z Gminy Morąg z zakresu **spożycia poszczególnych rodzajów napojów alkoholowych** (podczas ostatniej okazji picia napojów alkoholowych).

Wielkość spożycia poszczególnych rodzajów napojów alkoholowych przy ostatniej okazji picia napojów alkoholowych

PIWO	
	3 GIM Morąg
<i>Nigdy nie piję piwa</i>	14,29%
<i>Ostatnim razem nie piłem(am) piwa</i>	14,29%
<i>Mniej niż jedną zwykłą butelkę lub puszkę (poniżej 0,5 litra)</i>	14,29%
<i>1-2 typowe butelki lub puszki (powyżej 0,5 do 1 litra)</i>	42,86%
<i>3-4 typowe butelki lub puszki (powyżej 1 litra do 2 litrów)</i>	7,14%
<i>5 lub więcej typowych butelek lub puszek (powyżej 2 litrów)</i>	7,14%
WINO	
	3 GIM Morąg
<i>Nigdy nie piję wina</i>	21,43%
<i>Ostatnim razem nie piłem(am) wina</i>	21,43%
<i>Mniej niż jeden kieliszek (poniżej 100 gram)</i>	21,43%
<i>1-2 kieliszki (powyżej 100 gram do 200 gram)</i>	21,43%
<i>Pół butelki (ok. 370 gram)</i>	0,00%
<i>Butelkę lub więcej (750 gram lub więcej)</i>	14,29%
WÓDKA	
	3 GIM Morąg
<i>Nigdy nie piję wódki</i>	28,57%
<i>Ostatnim razem nie piłem(am) wódki</i>	35,71%
<i>Mniej niż jeden kieliszek (poniżej 50 gram)</i>	0,00%
<i>1-2 kieliszki (powyżej 50 gram do 100 gram)</i>	0,00%
<i>3-5 kieliszków (powyżej 100 gram do 250 gram)</i>	21,43%
<i>6 kieliszków lub więcej (300 gram lub więcej)</i>	14,29%

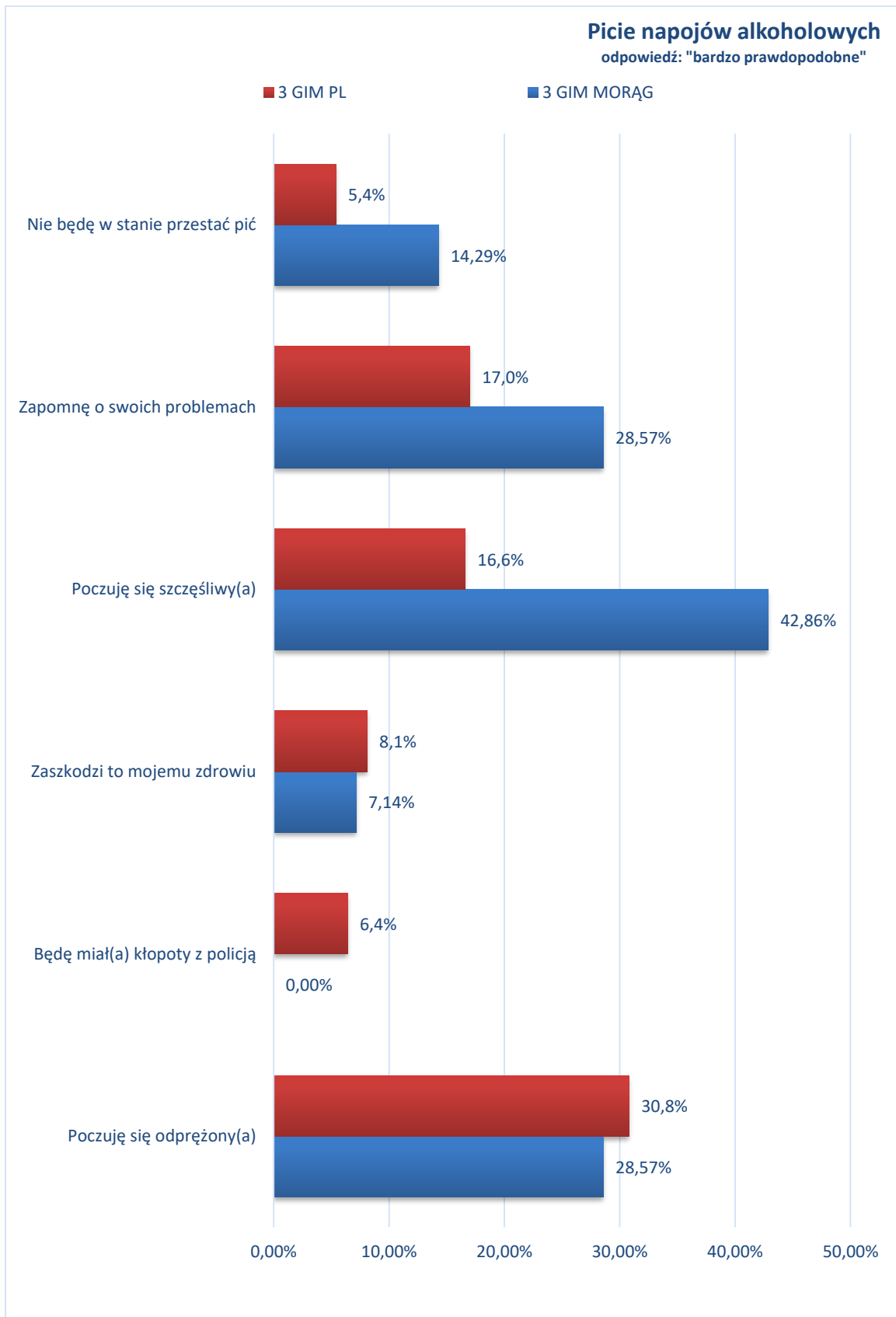
Na czerwono zaznaczono odpowiedź najczęściej wybieraną przy danym twierdzeniu.

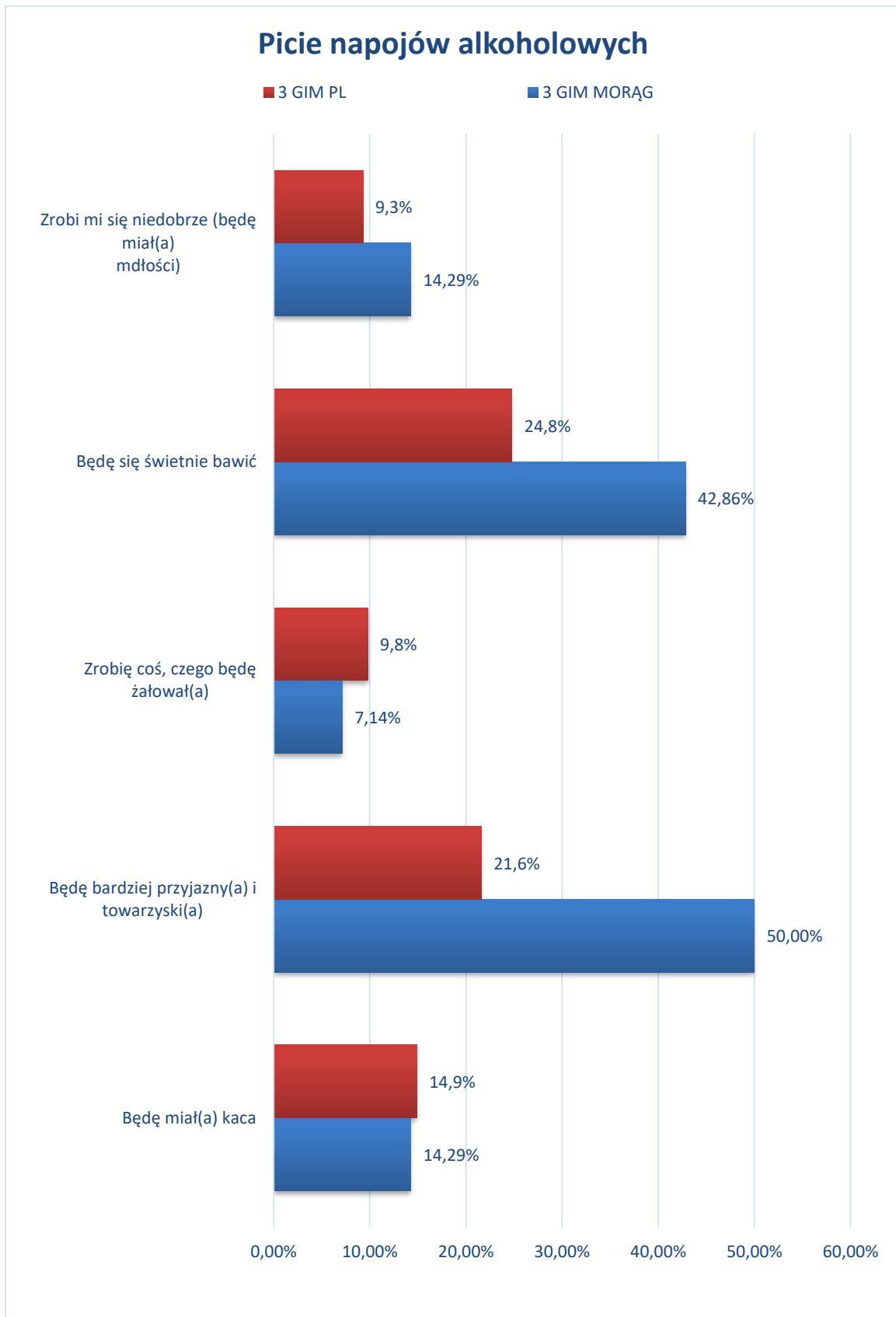
Poniższe wartości odzwierciedlają strukturę odpowiedzi uczniów na pytanie: „Na ile jest prawdopodobne, że każda z poniższych możliwości mogłaby się zdarzyć Tobie osobiście, jeśli napijesz się alkoholu?”

Uczniowie 3 GIM Morąg, w porównaniu do uczniów 3 GIM PL, zgłaszali:

- **częściej:**
 - poczucia być szczęśliwym (o 26,26%);
 - zapominanie o swoich problemach (o 11,57%);
 - obawy, że nie będą mogli przestać pić (o 8,89%);
 - bycie bardziej przyjaznym i towarzyskim (o 28,4%);
 - przekonanie o świetnej zabawie (o 18,06%);
 - obawy przed mdłościami (o 4,99%).

- **rzadziej:**
 - poczucie odprężenia (o 2,23%);
 - obawy kłopotów z policją (o 6,4%);
 - zaszkodzenie swojemu zdrowiu (o 0,96%);
 - obawy przed kacem (o 0,61%);
 - zrobienie czego, czego będą żałowali (o 2,66%).

W tabeli na następujących stronach zawarto pełne wyniki badania uczniów szkół z Gminy Morąg oraz próby ogólnopolskiej z zakresu **oczekiwań wobec alkoholu**.

Oczekiwania wobec alkoholu		
1. Poczuję się odprężony(a)		
	3 GIM Morąg	3 GIM PL
Bardzo prawdopodobne	28,57%	30,8%
Prawdopodobne	35,71%	39,7%
Nie wiadomo	28,57%	18,2%
Mało prawdopodobne	0,00%	6,5%
Zupełnie nieprawdopodobne	7,14%	4,8%
2. Będę miał kłopoty z policją		
	3 GIM Morąg	3 GIM PL
Bardzo prawdopodobne	0,00%	6,4%
Prawdopodobne	7,14%	10,7%
Nie wiadomo	50,00%	29,7%
Mało prawdopodobne	7,14%	25,7%
Zupełnie nieprawdopodobne	35,71%	27,4%
3. Zaszkozi to mojemu zdrowiu		
	3 GIM Morąg	3 GIM PL
Bardzo prawdopodobne	7,14%	8,1%
Prawdopodobne	28,57%	19,7%
Nie wiadomo	21,43%	34,5%
Mało prawdopodobne	21,43%	27,3%
Zupełnie nieprawdopodobne	21,43%	10,4%
4. Poczuję się szczęśliwy(a)		
	3 GIM Morąg	3 GIM PL
Bardzo prawdopodobne	42,86%	16,6%

Prawdopodobne	21,43%	35,2%
Nie wiadomo	28,57%	30,9%
Mało prawdopodobne	0,00%	11,2%
Zupełnie nieprawdopodobne	7,14%	6,2%
5. Zapomnę o swoich problemach		

	3 GIM Morąg	3 GIM PL
Bardzo prawdopodobne	28,57%	17,0%
Prawdopodobne	28,57%	33,8%
Nie wiadomo	28,57%	26,4%
Mało prawdopodobne	0,00%	14,3%
Zupełnie nieprawdopodobne	14,29%	8,4%
6. Nie będę w stanie przestać pić		

	3 GIM Morąg	3 GIM PL
Bardzo prawdopodobne	14,29%	5,4%
Prawdopodobne	7,14%	7,5%
Nie wiadomo	14,29%	23,8%
Mało prawdopodobne	21,43%	27,4%
Zupełnie nieprawdopodobne	42,86%	35,9%
7. Będę miał(a) kaca		

	3 GIM Morąg	3 GIM PL
Bardzo prawdopodobne	14,29%	14,9%
Prawdopodobne	14,29%	28,0%
Nie wiadomo	35,71%	27,5%
Mało prawdopodobne	21,43%	18,7%
Zupełnie nieprawdopodobne	14,29%	11,0%

8. Będę bardziej przyjazny(a) i towarzyski(a)

	3 GIM Morąg	3 GIM PL
Bardzo prawdopodobne	50,00%	21,6%
Prawdopodobne	21,43%	39,8%
Nie wiadomo	21,43%	25,1%
Mało prawdopodobne	0,00%	7,2%
Zupełnie nieprawdopodobne	7,14%	6,3%

9. Zrobię coś, czego będę żałował(a)

	3 GIM Morąg	3 GIM PL
Bardzo prawdopodobne	7,14%	9,8%
Prawdopodobne	14,29%	19,0%
Nie wiadomo	35,71%	32,5%
Mało prawdopodobne	7,14%	22,5%
Zupełnie nieprawdopodobne	35,71%	16,1%

10. Będę się świetnie bawić

	3 GIM Morąg	3 GIM PL
Bardzo prawdopodobne	42,86%	24,8%
Prawdopodobne	21,43%	39,8%
Nie wiadomo	28,57%	25,6%
Mało prawdopodobne	0,00%	5,0%
Zupełnie nieprawdopodobne	7,14%	4,8%

11. Zrobi mi się niedobrze (będę miał(a) mdłości)

	3 GIM Morąg	3 GIM PL
Bardzo prawdopodobne	14,29%	9,3%
Prawdopodobne	14,29%	20,7%
Nie wiadomo	42,86%	34,6%

Mało prawdopodobne	21,43%	22,1%
Zupełnie nieprawdopodobne	7,14%	13,3%

Kolejna poddana badaniu kwestia dotyczyła deklaracji uczniów na temat palenia przez nich papierów:

Uczniowie klas 3 GIM:

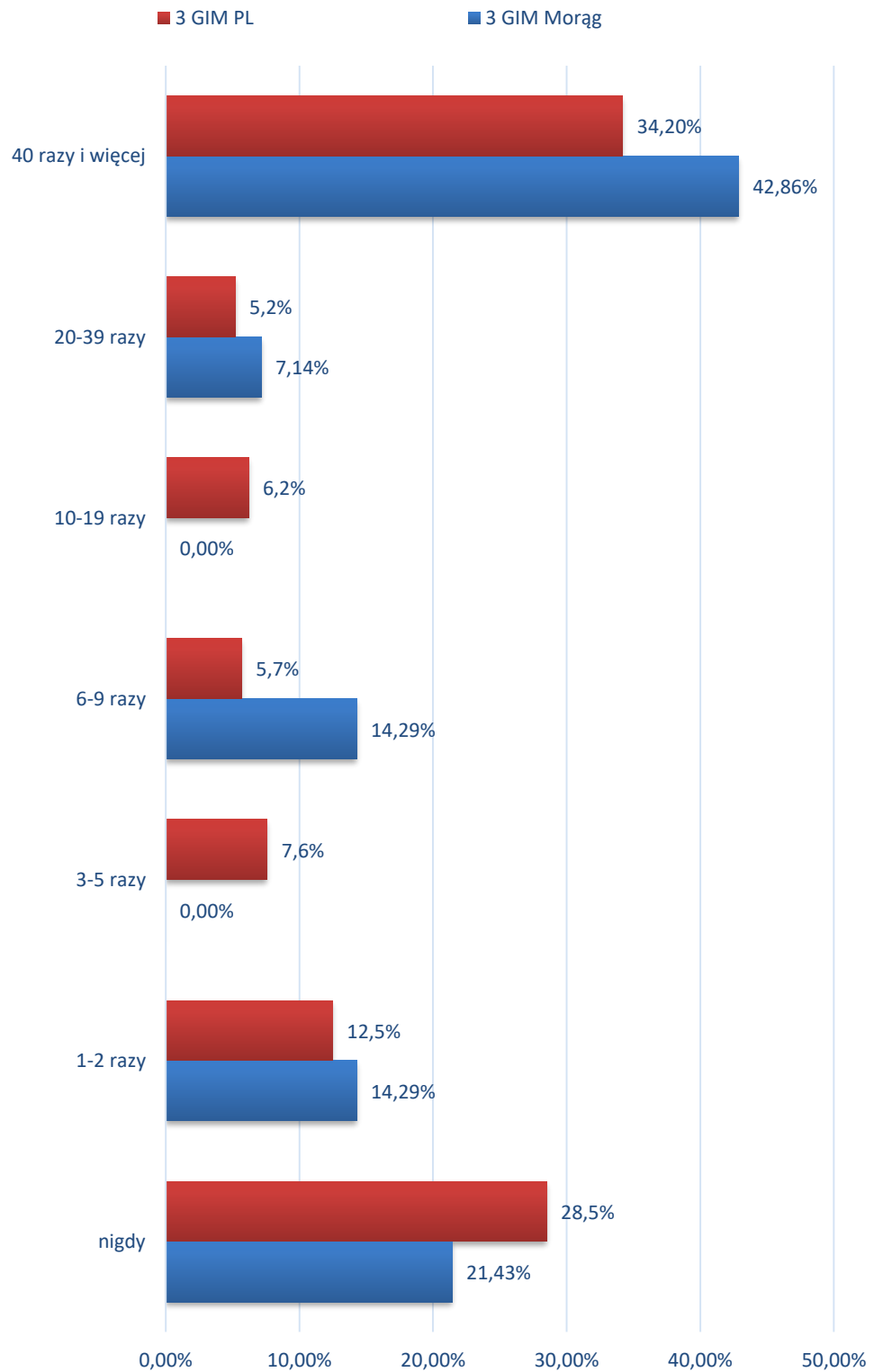
- **nigdy:** 3 GIM. Morąg – 21,43%; 3 GIM PL – 28,5%;
- **1 – 2 razy:** 3 GIM. Morąg – 14,29%; 3 GIM PL – 12,5%;
- **10 – 19 razy:** 3 GIM. Morąg – 0%, 3 GIM PL – 6,2%;
- **20 – 39 razy:** 3 GIM. Morąg – 7,14%, 3 GIM PL – 5,2%;
- **40 razy i więcej:** 3 GIM Morąg – 42,86%; 3 GIM PL – 27,90%.

Podobne różnice, aczkolwiek nie tak mocno wyraźne, ujawniają **deklaracje uczniów związane z paleniem papierosów w ciągu miesiąca przed badaniem.**

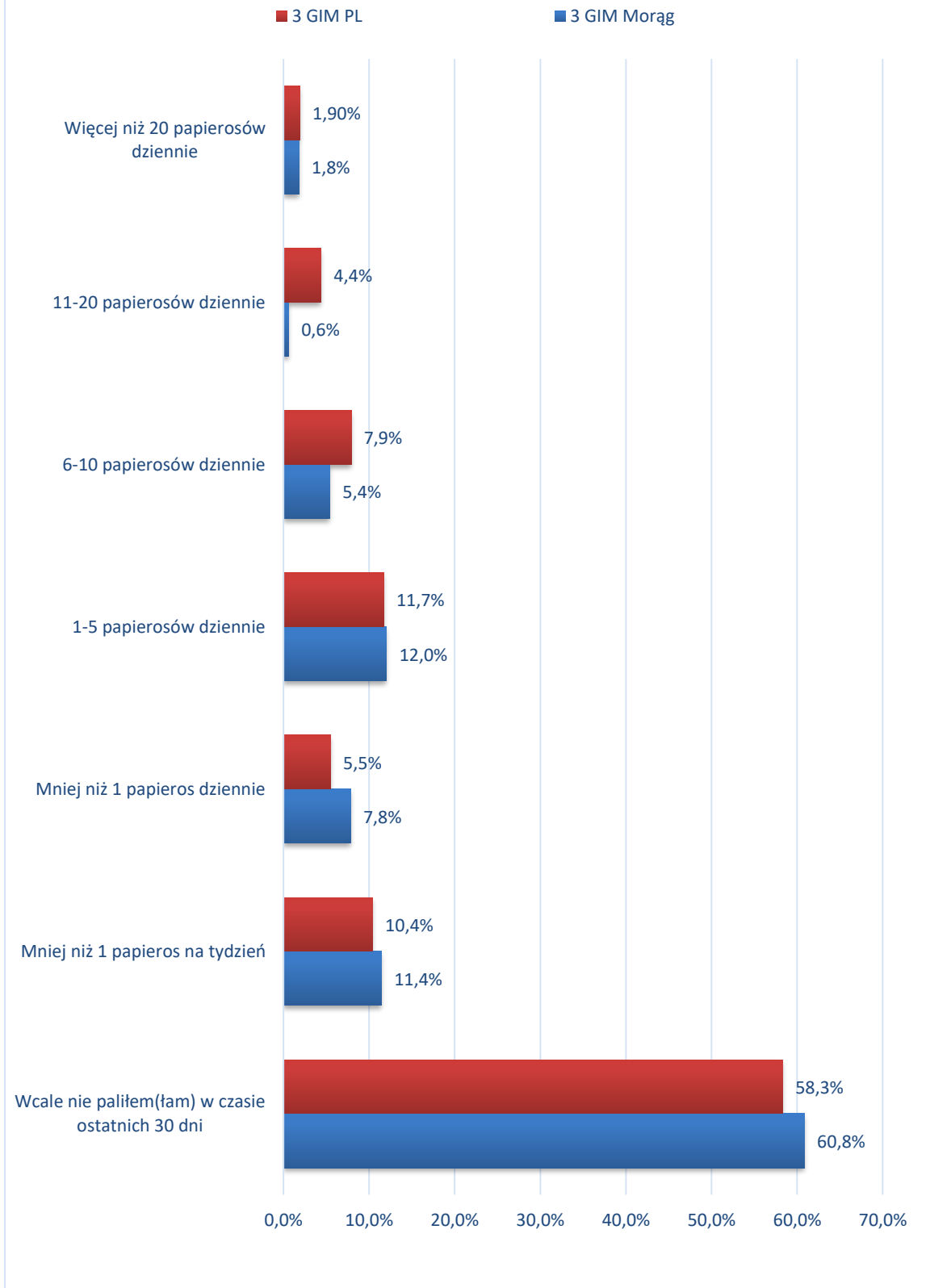
Struktura odpowiedzi **starszych** uczniów:

- **wcale nie paliłem(łam) w czasie ostatnich 30 dni:**
3 GIM. Morąg – 50%; 3 GIM PL – 58,3%;
- **mniej niż 1 papieros na tydzień:** 3 GIM. Morąg – 7,14%;
3 GIM PL – 10,4%;
- **1 – 5 papierosów dziennie:** 3 GIM. Morąg – 21,43%;
3 GIM PL – 11,7%;
- **więcej niż 20 papierosów dziennie:** 3 GIM. Morąg – 0%;
3 GIM PL – 1,90%.

Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu

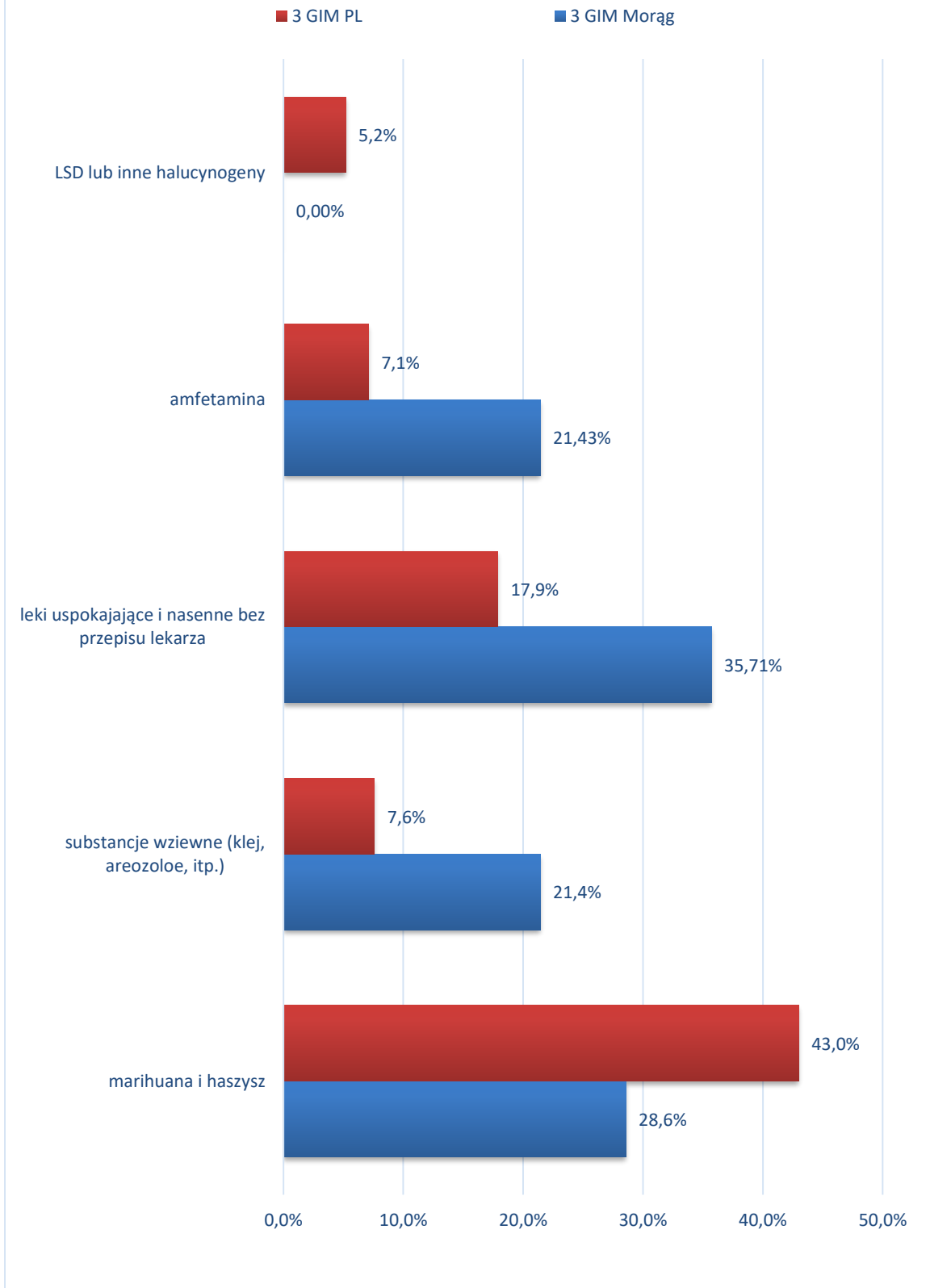

Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni

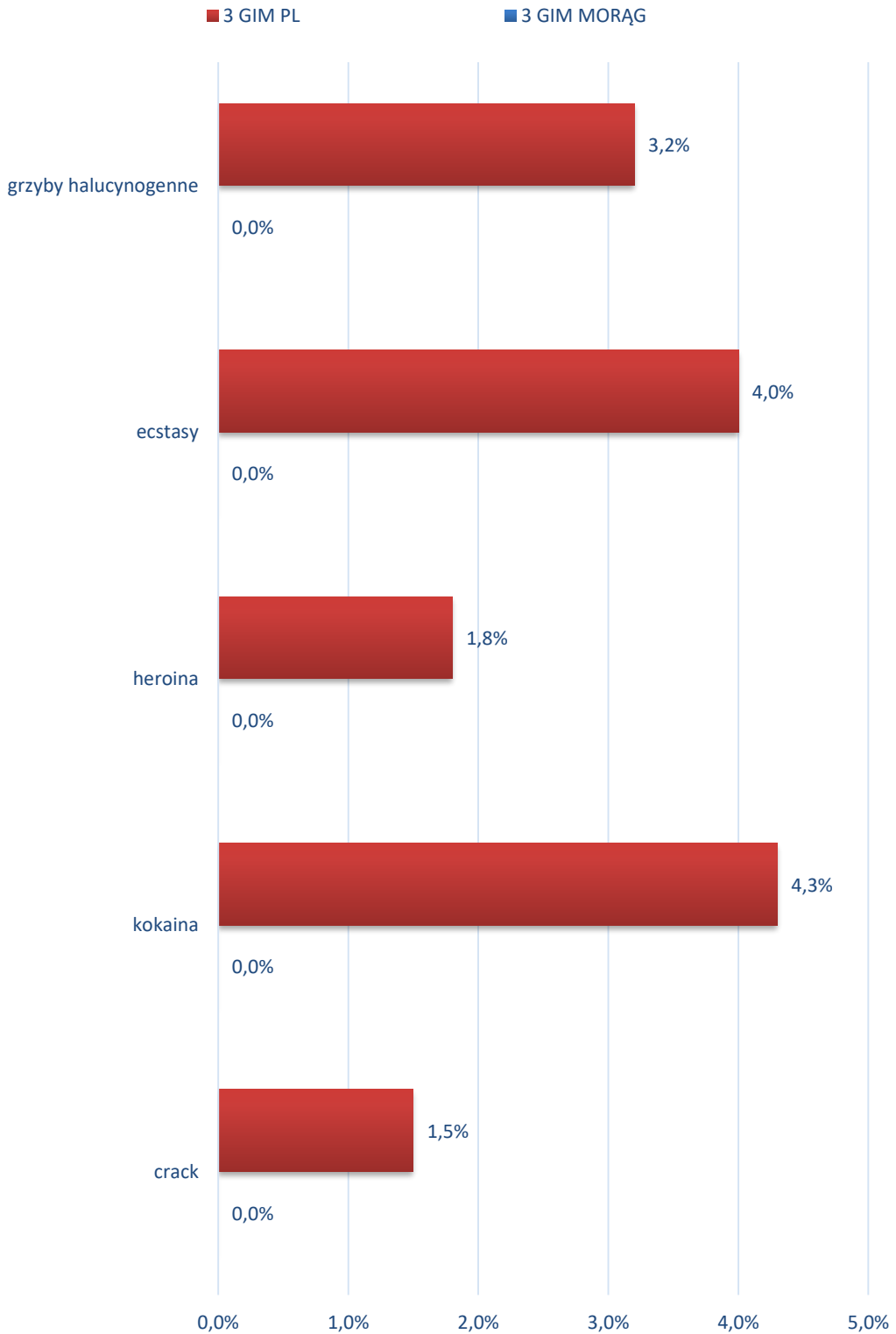

Wśród **starszych uczniów**, w badaniu ogólnopolskim, najpopularniejszą substancją psychoaktywną, jeśli chodzi o użycie **choć raz w życiu**, okazała się marihuana i haszysz (43%). Z kolei wśród uczniów 3 GIM Morąg są to zarówno leki uspokajające I nasenne bez przepisu lekarza (35,71%) oraz alkohol wraz z tabletkami (28,57%).

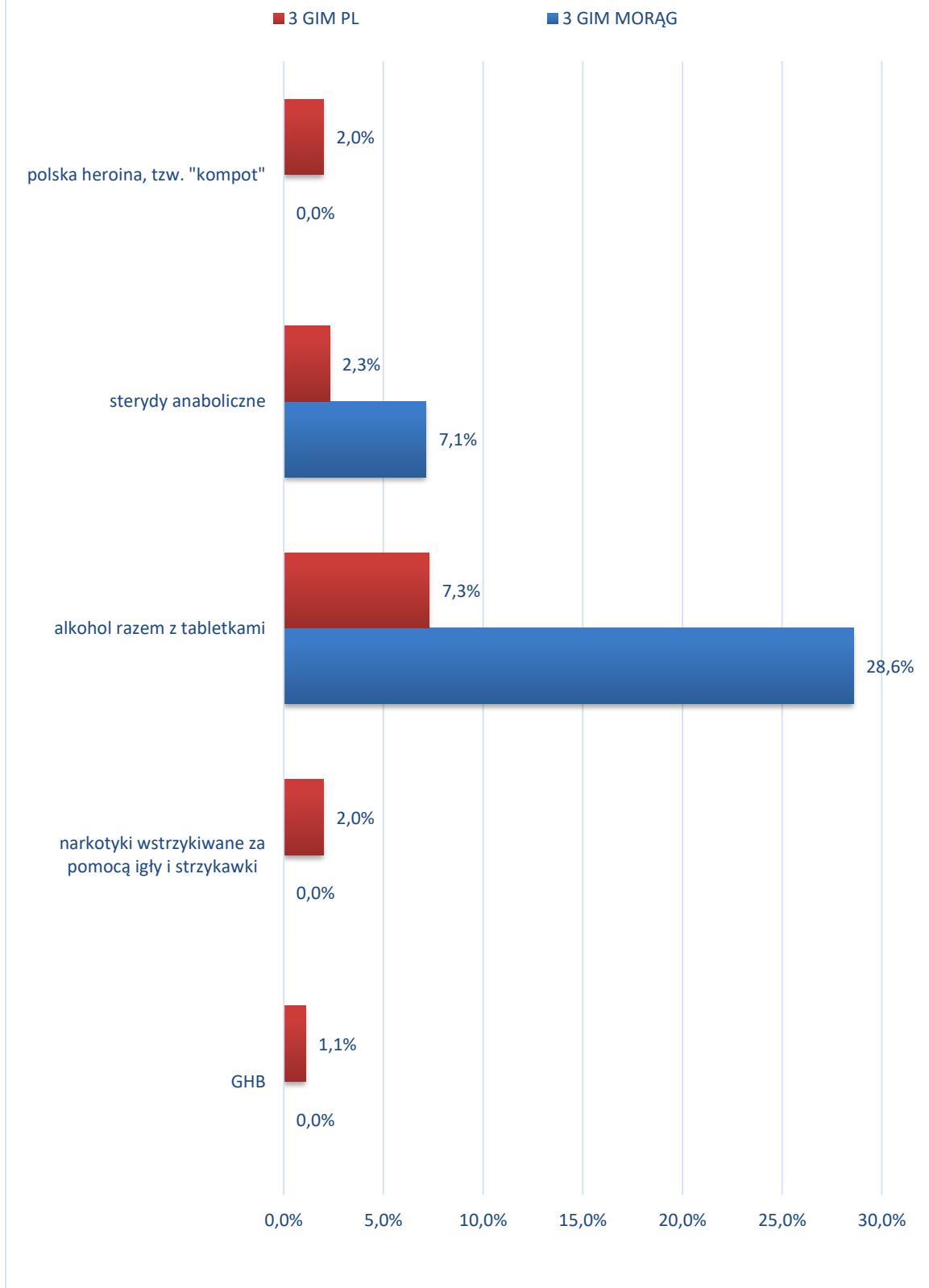
Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

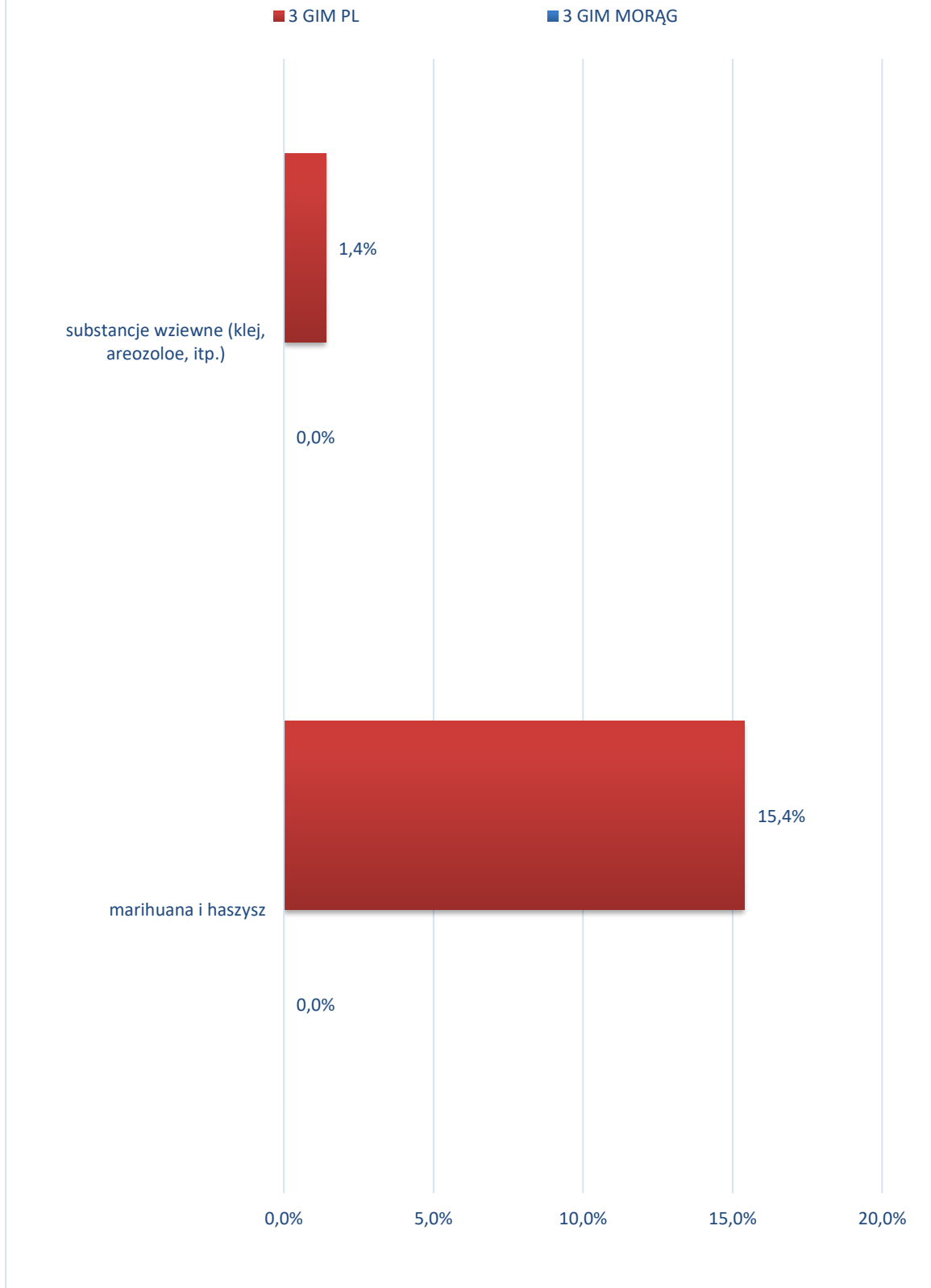
Używanie substancji kiedykolwiek w życiu cd.

Używanie substancji kiedykolwiek w życiu cd.

Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni

W poniższych tabelach zawarto pełne wyniki badania uczniów szkół z Gminy Morąg z zakresu użycia środków psychoaktywnych.

Użycie marihuany lub haszyszu							
3 GIM Morąg							
	<i>Nie używałem</i>	<i>1-2 razy</i>	<i>3-5 razy</i>	<i>6-9 razy</i>	<i>10-19 razy</i>	<i>20-39 razy</i>	<i>40 razy lub więcej</i>
W życiu	71,43%	0%	7,14%	7,14%	7,14%	0%	7,14%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy	71,43%	28,57%	0%	0%	0%	0%	0%
W ciągu ostatnich 30 dni	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%

Na czerwono zaznaczono odpowiedź najczęściej wybieraną przy danym twierdzeniu.

Użycie substancji wziewnych (kleju, aerozoli itp.)							
3 GIM Morąg							
	<i>Nie używałem</i>	<i>1-2 razy</i>	<i>3-5 razy</i>	<i>6-9 razy</i>	<i>10-19 razy</i>	<i>20-39 razy</i>	<i>40 razy lub więcej</i>
W życiu	78,57%	14,29%	0,00%	7,14%	0%	0%	0%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
W ciągu ostatnich 30 dni	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%

Na czerwono zaznaczono odpowiedź najczęściej wybieraną przy danym twierdzeniu

**Użycie pozostałych substancji
psychoaktywnych**
(pytanie wielokrotnego wyboru)

3 GIM Morąg

	<i>Nie, nigdy</i>	<i>Tak, w czasie ostatnich 30 dni</i>	<i>Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy</i>	<i>Tak, kiedykolwiek w życiu</i>
Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	57,14%	7,14%	0,00%	35,71%
Amfetamina	78,57%	0%	0%	21,43%
LSD lub inne halucynogeny	100%	0%	0%	0%
Crack	100%	0%	0%	0%
Kokaina	100%	0%	0%	0%
Heroina	100%	0%	0%	0%
Ecstasy	100%	0%	0%	0%
Grzyby halucynogenne	100%	0%	0%	0%
GHB	100%	0%	0%	0%
Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	100%	0%	0%	0%
Alkohol razem z tabletkami	100%	0%	0%	0,00%
Alkohol razem z marihuaną	71,43%	0%	0%	28,57%
Sterydy anaboliczne	71,43%	0%	14,29%	14,29%
Polska heroina, tzw. „kompot”	92,86%	0%	0%	7,14%

Pierwsza użyta substancja psychoaktywna

	3 GIM Morąg
<i>Nigdy nie spróbowałem(am) żadnej z niżej wymienionych substancji</i>	57,14%
<i>Leki uspokajające lub nasenne bez zalecenia lekarza</i>	14,29%
<i>Marihuana lub haszysz</i>	21,43%
<i>LSD</i>	0%
<i>Amfetamina</i>	0%
<i>Crack</i>	0%
<i>Kokaina</i>	0%
<i>Heroina</i>	0%
<i>Ecstasy</i>	0%
<i>Grzyby halucynogenne</i>	0%
<i>GHB</i>	0%
<i>Polska heroina, czyli tzw. „kompot”</i>	0%
<i>Spróbowałem(am) jakiegoś środka odurzającego, ale nie wiem, co to był za środek</i>	0%

Źródło pozyskania substancji psychoaktywnej podczas pierwszego użycia

	3 GIM Morąg
<i>Nigdy nie używałem(am) żadnej z poprzednio wymienionych substancji</i>	57,14%
<i>Dostałem(am) od starszego brata lub siostry</i>	0%
<i>Dostałem(am) od starszego kolegi/koleżanki</i>	21,43%
<i>Dostałem(am) od kolegi/koleżanki w moim wieku lub młodszych ode mnie"</i>	0%
<i>Dostałem(am) od kogoś, kogo znałem(am) ze słyszenia, ale nie osobiście"</i>	0%
<i>Dostałem(am) od obcej osoby</i>	0%
<i>Braliśmy to wspólnie, w grupie przyjaciół</i>	7,14%
<i>Kupiłem od kolegi</i>	0%
<i>Kupiłem od obcej osoby</i>	0%
<i>Dostałem od jednego z rodziców</i>	0%
<i>Wziąłem z domu, bez pozwolenia rodziców</i>	7,14%
<i>Żadne z powyższych</i>	7,14%

**Powód pierwszego użycia substancji psychoaktywnej
(pytanie wielokrotnego wyboru)**

	3 GIM Morąg
<i>Nigdy nie używałem(am) żadnej z poprzednio wymienionych substancji</i>	57,14%
<i>Chciałem(am) się czuć na „haju”</i>	0%
<i>Nie chciałem(am) odstawać od grupy</i>	0%
<i>Nie miałem(am) nic do roboty</i>	0%
<i>Byłem(am) ciekawy</i>	28,57%
<i>Chciałem(am) zapomnieć o swoich problemach</i>	0%
<i>Inny powód</i>	7,14%
<i>Nie pamiętam powodu</i>	7,14%

ODDZIAŁYWANIA PROFILAKTYCZNE WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY – REKOMENDACJE OPARTE NA MODELU PROFILAKTYKI POZYTYWNEJ

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) podaje, że aż 50% zaburzeń zdrowia psychicznego prowadzących do nadużywania substancji psychoaktywnych, agresji i przemocy, a także innych zachowań antyspołecznych zaczyna się w okresie dojrzewania¹³. Dzieci i młodzież są więc grupą wymagającą szczególnie intensywnych oddziaływań profilaktycznych.

Środowisko szkolne wywiera ogromny wpływ na rozwój fizyczny, emocjonalny i społeczny dzieci i młodzieży, stąd jego kształtowanie może sprzyjać zdrowiu psychicznemu¹⁴. Australijskie badania na zlecenie WHO pozwoliły na wyodrębnienie najistotniejszych czynników chroniących oraz czynników ryzyka¹⁵:

CZYNNIKI RYZYKA

- 1) przemoc rówieśnicza
- 2) odrzucenie przez rówieśników
- 3) słaba więź ze szkołą
- 4) niedostateczne kierowanie własnym zachowaniem (brak kontroli)
- 5) destrukcyjna grupa rówieśnicza
- 6) niepowodzenia szkolne

¹³ World Health Organization, (2004), *Mental Health Policy, Plans and Programs*, Geneva.

¹⁴ Szymańska, J. (2012) *Ochrona zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w szkole*, ORE Warszawa

¹⁵ Monograph, (2000) Commonwealth Department of Health and Aged Care 2000. *Promotion, Prevention and Early Intervention for Mental Health*. Mental Health and Special Programs Branch, Canberra

CZYNNIKI CHRONIĄCE

Przez „czynniki chroniące” należy rozumieć: *wszystkie elementy osłabiające oddziaływanie czynników ryzyka, zwiększające „odporność” jednostki a więc zmniejszające prawdopodobieństwo wystąpienia zachowań problemowych*¹⁶.

Można je pogrupować w kilka kategorii:

- 1) poczucie przynależności
- 2) pozytywny klimat szkoły
- 3) prospołecznie nastawiona grupa rówieśnicza
- 4) wymaganie od uczniów odpowiedzialności i udzielania sobie wzajemnej pomocy
- 5) okazje do przeżycia sukcesu i rozpoznawania własnych osiągnięć
- 6) zdecydowany brak akceptacji przez szkołę dla przemocy¹⁷.

Wymienione czynniki chroniące mają charakter uniwersalny. Zadaniem warsztatów profilaktycznych jest wzmocnienie czynników chroniących oraz osłabianie czynników ryzyka. Warto pamiętać, że **oddziaływanie w zakresie jednego tematu zajęć, np. dotyczących jedynie przemocy może przynieść pozytywne rezultaty także w profilaktyce innych zachowań ryzykownych.**

Na podstawie zrealizowanych przez Państwową Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych badań pn.: „Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z zachowaniami problemowymi warszawskich gimnazjalistów klas I-II”, **sformułowano kilka wniosków i rekomendacji o charakterze ogólnym.** Mianowicie:

- nadrzędną rekomendacją wyznaczającą kierunek działań profilaktycznych jest wzmocnienie pozytywnego stosunku do nauczycieli oraz budowanie klimatu współpracy pomiędzy nauczycielami w szkole oraz wspieranie konstruktywnych zainteresowań i zajęć pozalekcyjnych młodzieży;
- do najbardziej uniwersalnych i selektywnych czynników chroniących gimnazjalistów przed angażowaniem się w zachowania problemowe należy włączyć: pozytywne nastawienie do nauczycieli; udział w dodatkowych zajęciach

¹⁶ Słownik terminów według Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Źródło: http://www.parpa.pl/download/slownik_terminow.pdf (dostęp: 28.10.2017).

¹⁷ Rządowy Program na lata 2014-2016, *Bezpieczna i przyjazna szkoła.*

pozalekcyjnych; aktywny udział w praktykach i uroczystościach religijnych; dobry kontakt z rodzicami; monitorowanie przez rodziców miejsc, w których gimnazjalista spędza czas wolny.

- efektywna ochrona młodzieży wiąże się z prawidłowym rozumieniem przez nauczycieli procesów rozwojowych właściwych dla okresu adolescencji. Dlatego zaleca się, aby wspierać pedagogów i nauczycieli zarówno na poziomie kształcenia formalnego, jak i nieformalnego, w zdobywaniu wiedzy oraz poszerzaniu umiejętności w zakresie rozpoznawania wyzwań oraz trudności specyficznych dla tego okresu rozwoju;
- wsparcie nauczycieli powinno także objąć działania związane z przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu: „Dbałość o dobry stan zdrowia psychicznego nauczycieli uczących w gimnazjum powinna być częścią szkolnego programu profilaktyki. W tym celu należy wspierać wszelkie inicjatywy służące podnoszeniu kwalifikacji zawodowych nauczycieli, ułatwiać im dostęp do form kształcenia i rozwoju własnych możliwości”¹⁸;
- działania profilaktyczne powinny być ukierunkowane na uczenie umiejętności życiowych uczniów związanych m.in. z postawami asertywności, konstruktywnym rozwiązywaniem konfliktów rówieśniczych na drodze negocjacji/mediacji oraz wspieranie ich w kształtowaniu poczucia własnej wartości.

Kolejnym wnioskiem związanym ze skutecznością profilaktyki jest konieczność **planowania cyklicznych działań**. Warunkiem zmiany postawy (a więc nadrzędnego celu oddziaływań profilaktycznych) jest ich regularne utrwalanie, zastępowanie zachowań destruktywnych konstruktywnymi oraz wspieranie uczniów w zdobywaniu wiedzy nie tylko na temat zagrożeń podejmowanych przez nich zachowań, ale także pomoc w gromadzeniu wiedzy na temat alternatywnych postaw, tj. warunkujących poprawę jakości funkcjonowania uczniów w środowisku szkolnym i rodzinnym. Jednym z elementów skutecznej profilaktyki jest także ewaluacja podejmowanych działań. Jej cel wiąże się z oceną skuteczności wprowadzanych zmian i planowaniu następnych.

¹⁸ K. Ostaszewski, A. Rustecka-Krawczyk, M. Wójcik, *Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z zachowaniami problemowymi warszawskich gimnazjalistów: klasy I-II*, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, s. 52.

Wśród postulowanych oddziaływań profilaktycznych należy wyróżnić¹⁹:

- zwrócenie uwagi nauczycieli i opiekunów na specyficzne potrzeby uczniów, które wiążą się ze specyfiką ich rozwoju psychospołecznego;
- wsparcie rozwoju praktycznych umiejętności uczniów w zakresie rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie ze stresem, asertywnością, konstruktywnym wyrażaniem emocji i potrzeb, przyjmowania perspektywy innych oraz empatii;
- wspieranie uczniów w rozwijaniu ich pasji, zainteresowań oraz w kształtowaniu w nich postaw ukierunkowanych na twórczość, kreatywność i motywację odkrywania nowych rzeczy;
- wzmacnianie w uczniach poczucia przynależności, skuteczności i sprawczości;
- kreowanie pozytywnej atmosfery współpracy, umożliwiającej im samodzielne podejmowanie decyzji, branie za nich odpowiedzialności.

Warto również wspomnieć, że obok oddziaływań kierowanych do uczniów warto planować także szkolenia profilaktyczne dla grona pedagogicznego oraz rodziców. Jest to warunkiem **inicjowania zmian systemowych**, a więc nie tylko pracy nad zasobami osobowymi uczniów, ale także kształtowania ich środowiska szkolnego oraz rodzinnego – głównych środowisk, w których funkcjonują.

¹⁹ A. Jaros, R. Jaros, *Czynniki ryzyka i czynniki chroniące związane z zachowaniami problemowymi – przegląd badań przeprowadzonych w Polsce* [w:] *Zapobieganie wykluczeniu z systemu edukacji dzieci i młodzieży nieprzystosowanej społecznie: perspektywa pedagogiczna*, (red.) J. E. Kowalska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, s. 12-13.